הלכות גירושין פרק א' - תמלול

סיכום השיעור

סיכום השיעור: רמב"ם הלכות גירושין, פרק א'

הקדמה צו הלכות גירושין (מנין המצוות)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

הלכות גירושין. יש בכללן שתי מצות: אחת מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה. וזהו פרטן: א) שיגרש המגרש בספר. ב) שלא יחזיר גרושתו משנשאת.

2. פשט-ערקלערונג

נאכ'ן ענדיגן הלכות אישות (וואס האט עוסק געווען אין קידושין און כתובות), הייבט דער רמב"ם אן הלכות גירושין. אין די הלכות זענען דא צוויי מצוות: א מצות עשה אז ווער עס וויל גט'ן זיין ווייב מוז דאס טוהן דווקא דורך א ספר (א געשריבענעם שטר), און א מצות לא תעשה אז א מאן טאר נישט צוריקנעמען זיין גרושה נאכדעם וואס זי האט חתונה געהאט מיט א צווייטן.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** [דיגרעסיע: דער סדר פון ספר נשים ביים רמב"ם אנטקעגן דעם סדר המשנה]:**

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** באמערקן דעם אויסשטעל פון ספר נשים אינעם רמב"ם: הלכות אישות איז די גרעסטע אפטיילונג (25 פרקים), נאכדעם קומט גירושין (13 פרקים), און די איבריגע הלכות (יבום וחליצה, נערה בתולה, סוטה) זענען קלענער. (ר' יצחק מערקט אן אז די הלכות פון אונס ומפתה ומוציא שם רע שטייען אין מסכת כתובות אין פרק אלו נערות, נישט אין די בבא'ס ביי דיני קנסות, און דער נאמען פונעם ספר דא איז הלכות "גירושין" און נישט "גיטין").

* **ר' יצחק** ווייזט אן אז דער סדר פונעם רמב"ם איז כמעט פונקט פארקערט ווי דער סדר פון סדר נשים אין ש"ס. אין משניות הייבט מען אן מיט יבמות, דערנאך כתובות, נדרים, נזיר, סוטה, און צום סוף גיטין און קידושין. דער רמב"ם אין זיין הקדמה לפירוש המשנה איז מסביר אז יבמות קומט צוערשט אין דער משנה ווייל יבום איז א מער צווינגענדיגער חיוב – מ'קען זיך נישט ארויסדרייען דערפון אן א חליצה, משא"כ חתונה האבן (אפילו פריה ורביה איז א מצוה חיובית, איז עס דער נארמאלער סדר החיים און האט נישט דעם זעלבן חומר ווי יבום). און גיטין קומט פאר קידושין אין דער משנה ווייל עס גייט נאכ'ן סדר הפסוקים, וואו מען לערנט ארויס קידושין ("ויהי לה לאשה") פונעם פסוק פון גירושין. אבער דער רמב"ם אין משנה תורה גייט לויט'ן שכל הישר און דעם נאטירליכן סדר החיים: קודם האט מען נארמאל חתונה (אישות), דערנאך אויב מ'דארף זיך גט'ן (גירושין), און דערנאך פעלער וואס מאכן זיך טיילמאל ווי יבום וחליצה אדער נערה בתולה און סוטה.

*** דער גדר פון דער מצות עשה פון גירושין (און צי עס ציילט זיך אין תרי"ג מצוות):**

* **ר' יואל אשר** מערקט אן אז די מצוה פון "שיגרש המגרש בספר" איז נישט קיין פליכטליכע מצוה (חיוב) צו גט'ן, נאר א מצוה אז *אויב* מען וויל מגרש זיין, טאר מען איר נישט סתם פארשיקן נאר מען מוז עס טוהן דווקא באופן זה – מיט א ספר (אזוי ווי די מצוה פון שחיטה). אייגענטליך איז קידושין אויך אזוי פארמולירט: אויב א מענטש וויל נעמען א פרוי, מוז ער עס טוהן באופן זה וזה. צוליב דעם וואלטן אנדערע מוני המצוות טאקע נישט געזען גירושין (און שחיטה) אלס א מצוה פאר זיך, הגם דער רמב"ם רעכנט עס יא.

*** [דיגרעסיע: די קשיא פונעם אריז"ל וועגן מקיים זיין מצות גירושין]: ר' יצחק** דערמאנט די באקאנטע קשיא פונעם אריז"ל, וועלכער האלט אז יעדער איד מוז מקיים זיין אלע תרי"ג מצוות (און אויב נישט, דארף ער קומען אין א גלגול), און דער אריז"ל אליין פרעגט וויאזוי מקיים צו זיין די מצוה פון גט? (בדרך אגב דערמאנען זיי דאס ספר "ספר הגירושין" פונעם רמ"ק, וואס מיינט אבער "גירושין" אין אן אנדערן, קבלה'דיגן באדייט). **ר' יצחק** טענה'ט אז בפשטות הייבט זיך די קשיא נישט אן, ווייל גט איז נישט קיין חיוב (ווי שבת און תפילין), נאר א "לעגאלע פארעם" וויאזוי מען צעגייט זיך אויב מען דארף. **ר' יואל אשר** ווייזט אבער אן אז דער אריז"ל האט יא געהאלטן אז אפילו מצוות וואס הענגען אין א מציאות – ווי למשל מצות יבום – מוז מען מקיים זיין, און דערפאר איז גט ביי אים יא א שוועריגקייט. ער צייכנט אן אז דער רמב"ם ביים סוף פון ספר המצוות מאכט טאקע א ליסטע פון בלויז 60 מצוות עשין וואס זענען חיוביות אויף יעדן איד אין יעדן מצב.

*** דאס אריינלייגן "מחזיר גרושתו" אין הלכות גירושין:**

* **ר' יצחק** באוואונדערט דעם רמב"מ'ס סדר פון אריינשטעלן דעם לאו פון מחזיר גרושתו משנשאת אין הלכות גירושין (אויף וואס עס איז נישטא קיין באזונדערע מסכתא אין ש"ס). הגם טעכניש וואלט מען עס געקענט לייגן אין הלכות איסורי ביאה, האט עס דער רמב"ם זייער שיין איינגעארדנט אין הלכות גירושין וויל עס איז א דירעקטער המשך פון די הלכות וואס אנטוויקלען זיך נאכדעם וואס מען גט זיך.

*** דער טעם המצוה לויט'ן מורה נבוכים און דער קשר צווישן ביידע מצוות:**

* **ר' יצחק** ברענגט דעם רמב"ם אין מורה נבוכים (חלק ג' פרק מ"ט), און צוזאמען מיט **ר' יואל אשר** ערקלערן זיי אז דער טעם פארוואס גירושין מוז זיין דווקא מיט א שטר (און נישט מיט

בלויזע ווערטער) איז פונקט דער זעלבער יסוד ווי ביי קידושין. קידושין איז געמאכט צו מאכן דעם שידוך אפיציעל און עקסקלוסיוו, אנדערש ווי דער מצב קודם מתן תורה. אויב מען וואלט געקענט גט'ן מיט ווערטער אליין אן א שטר און עדים, וואלט יעדע אשת איש וואס ווערט נכשל געקענט טענה'ן: "איך האב זיך שוין פריער גע'גט!"

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** לייגן צו א חידוש אז דאס פארבינדט אויך דעם לאו פון "מחזיר גרושתו משנשאת" צום זעלבן יסוד: אויב א מאן וואלט געקענט צוריקנעמען זיין גרושה נאכדעם וואס זי איז געווען ביי א צווייטן, וואלט עס געמאכט א גאנצן מישמאש אין חיי אישות; מענטשן וואלטן געקענט טוישן פארטנערס און זאגן "נעכטן האב איך זיך גע'גט און היינט קום איך צוריק". דערפאר פאדערט די תורה א קלארן, אפיציעלן שניט דורך א גט, און אן ענדגילטיגן פארבאט צוריקצוקומען נאכ'ן חתונה האבן מיט א צווייטן.

פרק א', הלכה א'

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה, וכתב זה הוא הנקרא גט. ועשרה דברים הן עיקרי הגירושין מן התורה ואלו הן: א) שלא יגרש האיש אלא ברצונו. ב) ושיגרש בכתב לא בדבר אחר. ג) ושיהיה ענין הכתב שגירשה והסירה מקנינו. ד) ושיהיה ענינו דבר הכורת בינו לבינה. ה) ושיהיה נכתב לשמה. ו) ושלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה. ז) ושיתננו לה. ח) ושיתננו לה בפני עדים. ט) ושיתננו לה בתורת גירושין. י) ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט כגון הזמן וחתימת העדים וכיוצא בהן הכל מדברי סופרים.

2. פשט-ערקלערונג

א פרוי קען נישט ווערן גע'גט (אויפהערן צו זיין אן אשת איש) נאר דורך א געשריבענעם צעטל וואס קומט אן צו איר, וואס ווערט געפרופן א "גט". עס זענען דא צען יסודות'דיגע הלכות אין גירושין וואס זענען מדאורייתא און מעכב: (1) דער מאן מוז גט'ן מיט זיין ווילן; (2) דווקא דורך א שריפט; (3) דער אינהאלט מוז זיין אז ער פארטרייבט איר און נעמט איר ארויס פון זיין קנין; (4) דער אינהאלט מוז זיין א זאך וואס שניידט איבער אינגאנצן דעם קשר צווישן זיי; (5) עס מוז געשריבן ווערן ספעציעל פאר איר (לשמה); (6) נאכ'ן שרייבן טאר עס נישט פעלן קיין שום אנדערע מעשה (ווי אפשניידן פון מחובר) נאר גלייך נתינה; (7) ער מוז עס איר איבערגעבן; (8) די נתינה מוז זיין פאר עדים; (9) ער מוז עס איר געבן אלס א גט (בתורת גירושין); (10) דער מאן אליין אדער זיין שליח מוזן זיין די וואס געבן עס איר. אלע אנדערע דינים אין א גט, ווי דער דאטום (זמן) און חתימת העדים, זענען נאר מדברי סופרים (מדרבנן).

3. חידושים און ערקלערונגען

* **פארוואס דער רמב"ם הייבט אן אויף א נעגאטיוון אופן ("אין האשה מתגרשת"):**

* **ר' יואל אשר** ברענגט א **ריטב"א** וואס שרייבט אז ווייל גירושין איז א "דבר רע", ווייל מען נישט אנהייבן דירעקט מיט "אזוי איז מען מגרש", ווייל מ'דארף "מתחיל זיין בדבר טוב", דעריבער הייבט ער אן אז א פרוי קען *נישט* גע'גט ווערן (סיידן מיט א כתב). **ר' יואל אשר** לייגט צו אן אייגענע הערה: געווענליך ווען דער רמב"ם הייבט אן א הלכה, שרייבט ער די מצוה חיובית ("מצוה לגרש" אדער "אויב מען ווייל מגרש זיין טוט מען אזוי"), אבער דא הייבט ער אן מיט "אין האשה מתגרשת אלא". **ר' יצחק** זאגט אז עס פארשטייט זיך ווייל עס איז באמת נישטא קיין מצוה צו גט'ן (כאטש ער מערקט אויף אז אין הלכות אישות פרק א' איז אויך נישטא אזא לשון, און דאך שטייט דארט אנדערש).

* **"ספר כריתות" אנטקעגן "כתב" און "גט":**

* **ר' יואל אשר** מערקט אן אז אין דער תורה הייסט עס "ספר כריתות" – וואס דריקט אויס קלאר א ספר וואס שניידט אפ (כורת) די באציאונג, בשעת חכמים רופן עס "גט", וואס מיינט סתם א שטר (ווי מ'זעט אויך ביי "גט שחרור").

* **ר' יצחק** ענטפערט אז דאס ווארט "גט" איז לכאורה דער תרגום/טייטש פונעם חומש'דיגן ווארט "ספר", און דער רמב"ם רופט עס "כתב". ער באטאנט אז דער עיקר חידוש פון דער תורה איז נישט די "כריתות" (אפשניידן די באציאונג האט מען געקענט מאכן אן א שטר אויך), נאר אז דאס אפשניידן מוז געשען דווקא דורך א "ספר" / "כתב".

* ווען דעם ווארט "גט" ברענגט **ר' יצחק** די באקאנטע תורות אז א גט הייסט אזוי ווייל ג"ט איז בגימטריא צוועלף (די צאל שורות אין א גט). **ר' יואל אשר** פרעגט דערויף: א "גט שחרור" ביי אן עבד הייסט דאך אויך א גט (און דארט איז נישטא דווקא צוועלף שורות)? **ר' יצחק** ענטפערט אז קודם כל קען זיין אז א גט שחרור האט אויך צוועלף שורות, און צווייטנס באמערקט ער אז כאטש אין לשון חז"ל קען "גט" גיין אויף אנדערע שטרות, אין אונזער געזעדטער שפראך ניצט מען דאס ווארט "גט" אויסשליסליך אויף א גט אשה.

* **[דיגרעסיע: דאס לשון התורה "שילוחין" אנטקעגן לשון חכמים "גירושין"]:**

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** מאכן א ברייטן לשון-אנאליז איבער דעם וואס אין דער תורה שטייט קיינמאל נישט דער פועל (טאט-ווארט) פון "גירושין" אויף צו גט'ן א ווייב, נאר אלעמאל לשון "שילוח" – ווי "ושלחה מביתו", אדער ביי משה רבינו מיט ציפורה "אחר שילוחיה" (און ביי נביאים: "בעונותיכם שלחה אמכם"). (ר' יצחק מערקט אן אז עס איז אינטערעסאנט ווי די גמרא דרש'נט "ושלחה" אויף דער הלכה אז מ'קען מאכן א שליח, ווען פשוטו של מקרא מיינט אז ער שיקט אוועק די פרוי).

* אין קאנטראסט דערצו, דער פועל "גרש" אין דער תורה מיינט אלעמאל פארטרייבן פיזיש פון א פלאץ אדער אין גלות אריין, ווי

"ויגרש את האדם", אדער ביי הגר אין פרשת לך לך "גרש האמה הזאת ואת בנה" (וואו זי איז געווען א שפחה אדער פילגש און עס האט געמיינט איר פארטרייבן אין מדבר). **ר' יואל אשר** ברענגט אויך פסוקים אין נביא ווי אין מיכה "נשי עמי תגרשון" און אין ישעיה "איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה... אמי תגרשנה", אבער **ר' יצחק** ווייזט אן אז דארט מיינט עס אויך בעיקר בוכשטעבליך פארטרייבן פון זייערע הייזער (און דערמאנט אז חז"ל דרש'ענען עס אויף מעשר'ן פרויען אדער עפעס ענליך). **ר' יצחק** לייגט פאר א סברא אז אין לשון התורה איז "שילוחין" אן איידעלערער לשון (אוועקשיקן, באפרייען – ענליך צו שילוח הקן "שלח תשלח" אדער "ושלח את השעיר"), בשעת "גירוש" וואלט געמיינט ברוטאל ארויסווארפן אן גארנישט ווי ביי הגר. אין לשון חכמים אבער האט דאס ווארט "גירושין" באקומען דעם טעכנישן באדייט פון גערן א גט.

* **א וואונדערליכער דיוק אין לשון התורה:** אינמיטן דעם שמועס כאפן זיך **ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** אז הגם די תורה ניצט קיינמאל נישט דעם *פועל* "לגרש" אויף דער אקציע פון גט'ן א ווייב, ניצט אבער די תורה יא דעם *שם תואר* **"גרושה"** אויף דער פרוי נאכדעם וואס זי איז גע'גט (ווי "אשה גרושה מאישה", "אלמנה וגרושה" אין ויקרא, במדבר און דברים)! **ר' יצחק** פירט אויס מיט א שיינער הבחנה: די פעולה פון גט'ן אין דער תורה הייסט "שילוחין", אבער דער רעזולטאט וואס ווערט פון איר דורך די שילוחין איז אז זי ווערט א "גרושה" ("להיות נעשית גרושה") – און דערפון האבן חכמים (און דער רמב"ם דא) געמאכט דאס לשון "מתגרשת" (זי ווערט א גרושה) און "גירושין".

* **דער טייטש פון "מן התורה" און פארוואס א גט האט אזויפיל תנאים אנטקעגן קידושין:**

* **ר' יואל אשר** פרעגט וואס דער רמב"ם מיינט מיט "מן התורה", וועלכן אסאך פון די צען זאכן ווערן ארויסגעלערנט דורך דרשות חכמים אויפ'ן פסוק (תורה שבעל פה)? **ר' יצחק** איז מסביר אז דאס איז א המשך פון "אין האשה מתגרשת אלא בגט" – דער חידוש פון דער תורה אז מ'דארף א גט מיינט נישט סתם א צעטל, נאר א "גט" וואס פארמאגט אלע צען תנאים; אן זיי איז מען נישט יוצא מדאורייתא.

* **ר' יצחק** פארגלייכט עס צו קידושין: שוין ביי קידושין האט דער רמב"ם געהאלטן אז עדים זענען נישט נאר א זייטיגער דין (לקיומא), נאר א טייל פונעם עצם חלות הקידושין. ביי א גט זענען דא נאך אסאך מער תנאים ווי ביי קידושין. די סברא דערפאר איז ווייל א גט איז א פיל ערנסטערע זאך: קידושין איז נאר אן ענין פון קדושה (אסר'ן א פנויה), אבער א גט איז *מתיר אן אשת איש*! ווען עס וואלט געווען הפקר-וועלט ביי גירושין, וואלט עס געברענגט א פיל גרעסערן פראבלעם, דעריבער האט די תורה געפאדערט די אלע ערנסטע פרטים.

* **ר' יצחק** מערקט אויך אויף אז דער רמב"ם שרייבט געווענליך נישט ביי יעדער הלכה "מניין" (פון וואו לערנט מען עס). אבער דא, וויבאלד גירושין איז א קאמפליצירטע מצוה מיט צען דאורייתא'דיגע תנאים, ווייל ער שפעטער ווייזן וויאזוי אלע צען כללי המצוה ליגן אינעם פסוק פון גירושין.

* **דער חילוק אין לשון הרמב"ם צווישן "אינו גט" און "פסול":**

* **ר' יואל אשר** ווייזט אן אויף א כלל וואס מען זעט אינעם רמב"ם: וועלן עס פעלט איינע פון די צען זאכן מן התורה, רופט עס דער רמב"ם **"אינו גט"** – ווייל די צען זאכן זענען די עצם דעפיניציע פון וואס די תורה רופט א גט. אבער אויב עס פעלט אין די אנדערע זאכן (ווי זמן אדער חתימת עדים) וואס זענען מדברי סופרים, רופט עס דער רמב"ם **"פסול"** – וואס מיינט אז ס'איז א גט, נאר די חכמים האבן עס גע'פסל'ט. (און אמאל איז דא א "ספק מגורשת" וואס איז א ספק דרבנן, און **ר' יצחק** לייגט צו אז ביי א ספק דארף מען געבן נאך א גט).

* **איינטיילונג און סדר פון די צען תנאים:**

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** טיילן איין די צען הלכות אין פיר קאטעגאריעס:

1. *רצון (תנאי א'):* "שלא יגרש האיש אלא ברצונו" – אנדערש ווי קידושין וואו מען דארף ביידנ'ס רצון, דארף מען דא נאר זיין רצון, ווייל זי איז שוין קנויה לו און יעצט איז עס בידו.

2. *כתיבה (תנאים ב'-ה'):* די קומענדיגע פיר זאכן זענען וועגן דעם כתב (אז ס'דארף זיין בכתב, דער אינהאלט פון מגרשה און כורת, און כתיבה לשמה).

3. *דער איבערגאנג – דבר שאינו מחובר (תנאי ו'):* **ר' יצחק** זאגט אז עס געהערט צו כתיבה (אויף וואס מען שרייבט עס), און **ר' יואל אשר** ווייזט אן אז דאס שטייט אינמיטן ווייל עס איז א חיבור צווישן כתיבה און נתינה – ס'איז די לעצטע הלכה פון כתיבה און די ערשטע הקדמה צו נתינה, און דערפאר איז דער סדר פונעם רמב"ם זייער מדויק.

4. *נתינה (תנאים ז'-י'):* די לעצטע פיר הלכות זענען הלכות נתינה. **ר' יצחק** פרעגט אז מען וואלט געקענט צוזאמענעמען די אלע פיר אין איין קורצן זאץ ("ער זאל עס איר געבן בתורת גירושין בפני עדים" – דער תנאי י' אז דער בעל זאל געבן איז בערך די זעלבע ווי תנאי ז' "ושיתננו לה", נאר ס'לייגט צו אז ער זאל עס געבן און נישט אז ס'איז געקומען צו פליען). **ר' יואל אשר** ענטפערט אז דער רמב"ם צעטיילט עס בכוונה אויף צען באזונדערע זאכן, כדי ארויסצובערענגען וויאזוי מען לערנט יעדעס איינס ארויס פונעם פסוק.

* **[דיגרעסיע ביי תנאי ג' ("והסירה מקנינו"): דער אמת'ער באדייט פונעם ווארט "קנין" ביי קידושין און בכלל]:**

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** גייען אריין אין א ברייטן שמועס וועגן דעם ווארט "קנין" וואס האט זיי שוין באשעפטיגט אין הלכות אישות. **ר' יצחק** זאגט אז מענטשן מאכן א טעות און מיינען אז "קנין" מיינט דווקא איינקויפן פאר געלט אדער פארמאגן ווי א חפץ. באמת אין לשון תורה, חז"ל און ראשונים, מיינט "קנין" פשוט אז די זאך ווערט "מיינס" – א קשר און א שייכות. מען זאגט

"מיין רבי" אדער "מיין גאט" (אלקינו) אדער "מיין שטאט", נישט ווייל מען איז דער בעל הבית דערויף, נאר ווייל מען האט א קשר דערצו.

* זיי ברענגען ראיות דערצו פון לשונות חז"ל: "קנה לך רב" (**ר' יואל אשר**), "קנה לך חבר" – וואס מיינט פשוט מאך אים פאר דיין חבר, נישט קויפן מיט געלט (**ר' יצחק**), "עשרה קנינים קנה הקב"ה בעולמו – אברהם קנין אחד" (**ר' יצחק**), "מ"ח קניני התורה/החכמה" – וויאזוי מאכט מען די חכמה זיינס (**ר' יואל אשר** און **ר' יצחק**), "קונה שמים וארץ" (**ר' יואל אשר**), און אז ראשונים רופן אן א תכונה אין א זאך א "קנין" (**ר' יצחק**). ממילא מיינט "והסירה מקנינו" פשוט: זי איז געווען "מיינס" (מיין ווייב), און יעצט מאכט ער איר "אויס זיינס".

* **ר' יואל אשר** לייגט צו א וויכטיגע נקודה: ביי אן אשה (און ביי א רב, "קנה לך רב") האט דאס וואס "קנין" אן ענין פון **עקסקלוסיוויטעט** – זי איז נאר זיינס און נישט קיין צווייטנ'ס (אנדערש ווי "מיין שטאט" וואס געהערט צו אלע איינוואוינער). דערפאר איז עס ענליך צו א קנין אויף א חפץ וואו עס איז דא איין בעל הבית. **ר' יצחק** איז מסכים אז ביי אן אשה האט דאס "מיינס" דעם ספעציפישן גדר פון עקסקלוסיוויטעט.

*** תנאי ד' ("דבר הכורת בינו לבינה"):**

* **ר' יואל אשר** איז מסביר (אויפ'ן סמך פון וואס דער רמב"ם זאגט שפעטער) אז דאס קומט אויסשליסן א שיור אין גט. אויב ער זאגט איר אז זי איז נעמ'גט נאר לענין איין זאך, אבער זי טאר נאך אלץ נישט חתונה האבן מיט א נעוויסן מענטש, פעלט אין "דבר הכורת בינו לבינה", ווייל דער גט מוז אינגאנצן ענדיגן די באציאונג צווישן זיי ביידע.

*** תנאי ה' און ו' (די סברא פון "לשמה" און דער שייכות צו "אינו מחוסר מעשה"):**

* ביי "לשמה" האט **ר' יואל אשר** קודם געזאגט אז עס מיינט פאר דעם פארפאלק, און **ר' יצחק** האט פארראכטן אז עס מיינט ספעציעל פאר דער פרוי.

* זיי זוכן צו פארשטיין די סברא פון די צוויי הלכות (כאטש מ'לערנט עס פונעם פסוק "וכתב לה", זאגט **ר' יצחק** אז פונעם פסוק אליין וואלט מען נישט געמוזט אזוי טייטשן, נאר ס'איז א הלכה מקובלת, און מיר זוכן דעם טעם הדבר). **ר' יצחק** איז מסביר אז "לשמה" איז א טייל פון דער ערנסטקייט פונעם גט: מען קען נישט אריינגיין אין א געשעפט, קויפן פארטיגע גט-פארעמס, אויספילן דעם נאמען און אויסטיילן. דאס עצם שרייבן פונעם גט מוז געמאכט ווערן ספעציעל פאר אט דער פרוי.

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** פארבינדן דערמיט דעם דין פון "לא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו": ווייל דאס שרייבן דעם גט (די כתיבה לשמה) איז שוין א טייל פונעם פראצעס פון דער נתינת הגט. אויב מען שרייבט עס אויף א בוים (מחובר) און עס ליגט דארט ביז מען וועט עס אראפנעמען, איז די כתיבה אפגעריסן פון דער נתינה. עס דארף זיין אז מען שרייבט עס יעצט פאר איר און מען גיט עס איר, אלס איין המשך.

*** תנאי ז' (די סברא פון "ושיתננו לה" אנטקעגן קידושין):**

* **ר' יואל אשר** מערקט אויף אן אינטערעסאנטן חילוק צווישן קידושין און גירושין. ביי א גט וואלט מען לכאורה געקענט מיינען אז עס איז גענוג אז דער מאן שרייבט דעם גט און גיט עס איבער פאר בית דין אלס אן אפיציעלע דעקלאראציע אז זי איז געמ'גט. ביי קידושין פארשטייט מען פארוואס ער מוז עס געבן פאר איר, ווייל ער איז קונה און זי איז די מתקנית (מקנה זיך אליין). אבער ביי א גט וואס ער לאזט איר נאר אפ, פארוואס מוז ער עס געבן פאר איר? דאס איז דער חידוש פון דער הלכה "ושיתננו לה", אז גירושין פאדערט אויך א מעשה נתינה צו דער פרוי, פונקט ווי ביי קידושין (ווי **ר' יצחק** לייגט צו).

*** תנאי ט' (דער באדייט פון "בתורת גירושין"):**

* **ר' יואל אשר** זאגט אז אפילו ס'שטייט שוין קלאר אינעם כתב אז ער איז איר מגרש און ס'איז א כורת בינו לבינה, מוז אבער בשעת'ן איבערגעבן אויך זיין קלאר אז דאס וואס ער גיט איר יעצט איז פאר גירושין. **ר' יצחק** איז מסביר אז דאס קומט אויסצושליסן אויב ער גיט איר דעם גט און זאגט "איך גיב דיר א מגילה" אדער א בריוו, און זי דעקט אויף שפעטער אז ס'איז א גט. כאטש דער רמב"ם שרייבט נישט דא אז ער מוז בפירוש זאגן "הרי זה גיטך", מוז אבער דער אקט פונעם געבן זיין בתורת א גט.

פרק א', הלכה ב'

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

ומניין שעשרה דברים אלו מן התורה. שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו. אם לא תמצא חן בעיניו מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו. ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה. וכתב מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. לה לשמה. ספר כריתות דבר הכורת בינו לבינה שלא ישאר לו עליה רשות. ואם לא נכרת בינו לבינה אינה מגורשת כמו שיתבאר. ונתן בידה מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט לידה או ליד שלוחה או לחצרה שהכל כידה כמו שיתבאר.

2. פשט-ערקלערונג

דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק אין דער תורה וועגן גט און טייטשט אויס וויאזוי די הלכות ליגן אין די וועריאנטן: "אם לא תמצא חן בעיניו" – דער מאן גט נאר מיט זיין רצון (אויב ער איז געצווינגען איז זי נישט מגורשת), אבער די פרוי וועריאנט נעמ'גט סיי מיט איר רצון און סיי אן איר רצון. "וכתב" – נאר דורך א כתב. "לה" – לשמה (געשריבן פאר איר). "ספר כריתות" – א זאך וואס שניידט אינגאנצן אפ צווישן זיי אן איבערלאזן קיין שום רשות פאר אים אויף איר (אויב ער לאזט איבער א שיור איז זי נישט מגורשת). "ונתן בידה" – דער גט מוז אנקומען צו איר

האנט, אדער צו איר שליח אדער איר חצר, וואס זענען אלע פאררעכנט ווי איר האנט.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער לימוד פון "אם לא תמצא חן בעיניו" פאר'ן רצון הבעל:**

* **ר' יצחק** וואונדערט זיך אויפ'ן דיוק: פארוואס דארף מען א פסוק אז ס'מוז זיין ברצונו, ס'איז דאך פשוט (ווי ביי יעדן קנין), און אויב מען זוכט א מקור אין פסוק אז דער בעל מוז עס טוהן, שטייט דאך "ושלחה" אז ער פארשיקט איר? דערצו, "לא תמצא חן בעיניו" איז נישט קיין באווייז אויף גירושין, ווייל ס'זענען דא מענטשן וואס זייער ווייב איז נישט מוצא חן בעיניהם און זיי גט'ן פארט נישט!

* **ר' יואל אשר** ענטפערט: (א) מען דארף א פסוק כדי אויסצושליסן אז בית דין זאל קענען מאכן א גט פאר אים אן זיין דעת (אזוי ווי מיר געפינען "בית דין יורדין לנכסיו"), און אפילו וועו בית דין זענען כופין אויף א גט מוז מען אנקומען צו א תירוץ אז ס'איז יא דא זיין דעת. (ב) "ושלחה" ווייזט נאר אויף א פיזישער פעולה (צב"ש א חולה וואס מען לייגט אריין דעם גט אין זיין האנט געצווינגענערהייט און ער גיט עס איבער). דערפאר קומט "אם לא תמצא חן" – וואס דער פסוק דערציילט ווי א מעשה – צו ווייזן אז דער גאנצער אנהייב פון א גט מוז קומען פון אן אינערליכער החלטה און רצון פונעם מאן.

*** דאס לשון "מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה":**

* **ר' יצחק** מערקט אן אז מעיקר הדין איז איר רצון אינגאנצן נישט נוגע (דער איסור צו גט'ן אן איר רצון איז נאר א חרם דרבינו גרשום, בשעת ביים מאן זענען די הלכות פון כפיה זייער קאמפליצירט). ער ווייזט אן אז דאס וואס דער רמב"ם שרייבט "לרצונה ושלא לרצונה" קוקט אויס ווי א שוואכע שפראך, ווייל ס'קומט אויס אז איר רצון שפילט בכלל נישט קיין שום ראלע הלכה למעשה, אבער דער רמב"ם שרייבט עס אזוי לאפוקי פון קידושין וואו מען דארף ביידנ'ס רצון.

*** דער סדר הפסוק קענען דעם סדר ההלכות:**

* ביי "וכתב" מערקט אן **ר' יואל אשר** אז מען וואלט אויך געקענט לערנען אז ס'דארף זיין א כתב פונעם ווארט "ספר כריתות". **ר' יצחק** שטימט צו אז מען קען לערנען די הלכות פון מערערע פלעצער אינעם פסוק.

* ביים ווארט "לה" (לשמה) כאפט **ר' יצחק** אויף אז דא אין הלכה ב' גייט דער רמב"ם לויט'ן סדר פון די וועריאנטן אינעם פסוק ("וכתב לה ספר כריתות"), און דערפאר שפרינגט ער גלייך צו תנאי ה' (לשמה) איידער ער ברענגט תנאי ד' (כורת בינו לבינה).

*** שיור בגט ("ספר כריתות"):**

* **ר' יואל אשר** איז מסביר אז דער רמב"ם דא לייגט צו א הסבר אויף "כורת בינו לבינה" – "שלא ישאר לו עליה רשות". דאס מיינט אז דער גט מוז זיין אבסאלוט און בשלימות, נישט קיין גט למחצה. אויב ער מאכט א שיור (ער לאזט איבער פאר זיך א געוויסע בעלות, צב"ש ער באגרעניצט מיט וועמען זי מעג חתונה האבן), פעלט אינעם "ספר כריתות" און זי איז נישט מגורשת.

*** [דיגרעסיע: דאס לשון פון "כריתות"]: ר' יואל אשר** מערקט אן אז ביי א ברית ניצט מען אייביג דאס לשון "כריתת ברית" אויף צו מאכן א בונד, און דא ביי גט ניצט מען דעם זעלבן שורש ("ספר כריתות") אויף דעם פארקערטן באדייט – צו צעשניידן און אפשניידן איר פון אים, ווי מען שניידט אראפ א האנט.

*** דער גדר פון "ידה" ביי שליח און חצר ("ונתן בידה"):**

* **ר' יואל אשר** וויל מסביר זיין פארוואס א שליח און א חצר הייסן "ידה": א "יד" מיינט נישט נאר דער פיזישער אבר וואס איז באהאפטן צום קערפער, נאר עס מיינט דער כלי און דער כח מיט וואס א מענטש טוט זאכן – ענליך צו ווי דער רמב"ם טייטשט דעם באגריף פון "יד השם". ממילא, א שליח אדער א חצר וואס זי ניצט פאר איר רשות זענען אירע כלים און הייסן איר יד.

* **ר' יצחק** איז חולק אויף דעם הסבר אין רמב"ם. ער שטעלט קלאר אז הגם **רש"י** טייטשט אז "יד" מיינט "אצלה", איז אבער דער רמב"ם דא נישט מפשיט דאס ווארט "יד" אויף א פילאזאפישן אופן ווי ביי "יד ה'". נאר ווי דער רמב"ם וועט שפעטער מסביר זיין ("כמו שיתבאר"), טייטשט עס דער רמב"ם פשוט הלכה'דיג: "שיגיע הגט לה" – עס מיינט נישט איר האנט ממש, נאר **"רשותה"**, אז דער גט זאל אנקומען צו איר שטח און איר רשות, און דערפאר געהערן איר האנט, איר חצר און איר שליח אלע צום זעלבן גדר פון איר רשות. **ר' יואל אשר** פאסט עס צוזאמען אז דער כלל איז "שהכל כידה".

פרק א', הלכה ג' – ד'

1. דעם רמב"ם'ס ווערטער

(הלכה ג'): ושלחה - שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה לא שישלח עצמו ממנה. כיצד? כתב לה הרי את משולחת, הרי את מגורשת, הרי את לעצמיך, הרי את מותרת לכל אדם, וכל כיוצא בזה הענין הרי זו מגורשת. וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. אבל אם כתב לה איני בעליך, איני ארוסיך, איני אישיך, אין זה גט, שנאמר ושלחה לא שישלח עצמו. וכן הכותב לאשתו הרי את בת חורין אינו גט.

(הלכה ד'): זה שנאמר בתורה ושלחה מביתו אין ענינו שלא ייגמרו גירושיה עד שתצא מביתו, אלא משיגיע הגט לידה גמרו גירושיה ואף על פי שעדיין היא בביתו כמו שיתבאר. ולא נאמר ושלחה מביתו אלא שאם גירש ולא הוציאה מביתו הרי זה כמי שגירש והחזיר גרושתו, לפיכך צריכה ממנו גט שני כמו שיתבאר.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה ג'): פון דעם ווארט "ושלחה" לערנט מען אז דער תוכן ("ענין הגט") מוז זיין אז דער מאן פארשיקט די פרוי, און נישט אז

ער באפרייט זיך אליין פון איר (פונקט פארקערט ווי ביי קידושין וואו ער קען נישט זאגן "איך ווער דיין מאן"). דערפאר, לשונות ווי "הרי את משולחת / מגורשת / לעצמיך / מותרת לכל אדם" זענען כשר, און דער עיקר נוסח ("גופו של גט") איז "הרי את מותרת לכל אדם". אבער אויב ער שרייבט "איני בעליך / ארוסיך / אישיך", אדער "הרי את בת חורין", איז עס נישט קיין גט.

(הלכה ד'): דאס וואס שטייט אין דער תורה "ושלחה מביתו" מיינט נישט אז דער גט איז נישט חל ביז זי גייט פיזיש ארויס פון זיין הויז; נאר וויבאלד דער גט קומט אן אין איר האנט איז זי אינגאנצן מגורשת אפילו זי איז נאך אין זיין הויז. דער פסוק זאגט "ושלחה מביתו" נאר צו לערנען אז אויב ער האט איר גע'גט און זי איז געבליבן וואוינען אין זיין הויז, ווערט עס פארערבנט ווי ער האט איר צוריקגענומען, און זי דארף א צווייטן גט.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די קשיא אויף "וגופו של גט":**

* **ר' יצחק** וואונדערט זיך פארוואס דער רמב"ם וואלט דא אריין דעם זאץ "וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם". **ר' יואל אשר** וויל זאגן אז צווישן די אלע כשר'ע לשונות וואס דער רמב"ם האט אויסגערעכנט, זאגט ער אונז וועלכע איז די וויכטיגסטע.

* **ר' יצחק** וואלט דאס אפ, ווייל דער רמב"ם האט דאך אליין געזאגט אז אלע לשונות ("הרי את משולחת" וכו') זענען פונקט אזוי כשר! ער קלערט אויף אז "גופו של גט" איז אן אנדערע נושא אין דער משנה און גמרא: אין א גט שרייבט מען צוועלף שורות מיט א גאנצן נוסח. עס איז דא א מחלוקת תנאים וועלכער טייל פונעם נוסח איז דער עיקר ("גופו של גט") וואס מען מוז שרייבן לשמה און איז מעכב; תנא קמא האלט אז דאס איז "הרי את מותרת לכל אדם", און רבי יהודה האלט אז מען דארף אויך "ודן די יהוי ליכי מינאי וכו'". **ר' יצחק** בלייבט ביי דער פליאה אז הגם דער רמב"ם פסק'נט דא ווי תנא קמא, פאסט עס לכאורה נישט אריין אין דעם קאנטעקסט פון הלכה ג' וואס רעדט נאר וועגן דעם כלל פון "שהוא המשלח אותה".

*** [דיגרעסיע: דאס וואלט "גרוש" אויף א מאן]:**

* **ר' יואל אשר** מערקט אויף אז לויט דעם כלל אז דער מאן קען נישט פארשיקן זיך אליין, איז דאס באניצן דאס וואלט "גרוש" אויף א מאן לכאורה א טעות. **ר' יצחק** ענטפערט אז מען רעדט טאקע דערפון אלס א "תורה'לע", אבער באמת שטייט שוין דאס וואלט אין דער גמרא. ער איז מסביר אז געווענליכע מענטשליכע שפראך גייט נישט אלעמאל לויט די פונקטליכע טעכנישע הלכה-לומדות, און מען טרעפט אפט אין חז"ל אזעלכע פארקערטע לשונות (ווי למשל "היא התנית עמו" אדער "הוא התנה" וואס מיר האבן געזען אין די פריערדיגע טעג).

*** דער פסול פון "הרי את בת חורין":**

* **ר' יואל אשר** זאגט אז דער חסרון אין "הרי את בת חורין" איז וויל א פרוי איז נישט קיין ארעסטאנט ביים מאן, איז זי ממילא אייביג געווען א בת חורין, און דערפאר פעלט דא דער ענין פון "שהוא המשלח אותה" (וואו דער רמב"ם האט עס אריינגעשטעלט). **ר' יצחק** האלט אבער אז דער אמת'ער פסול איז נישט מצד "שהוא המשלח" (ווייל עס רעדט דאך יא ווען איר, פונקט ווי "הרי את מותרת"), נאר ווייל דאס איז א לשון פון א שטר שחרור פון אן עבד אדער שפחה, און נישט קיין לשון גירושין. דער רמב"ם ברענגט עס דא נאר אגב אורחא.

*** די גרויסע פליאה אויפ'ן רמב"ם ביי "ושלחה מביתו" און דער גרונטליכער אויפקלער (חלויות קעגן מציאות):**

* **די קשיא: ר' יצחק** שטעלט א מעכטיגע קשיא (און באמערקט אז אלע מפרשים און אחרונים וואונדערן זיך אויף דעם): פארוואס טייטשט נישט דער רמב"ם אז "ושלחה מביתו" גייט ארויסלערנען דעם עצם דין אז דורך דער נתינה אין איר האנט ווערט זי בדרך ממילא "משולחת מביתו" (אז איר סטאטוס ווערט געטוישט)? אנשטאט דעם, בינדט דער רמב"ם צו דעם פסוק "ושלחה מביתו" צו דער הלכה אין דער משנה (און אין פרק י'): "המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי... צריכה ממנו גט שני". דארט איז דער טעם בלויז א זייטיגער חשש דרבנן (אדער א ספק) – ווייל "לבו גס בה", זענען מיר חושש אז זיי האבן זיך צוריק איבערגעבעטן און זיך מתייחד געווען לשם קידושין. וויאזוי קען דער רמב"ם זאגן אז דער פסוק אין דער תורה ("לא נאמר... אלא...") איז געקומען אויסלערנען א זייטיגן חשש פון די חכמים?!

*** דער אויפקלער (די שפאנונג צווישן לשון המקרא און די הלכה'דיגע חלויות):** נאכדעם וואס **ר' יואל אשר** האט אנגעהויבן פארלייגן אז דער פסוק שילדערט דעם נארמאלן ציור פון גירושין (אז זי פאקט אירע פעקלעך און ציט זיך ארויס), אנטוויקלען **ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** צוזאמען א גרונטליכן מהלך צו פארשטיין דעם רמב"ם: די תורה שרייבט די פרשה אין א "לשון סיפורי" – זי דערציילט א געשיכטע וויאזוי די מציאות זעט אויס ביי מענטשן ("והיה אם לא תמצא חן בעיניו" – עמאציעס; "ושלחה מביתו" – זי מופט ארויס מיט א טראק פונעם הויז). די חכמים קומען און לערנען ארויס פון דער געשיכטע די הלכה'דיגע גדרים און חלויות (אזוי ווי מען לערנט הלכות קנינים פון שדה עפרון).

*** דער פארגלייך צו קידושין און נישואין (די בריק צוויישן חלות און מציאות): ר' יצחק** פארגלייכט דאס צו קידושין. פאר מתן תורה איז חתונה האבן אדער זיך גט'ן געווען בלויז א פאקטישע מציאות (מען וואוינט צוזאמען, אדער מען שיקט איר אוועק מיט ווערטער – אזוי ווי עס איז נאך היינט דער מנהג ביי די אראבער/מוסולמענער צו זאגן עטליכע מאל "גיי דיר לחיים ולשלום" און זי איז מגורשת). די תורה האט איינגעפירט אז עס דארף זיין א פארמאלע "חלות" דורך א קנין (כסף ביי קידושין, און דווקא א שטר ביי גט – "ספר כורת ואין דבר אחר כורת", מען קען נישט מגרש זיין מיט כסף). אבער די פארמאלע "לומדות" (חלות) מעקט נישט אויס אינגאנצן די פאקטישע מציאות. ביי קידושין, הגם מדאורייתא מאכט דער קנין כסף איר פאר אן אשת איש (און אויב מען וואוינט צוזאמען אן קידושין איז זי נישט קיין אשת איש מדאורייתא, נאר ס'איז דא אן איסור דרבנן), פארלאנגט

זיך נאך אלץ דאס פאקטישע צוזאמענלעבן – "נישואין" – כדי צו מעגן וואוינען מיט איר (און מען טאר נישט מקדש זיין בביאה לכתחילה). פונקט אזוי פארקערט איז ביי גירושין: הגם מדאורייתא נעמט דער שטר איבער די מציאות און מאכט איר מגורשת, האבן די חכמים געזאגט אז מען טאר נישט איגנארירן דעם פאקטישן "ושלחה מביתו". אויב זי מופט נישט ארויס נאר בלייבט אין הויז, פעלט די "מציאות" פון א גט (עס זעט אויס ווי א סתירה צום גט), און מדרבנן איז דא א חשש קידושין וואס פארלאנגט א גט שני. דערפון זעט מען א גרויסן חידוש אינעם רמב"ם: דער דין אז א מגורשת זאל נישט וואוינען אין איין חצר מיט איר געווען מען איז נישט בלויז א זייטיגער טעכנישער חשש, נאר עס רירט אן דעם עצם מהות פון גירושין ("ושלחה מביתו").

*** פשוטו של מקרא אין דער פרשה פון גירושין און די צוויי שטאפלען פון צוריקנעמען:**

* **ר' יצחק** ברענגט ארויס (אויפ'ן וועג פון די מפרשי הפשט און דעם ספר **מחוקק משה**) אז לויט'ן פשוט'ן פשט קומט די תורה אין דער פרשה בכלל נישט צו לערנען הלכות קידושין און גירושין. די גאנצע אריכות ("כי יקח איש אשה... והיה אם לא תמצא חן... וכתב לה... ושלחה... והיתה לאיש אחר...") איז בלויז די הינטערגרונט-געשיכטע (דער "ציור") פאר דעם אינציגן דין וואס שטייט ביים סוף: דער לאו פון "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". דאס וואס חז"ל לערנען ארויס פון דער הקדמה אלע הלכות פון קידושין און גירושין איז אלעס על פי דרש.

* **ר' יואל אשר** מערקט אן א שיינע פארבינדונג: דאס "צוריקנעמען די פרוי" האט צוויי שטאפלען אין דער פרשה – אויב ער נעמט איר צוריק סתם אזוי (בעפאר זי האט חתונה געהאט מיט א צווייטן) אן נייע קידושין, איז דאס דער פראבלעם פון "ושלחה מביתו" (חשש בעילת זנות/קידושין חדשים); און אויב ער נעמט איר צוריק נאכדעם וואס זי איז געווען ביי א צווייטן מאן, איז עס דער הארבער לאו פון "לא יוכל בעלה הראשון".

פרק א', הלכה ז' – ח' (מחוסר מעשה ומחובר)

1. דעם רמב"מ'ס וועג

(הלכה ז'): ומניין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו? שנאמר: וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה – מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הכשר, יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך אם כתב הגט על קרן הפרה, נותן לה את הפרה. ואם חתך הקרן אחר שכתבו ונתנו לה – אינו גט. וכן אם כתב במחובר, אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו ונתנו לה – אינו גט.

(הלכה ח'): אין כותבין במחובר אפילו טופס הגט. כתב הטופס במחובר ותלשו ואחר כך כתב שם האיש ושם האשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם וחתמו ונתנו לה, כשר. כתב כל הגט על עלה הזרוע בעציץ נקוב, אף על פי שנתן לה העציץ כולו, הגט פסול גזירה שמא יקטום. אבל כותב הוא על חרשו של עציץ ונותנו לה.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה ז'): פון דעם צוזאמענשטעל פון די וועדטער "וכתב... ונתן" לערנט מען אז צווישן דעם שרייבן און דעם געבן טאר נישט אויספעלן קיין שום אנדערע מעשה (ווי אפשניידן אדער אפרייסן). דעריבער, אויב ער שרייבט דעם גט אויפ'ן הארן פון א קו, מוז ער איר געבן די גאנצע קו; אויב ער שניידט אראפ דעם הארן נאכ'ן שרייבן און גיט איר דעם הארן, איז עס "אינו גט". אויך אויב ער האט געשריבן דעם גט אויף א בוים/בלעטל וואס איז מחובר צו דער ערד, אפילו ער האט עס אפגעריסן (נתלש) און ערשט דערנאך האבן די עדים אונטערגעשריבן אויפ'ן תלוש און ער האט עס איר געגעבן – איז עס נאך אלץ "אינו גט".

(הלכה ח'): לכתחילה טאר מען אפילו נישט שרייבן דעם "טופס" (די אלגעמיינע פארמאלע וועדטער) אויף א דבר המחובר. אבער בדיעבד, אויב ער האט געשריבן דעם טופס במחובר, עס אפגעשניטן, און ערשט בתלוש געשריבן דעם "תורף" (דעם עיקר גט: די נעמען, די צייט, און "הרי את מותרת לכל אדם") און גע'חתמ'עט און איבערגעגעבן, איז עס כשר. אויב ער האט געשריבן דעם גאנצן גט אויף א בלעטל אין אן "עציץ נקוב" (א בלומען-טאפ מיט א לאך אונטן), אפילו ער האט איר איבערגעגעבן דעם גאנצן עציץ אינאיינעם, איז דער גט פסול (מדרבנן) "גזירה שמא יקטום" (טאמער וועט ער אפרייסן דאס בלעטל). אבער ער מעג שרייבן אויף דעם חרס (דעם טאפ אליין) און איר איבערגעבן.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** איבערבליק איבער'ן סדר פון די הלכות:**

* די חברותא מערקט א

ן אז כאטש דער רמב"ם האט אין די פריערדיגע הלכות אפגעטייטשט יעדעס ווארט פונעם פסוק כסדר, גייט ער יעצט צוריק ארויסצולערנען דעם דין פון מחוסר מעשה (נומער ו' אין דער ליסטע) פונעם צוזאמענשטעל פון "וכתב... ונתן", און איידער ער גייט ווייטער צום קומענדיגן תנאי (תורת גירושין), ווארפט ער שוין דא אריין אלע קליינע הלכות און כללים וואס האבן צו טוהן מיט "מחובר".

*** דער עומק פונעם לימוד "וכתב ונתן" און די שיטת הרשב"א:**

* **ר' יצחק** קלערט אויף דעם עומק פונעם לימוד: וואלט דען די תורה געדארפט שרייבן "וכתב וחתך ונתן"? פארוואס איז דאס א פסול אויב מען שניידט עס אפ אינצווישן? ער זאגט אז עס מוז ליגן א סברא אין דעם – אז די כתיבה מוז געשען אויף א זאך וואס איז שוין פארטיג און גרייט צו נתינה.

* **ר' יואל אשר** וויל פארגלייכן דעם פסול פון כתב במחובר (אפילו די עדים חתמ'ענען בתלוש) צום כלל פון "תעשה ולא מן העשוי" ביי סוכה, אבער ער מיט **ר' יצחק** בלייבן ביי דעם אז דא

איז עס אן אייגענער גדר אין הלכות גט (שלא יהא מחוסר מעשה אחר כתיבתו).

* **ר' יואל אשר** ברענגט א שיינעם ווארט פונעם **רשב"א**, וועלכער לערנט ארויס דעם דין אז א גט מוז זיין "תלוש" (אפגעשניטן) פונעם ווארט **"ספר כריתות"** – א "ספר" מיינט א דבר תלוש (און ווי **ר' יצחק** מערקט אן: קיינער רופט נישט א קו א "ספר"). זיי מערקן אן אז דער רמב"ם אליין לערנט עס ארויס פון דער אנדערער דרשה אין דער גמרא ("וכתב ונתן").

* **[דיגרעסיע: שרייבן אויף קרן הפרה און א "לעבעדיגע ספר תורה"]: ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** שמועסן וועגן דער מציאות פון שרייבן אויף א הארן פון א בהמה, אז אמאל וועט ס'איז נישט געווען קיין שפע פון פאפיר האט מען גענוצט אלעס, און **ר' יואל אשר** פארגלייכט עס צו א "באמפער סטיקער" אויף א קאר, דערמאנענדיג די גזירה פון די יוונים בחנוכה: "כתבו לכם על קרן השור" (און אז אפשר וויל ער איר געבן די פרה פאר מזונות/כתובה). אויך ווערטלען זיי זיך וועגן רופן אן איד א "לעבעדיגע ספר תורה" – צי ער הייסט תלוש, און **ר' יצחק** ענטפערט אז אסאך לעבעדיגע ספרי תורה זענען טאקע גאנץ תלוש...

* **דער חילוק צווישן תורף און טופס און זייערע ווערטער-אפשטאמונגען:**

* **טופס: ר' יצחק** ערקלערט אז "טופס" מיינט די טיילן וואס זענען נישט דער עיקר גט (ענליך צו דעם מושג "גופו של גט" וואס מ'האט פריער געלערנט, כאטש דארט פעלט אויך שם האיש והאשה). עס איז די פארמאלע שפראך וואס איז גלייך אין אלע גיטין, וואס מען שרייבט "ליפוי השטר" (ווי **ר' יואל אשר** ברענגט ארויס: די ווערטער "ודין די יהוי ליכי מינאי גט פטורין", וואס ערקלערן דעם ענין הגט אז זי מעג חתונה האבן, אבער זענען נישט אייגנארטיג פאר דעם מאן און דער פרוי). אויף היינטיגן עברית מיינט טופס א "פארעם". **ר' יצחק** שפעקולירט אז דאס ווארט קומט פון דעם זעלבן ווארצל ווי "דפוס", און שטאמט מסתמא ארגינעל פון א גריכישן אדער לאטיינישן ווארט.

* **תורף:** דאס איז דער עיקר פון דעם גט וואס איז מעכב (וועלכער מאן גט וועלכע פרוי, די צייט, און "הרי את מותרת לכל אדם"). וועגן דעם טייטש פונעם ווארט "תורף": **ר' יצחק** ברענגט אז עס איז א לשון פון "מקום התורפה", און בשם דעם **ערוך** אז עס מיינט "עיקר" (דאס וואס איז מעכב). **ר' יואל אשר** ברענגט אז **רש"י** טייטשט תורף אלס א לשון פון "גילוי", ווייל דער טייל איז מגלה דעם ענין הגט.

* **טעם הגזירה אויף טופס במחובר:**

* מן התורה איז דער פסול פון מחובר נאר אויפ'ן תורף. פארוואס האבן חכמים גוזר געווען אז לכתחילה זאל מען אפילו דעם טופס נישט שרייבן במחובר? **ר' יואל אשר** ברענגט פון די מפרשי הרמב"ם אז דאס איז א גזירה "טופס אטו תורף" – אויב מען וועט ערלויבן צו שרייבן דעם טופס במחובר, וועט מען זיך צומישן און פארגעסן און שרייבן דעם תורף אויך במחובר.

* **ר' יצחק** לייגט צו אז דער טופס איז פארט א טייל פון דער זעלבער זאך (און אפשר דער גרעסערער טייל פונעם גט), און די חכמים האבן געוואלט אז דער גאנצער גט זאל געשריבן ווערן איין שטיק (אינגאנצן בתלוש). ער פרעגט אבער פארוואס מען מאכט נישט אזא ענליכע גזירה ביי אנדערע הלכות.

* **די דינים און קשיות ביי עציץ נקוב:**

* **לשון הרמב"ם "הגט פסול": ר' יואל אשר** ווייזט אן אויפ'ן כלל אין רמב"ם אז ווען ער ניצט דאס לשון "הגט פסול" (אנדערש ווי "אינו גט"), מיינט עס אז דער פסול איז נאר מדרבנן – ווי דער רמב"ם לייגט טאקע צו "גזירה שמא יקטום".

* **דין פון עציץ שאינו נקוב: ר' יואל אשר** פרעגט צי די זעלבע גזירה וואלט געווען ביי אן עציץ שאינו נקוב. **ר' יצחק** ענטפערט אז ביי אן עציץ שאינו נקוב הייבט זיך דער גאנצער פראבלעם נישט אן; עס איז בכלל נישט מחובר לקרקע, ממילא מעג ער אפילו לכתחילה אפשניידן דאס בלעטל נאכ'ן שרייבן (עס איז נישט אנדערש ווי אפשניידן א שטיקל פאפיר, וואס דער רמב"ם אסר'ט נישט, כאטש לויט'ן רמב"מ'ס דרשה וואלט מען אפשר יא געקענט ארויסברענגען אזא פראבלעם).

* **פארוואס איז נישטא קיין גזירה ביים שרייבן אויפ'ן חרס?** די מפרשים פרעגן: ווען ער שרייבט אויפ'ן חרס פונעם עציץ, פארוואס זאל מען אויך נישט גוזר זיין אז ער וועט אראפברעכן יענעם שטיקל חרס (ווי שמא יקטום)? **ר' יואל אשר** ענטפערט בשם די מפרשים אז א חרס דארף מען נישט צעברעכן, עס איז גרינג איבערצוגעבן דעם גאנצן עציץ. **ר' יצחק** ערקלערט עס מער בסברא: בלעטלעך זענען בדרך כלל א זאך וואס מען רייסט אפ (מ'שרייבט נישט קיין גט אויף א בלעטל און לאזט עס אויפ'ן בוים). אבער א חרס איז נישט קיין זאך וואס מען רייסט אפ, און דער חרס אליין האט נישט קיין שום פראבלעם פון מחובר.

* **א שווערע קשיא און מחלוקת צווישן דער חברותא וועגן דער מציאות פון עציץ נקוב:**

* *די קשיא (**ר' יצחק**):* מן התורה איז דער גט וואס איז מעכב אויפ'ן בלעטל אין אן עציץ נקוב כשר ווען ער גיט איר דעם גאנצן עציץ (אזוי ווי שרייבן אויף א לעבעדיגער פרה און איר געבן די גאנצע פרה). אבער אן עציץ נקוב וואס ליגט אויף דער ערד איז דאך פארערעכנט ווי מחובר לקרקע! ווען ער הייבט אויף דעם עציץ נקוב פון דער ערד כדי עס איר צו געבן ("נתן לה" מיינט דאך אויפהייבן און געבן אין איר האנט), איז דאך דאס אויפהייבן אליין א פעולה פון "תלישה" (אזוי ווי מען געפינט אין הלכות שבת אז אויפהייבן אן עציץ נקוב פון דער ערד הייסט תולש)! אויב אזוי, פארוואס איז עס נישט פסול מדאורייתא צוליב מחוסר קציצה (אויפהייבן פונעם באדן), און פארוואס דארף מען אנקומען צו א גזירה מדרבנן פון "שמא יקטום"?

* *דער תירוץ פון **ר' יואל אשר**:* פון דעם קאנטעקסט זעט אויס אז מען האט שוין פריער אריינגעברענגט דעם עציץ נקוב אין בית דין שטוב און עס ארויפגעלייגט אויפ'ן טיש. וועט מען שרייבט דעם גט איז דער עציץ שוין אפגעריסן פון דער ערד (אויפ'ן טיש) און

איז יעצט נישט מחובר, ממילא איז דאס איבערגעבן נישט קיין תלישה. פונדעסטוועגן איז דא א גזירה מדרבנן "שמא יקטום", ווייל היות אן עציץ נקוב איז א זאך וואס *געווענליך* ליגט עס אויף דער ערד און איז מחובר, האבן חכמים גוזר געווען.

* *די אפוועגדונג פון **ר' יצחק**:* **ר' יצחק** נעמט נישט אן דעם פשט. ער טענה'ט אז דער גאנצער באגריף פון "עציץ נקוב" מיינט אז עס איז *יעצט* מחובר צו דער ערד! און די גזירה "שמא יקטום" מיינט נישט אויפהייבן דעם עציץ פון דער ערד, נאר אפשניידן דאס בלעטל פונעם עציץ (ווייל אפשניידן א בלעטל פון אן עציץ נקוב איז א פראבלעם פון קציצה, אנדערש ווי אן עציץ שאינו נקוב). ער באמערקט אז די מפרשים האבן טאקע גאנצע תורות וועגן דעם ענין.

פרק א', הלכה ט' – י"ג (בתורת גירושין, אמירת הרי זה גיטיך, ושיתננו לה)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

(הלכה ט'–י"א): ומניין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין, שנאמר ספר כריתות ונתן בידה, שיתן אותו בתורת ספר כריתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה, או שנתנו בידה והיא ישנה וניעורה והרי הוא בידה, אינו גט. ואם אמר לה אחר כך הרי הוא גיטיך, הרי זה גט. אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זה כשר, שהרי הודיע את העדים שנתנו בתורת גירושין וזה שאמר לה שטר חוב מפני שנכלם ממנה. המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט הרי זה גיטיך או הוא גיטיך וכיוצא בזה, ואם נתן בידה ולא אמר לה כלום הרי זה גט פסול. במה דברים אמורים בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה, אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט כשר.

(הלכה י"ב–י"ג): גט שהיה מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע ונטלתו, או שהיה קשור על ידו או על יריכו ושלפתו ממנו, אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה הרי הוא גיטיך אינו גט, שנאמר ונתן בידה לא שתקח היא מעצמה והרי לא נתן לא הוא ולא שלוחו. אבל אם הרכין לה בגופו או היטה ידו עד ששלפה הגט מעליו הרי זה גט.

2. פשט-ערקלערונג

פונעם פסוק "ספר כריתות ונתן בידה" לערנט מען אז די נתינה מוז זיין "בתורת ספר כריתות" (אלס א גט). אויב ער האט עס איר געגעבן זאגנדיג אז עס איז א שטר חוב אדער א מזוזה, אדער אריינגעלייגט אין איר האנט וועז זי האט געשלאפן און זי האט זיך אויפגעוועקט – איז עס "אינו גט"; אבער אויב ער זאגט איר נאכדעם "הרי הוא גיטיך", איז עס א כשר'ער גט. אויב ער זאגט פאר די עדים "קוקט אויף דעם גט וואס איך גיב איר", און צו איר זאגט ער "נעם דעם שטר חוב", איז עס כשר, ווייל ער האט מודיע געווען פאר די עדים אז עס איז בתורת גירושין, און צו איר האט ער אזוי געזאגט נאר ווייל ער האט זיך געשעמט פון איר.

לכתחילה דארף דער מגרש איר זאגן ביים געבן "הרי זה גיטיך" וכדומה; אויב ער האט גארנישט געזאגט איז עס א "גט פסול" (מדרבנן), סיידן ער האט פריער געריעדט מיט איר וועגן איר גט ("עסוקין באותו ענין"), וואס דעמאלט איז עס כשר אפילו אן א ווארט.

אויב דער גט איז געלעגן אויף דער ערד און זי האט עס אויפגעהויבן אויף זיין באפעל, אדער עס איז געווען צוגעבונדן אויף זיין האנט אדער פוס און זי האט עס אראפגעשלעפט פון אים – איז עס "אינו גט" (ווייל "ונתן בידה" פאדערט אז ער אדער זיין שליח זאלן געבן, נישט זי זאל אליין נעמען). אבער אויב ער האט צוגעבויגן זיין קערפער אדער האנט צו איר ביז זי האט עס אראפגעשלעפט פון אים, איז עס א גט.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער חידוש פון "אמר לה אחר כך הרי הוא גיטיך":**

* **ר' יואל אשר** ערקלערט דעם חידוש אין דעם סוף פונעם דין: עס מוז נישט זיין אז דווקא אין דעם מאמענט וועז ער לייגט עס אריין אין איר האנט זאל ער זאגן אז עס איז בתורת ספר כריתות. אפילו אויב ער האט עס געלייגט אין איר האנט וועז זי האט געשלאפן, און ערשט שפעטער וועז זי וועקט זיך אויף זאגט ער איר "הרי זה גיטיך", וועלט עס דעמאלט פארריכטן ווי ער גיט עס איר איבער יעצט בתורת ספר כריתות, און דער גט איז כשר.

*** צוויי מהלכים אין "אמר לעדים... וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה" (מחלוקת רמ"א און בית שמואל):**

* **דער ערשטער וועג (ר' יצחק און דער רמ"א): ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** שמועסן אז וויבאלד די עדים שטייען דאך דארט און עס איז נישט קיין באהאלטענע זאך, וויסט זי אויך אויטאמאטיש אז עס איז א גט (אדער וועלן די עדים איר זאגן). עס איז נאר ווי א "שפיל" וואו ער וויסט אז זי וויסט, נאר ער שעמט זיך עס ארויסצוזאגן. לויט דעם קומט אויס אז די פרוי מוז טאקע וויסן בשעת מעשה אז זי באקומט עס בתורת גירושין. **ר' יואל אשר** ברענגט אז אזוי לערנט טאקע דער **רמ"א**, אז ער דארף עס איר געבן בתורת גירושין און זי וויסט דערפון (דורך די עדים וכדומה).

* **דער צווייטער וועג (דער בית שמואל): ר' יואל אשר** ברענגט א צווייטן מהלך (דער **בית שמואל**), אז די פרוי דארף בכלל נישט וויסן בשעת'ן באקומען דעם גט אז עס איז א גט, ווייל גירושין איז נישט תלוי אין איר דעת נאר אין זיין דעת. דער עיקר איז אז עס זאל זיין קלאר אז *ער* גיט עס בתורת גירושין, און דערפאר איז געניג אז די עדים וויסן. וואס דער רמב"ם זאגט "מפני שנכלם ממנה" קומט נאר צו פארענטפערן פארוואס זיינע צוויי דיבורים סותר'ן זיך – מיר זאגן נישט אז ער איז צוטומלט אדער אז ער האט חרטה געהאט, נאר ער מיינט עס באמת צו געבן בתורת גט, און פאר איר זאגט ער "שטר חוב" בלויז ווייל ער

שעמט זיך. (פארשטייט זיך אז שפעטער מוז זי געוואויר ווערן אז זי איז געג'גט כדי צו מעגן חתונה האבן, אבער די שאלה איז נאר צי זי דארף וויסן *בשעת מעשה* פונעם געבן).

*** גדרי הדין פון זאגן "הרי זה גיטיך" און "עסוקין באותו ענין" (אין פארגלייך צו קידושין):**

* **ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** באמערקן אז דער חיוב צו זאגן "הרי זה גיטיך" איז נאר א דין דרבנן (ווייל אויב עס וואלט געווען מדאורייתא, וואלט עס נישט געשטימט מיט דער פריערדיגער הלכה וואו ער זאגט איר "כנסי שטר חוב זה"). באזירט אויף דעם דין דאורייתא אז מען דארף געבן דעם גט "בתורת גירושין", האבן חז"ל מתקן געווען אז מען זאל עס בפירוש זאגן.

* זיי פארגלייכן עס צו הלכות קידושין: ביי קידושין איז די אמירה תלוי אין דעם אז זי זאל פארשטיין (ווייל קידושין איז על דעתה), משא"כ ביי גירושין דארף נאר זיין א נתינה בתורת גירושין. פונדעסטוועגן, אין ביידע הלכות זאגט די גמרא דעם זעלבן כלל אז ווען מען איז "עסוקין באותו ענין" דארף מען גארנישט זאגן. ביי גירושין איז דער טעם זייער פארשטענדליך: ווען מען איז נישט עסוקין באותו ענין און ער שווייגט, איז נישטא קיין שום הוכחה אז די נתינה איז בתורת גירושין; אבער ווען מען איז עסוקין באותו ענין, מאכט דער קאנטעקסט אליין אז די נתינה זאל זיין בתורת גירושין.

* **דיוק אין "מדבר עמה": ר' יואל אשר** באמערקט פון די ווערטער "אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה" אז ס'איז נישט גענוג אז דער אלגעמיינער קאנטעקסט ארום איז א בית דין שטיבל פאר גיטין, נאר עס דארף זיין אז *זיין דיבור* מיט איר איז געווען ווען דעם גט.

*** פארוואס דער רמב"ם נקט דווקא "קשור על ידו" און דער גדר פון "הרכין לה בגופו":**

* **ר' יואל אשר** וואונדערט זיך פארוואס דער רמב"ם דארף אנקומען צו א פאל ווען דער גט איז "קשור על ידו או על יריכו" (צוגעבונדן צו זיין האנט אדער פוס), און ער זאגט נישט פשוט אז ער האלט עס אין זיין האנט און זי נעמט עס ארויס. **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** ענטפערן אז אויב ער האלט עס אין דער האנט און שטעקט ארויס די האנט צו איר, וואלט עס שוין געהייסן אז ער טוט א מעשה נתינה (ווי דער רמב"ם זאגט תיכף אין סיפא: "או היטה ידו"). דערפאר ברענגט דער רמב"ם דעם פאל פון "קשור", ווען דער מאן איז אינגאנצן פאסיוו און טוט גארנישט.

* **ר' יואל אשר** ערקלערט אז ביי "הרכין לה בגופו", הגם די פרוי האט געטוהן די מעשה הנטילה (זי האט עס אראפגעשלעפט), פונדעסטוועגן וויבאלד ער האט זיך צוגעבויגן צו איר כדי זי זאל עס קענען נעמען, ווערט די דאזיגע פעולה פאררעכנט ווי א "שטיקל נתינה" מצדו, און דאס איז גענוג פאר "ונתן בידה".

פרק א', הלכה ט"ו – י"ט (דיני עדים בגט: עדי מסירה ועדי חתימה)

1. דעם רמב"מ'ס וועריאציע

(הלכה ט"ו): ומניין שיתנו לה בפני עדים, הרי הוא אומר על פי שני עדים יקום דבר, ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין ולמחר תהיה מותרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה ואפילו בעד אחד אינו גט.

(הלכה ט"ז): במה דברים אמורים שהיה הגט בכתב ידי סופר, אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונתנו לה, הרי זה גט פסול... תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט, שמא יתן לה הגט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרש מחרשי האדמה שהרי אין בו עדים, לפיכך תיקנו חכמים שיעידו מתוכו. ואף על פי שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים בין אותם החתומים עליו בין בפני שנים אחרים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה.

(הלכה י"ז): חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה או שנתנו לה בפני שני עדים פסולין הרי זה כשר, הואיל והעדים שבו כשרים והרי הגט יוצא מתחת ידה. ויש מן הגאונים שהורה שהוא פסול.

(הלכה י"ח): העידו מתוכו שנים פסולין או אחד פסול ואחד כשר ונתנו לה בפני שני עדים כשרים הרי זה פסול, שנמצא כמזוייף מתוכו.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה ט"ו): מען ווייסט אז מען מוז געבן דעם גט פאר צוויי עדים פונעם פסוק "על פי שני עדים יקום דבר" – עס קען נישט זיין אז א פרוי זאל היינט זיין אן ערוה (אשת איש) במיתת בית דין, און מארגן ווערן מותר אן עדים. דערפאר, א גט וואס ווערט געגעבן בינו לבינה אדער אפילו פאר איין עד איז "אינו גט".

(הלכה ט"ז): דאס איז נאר ווען א סופר האט עס געשריבן; אבער אויב דער מאן אליין האט געשריבן דעם גט אין זיין כתב יד און איין עד האט גע'חתמ'עט, איז עס מדאורייתא א גט און נאר מדרבנן א "גט פסול". מעיקר הדין דארף מען נאר עדי מסירה, אבער חכמים האבן מתקן געווען אז עדים זאלן חתמ'ענען אינעם גט ("יעידו מתוכו"), טאמער שטארבן די עדי מסירה און דער גט אין איר האנט ווערט בלייבן ווי א שטיקל ליים אן עדים. פונדעסטוועגן מוז מען עס איבערגעבן פאר צוויי עדי מסירה (די זעלבע אדער צוויי אנדערע), ווייל דער עיקר גירושין איז מיט עדי מסירה.

(הלכה י"ז–י"ח): אויב עס זענען דא צוויי כשר'ע עדי חתימה, און ער האט עובר געווען און עס איר געגעבן בינו לבינה אדער פאר פסול'ע עדי מסירה, איז דער גט כשר (ווייל די עדים אינעם גט זענען כשר און דער גט איז "יוצא מתחת ידה", כאטש טייל גאונים פסל'ען). פארקערט, אויב די עדי חתימה זענען פסול (אפילו איינער פון זיי), און ער האט עס איר געגעבן פאר כשר'ע עדי מסירה, איז דער גט פסול מדרבנן, ווייל ער איז "כמזוייף מתוכו".

3. חידושים און ערקלערונגען

*** שינוי לשון אין פסוק:**

* **ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** באמערקן אז אין דער תורה שטייט "על פי **שנים** עדים", אבער דער רמב"ם ציטירט דעם פסוק ווי "על פי **שני** עדים".

* **דעם רמב"מ'ס אייגענע סברא ביי "יקום דבר" אנשטאט דער גמרא'ס גזירה שוה, און די קשיא פונעם מגיד משנה:**

* **ר' יצחק** ווייזט אן אז דא גייט דער רמב"ם אוועק פון די פסוקים פון פרשת גירושין און ברענגט א פסוק פון הלכות עדות. נאך מער: אין דער גמרא לערנט מען ארויס דעם דין אז "אין דבר שבערוה פחות משנים" (אז מען דארף עדי קיומא אויפ'ן עצם חלות הגט) דורך א גזירה שוה פון "דבר" "דבר" (פון "כי מצא בה ערות דבר" צו "על פי שנים עדים יקום דבר"). דער רמב"ם דערמאנט אבער נישט די גזירה שוה, נאר ער זאגט אן אייגענע לאגישע סברא מדעתו פארוואס א גט איז אריינגערעכנט אין "יקום דבר", ווייל א גזירת הכתוב אליין האט נישט קיין טעם און דער רמב"ם וויל מאכן טעם אין דעם לימוד.

* **צוויי אופנים וויאזוי צו פארשטיין דעם רמב"מ'ס סברא:**

1. *מצד הלכות עונשין אין בית דין (**ר' יצחק**):* דער פסוק "יקום דבר" רעדט פון מעניש זיין א בעל עבירה אין בית דין. זאגט דער רמב"ם אז וויבאלד אשת איש איז א זאך וואס פירט צו מיתת בית דין, קען דער סטאטוס פון אשת איש נישט געטוישט ווערן אן עדים (אנדערש וואלט מען קיינמאל נישט געווואוסט צי מען דארף איר באשטראפן מארגן אדער נישט).

2. *מצד "דבר חשוב" (**ר' יואל אשר** בשם דעם **ראב"ד**):* "יקום דבר" מיינט אז יעדע ערנסטע, וויכטיגע זאך ("דבר") וואס האט ערנסטע קאנסעקווענצן ווי מיתת בית דין מוז באשטעטיגט ווערן דורך צוויי עדים. דער **ראב"ד** פארשטייט אויך אז דאס איז דעם רמב"מ'ס כוונה.

* **די געוואלדיגע קשיא פונעם מגיד משנה אויפ'ן רמב"ם: ר' יצחק** פרעגט שטארק אויף דער סברא פונעם רמב"ם, און ברענגט אז דער **מגיד משנה** (און אלע מפרשים) מוטשען זיך דערמיט: הלכה'דיג איז דאס נישט אויסגעהאלטן! עס איז נישט אמת אז יעדעס מאל וואס אן אשת איש ווערט מותר אדער נאסר מוז מען האבן צוויי עדים: א פרוי איז נאמנת צו זאגן "מת בעלי" און ווערט מותר אן צוויי עדים; און ווען בית דין איז דן אן אשת איש אויף מיתה, רופט מען נישט קיין עדים צו זאגן אז זי האט חתונה געהאט, נאר מען פארלאזט זיך אויף חזקות ("סוקלין ושורפין על החזקות"). לויט דעם רמב"מ'ס סברא וואלט מען יעדעס מאל געדארפט ברענגען די עדים פון דער חתונה אדער פונעם גט אין בית דין! זעט מען אז עס איז נישטא אזא אלגעמיינער כלל, נאר עס איז ספעציפיש א גזירת הכתוב ביי גט (דורך דער גזירה שוה).

* **ר' יואל אשר** שלאגט פאר אז דער רמב"ם פארלאזט זיך אויף דעם אז דער ליינער קען שוין די גמרא (די גזירה שוה פון "דבר" "דבר"), און לייגט נאר צו א סברא. **ר' יצחק** ווארפט דאס אבער אפ: דעם רמב"מ'ס דרך אין משנה תורה איז קיינמאל נישט צו פארלאזן זיך אויף דעם אז דער ליינער ווייסט שוין די גמרא פון דרויסן.

* **א גט אין דעם בעל'ס כתב יד מיט איין עד (הלכה ט"ז):**

* **ר' יואל אשר** ברענגט ארויס דעם יסוד אז דאס ארבעט ווייל "כתב ידו" פון א מענטש איז נאמן כמאה עדים. פונדעסטוועגן פאדערט דער רמב"ם אז עס מוז זיין לכל הפחות איין עד וואס חתמ'עט ("וחתם עליו עד אחד"), און אן דעם וועט עס זיין פסול אפילו בכתב ידו.

* **ר' יצחק** מערקט אן אז הגם דאס איז א באקאנטע גמרא, איז די לומדות דערין נישט אינגאנצן קלאר: אויב די תורה פאדערט צוויי עדים ביי א גט, וויאזוי העלפט דא דעם בעל'ס כתב יד צו פטר'ן איין עד מדאורייתא? (ער דערמאנט אויך אז אין דער משנה זעט אויס אז אפשר גייט עס דורך אפילו אן קיין שום עד, און לאזט עס איבער בצריך עיון).

* **דער טעם התקנה פון עדי חתימה און די שוועכע קשיות אויף דעם רמב"מ'ס שיטה אין עדי מסירה קעגן עדי חתימה:**

* **ר' יואל אשר** און **ר' יצחק** וואונדערן זיך אויף דעם טעם התקנה ("שמא... ימותו"): אויב די עדים שטארבן, וואס העלפט אז זיי זענען גע'חתמ'עט אינעם גט? מען קען דאך זיי ווייטער נישט פרעגן! זיי ענטפערן אז דורך דער חתימה קען מען שפעטער מקיים השטר זיין (באשטעטיגן זייער כתב יד אין בית דין), און דאס אליין דינט ווי א ראיה אז עס זענען געווען עדים, ענליך צו דעם דין פון "כתב ידו".

* **ר' יצחק** שטעלט א שטארקע קשיא אויף דעם עצם מהות פון עדי חתימה לויט'ן רמב"ם (וואס פסק'נט ווי רבי אלעזר אז "עדי מסירה כרתי"):

1. אויב דער גאנצער כח פון א גט איז נאר עדי מסירה, וואס טוהן די עדי חתימה? אויב זיי האבן גע'חתמ'עט פאר דער מסירה (ווי מען טוט אלעמאל), זאגן זיי דאך נאר עדות אויף דער כתיבה, און דאס באווייזט נאכנישט אז עס איז שפעטער געווען א מסירה!

2. און אויב מיר וועלן זאגן אז עדי חתימה מאכן יא דעם גט, וויאזוי קען מען דערנאך ניצן צוויי *אנדערע* מענטשן פאר עדי מסירה ("בין בפני שנים אחרים")? קומט דאך אויס אז די עדי חתימה זענען נישט די עדים וואס האבן געזען די גירושין!

* **די סתירה אין הלכה י"ז: ר' יצחק** ווייזט אן אויף א געוואלדיגן פלא: אין הלכה ט"ז האט דער רמב"ם געזאגט אז "עיקר הגירושין בעדי מסירה". אבער אין הלכה י"ז פסק'נט ער אז אויב מען האט געגעבן א גט מיט עדי חתימה אן קיין שום עדי מסירה (בינו לבינה), איז דער גט כשר! וויאזוי קען דער גט זיין כשר אן דעם "עיקר הגירושין"?

* **ר' יואל אשר** פרובירט צו ענטפערן אז "והרי הגט יוצא מתחת ידה" איז א "דבר מוכיח" – דאס אליין אז זי האלט דעם גט באווייזט מסברא אז דער מאן האט עס איר איבערגעגעבן. **ר' יצחק** פרעגט דערויף: אויב דאס וואס זי האלט דעם גט איז גענוג ווי א ראיה אויף מסירה, טא פארוואס דארף מען בכלל קיינמאל האבן עדי מסירה ביי א גט? **ר' יואל אשר** ענטפערט אז די הוכחה פון "יוצא מתחת ידה" איז נישט אזוי שטארק ווי צוויי עדים אליין; עס

העלפט נאר וועז עס קומט צוזאמען מיט כשר'ע עדי חתימה. (**ר' יואל אשר** לייגט אויך פאר אז אפשר מיינט "עדי מסירה" א כללות'דיגע זאך פון זען אז עס איז א כשר'ער גט, אבער **ר' יצחק** ווארפט דאס אינגאנצן אפ: עדי מסירה מיינט פשוט זען דאס איבערגעבן, און עדים האבן בכלל נישט קיין אויפגאבע צו קאנטראלירן צי דער גט איז געשריבן לשמה).

* **דער פאראדאקס אין הלכה י"ח–י"ט:** ביידע מערקן אן דעם פאראדאקס וואס קומט אויס למעשה: הגם דער רמב"ם האלט קלאר אז עדי מסירה איז דער עיקר מדאורייתא און עדי חתימה איז נאר מדרבנן, קומט אויס במציאות א גרעסערע חומרא ביי עדי חתימה – אויב די עדי מסירה זענען פסול (און עדי חתימה כשר) איז דער גט כשר, אבער אויב די עדי חתימה זענען פסול (און עדי מסירה כשר) איז דער גט פסול מדרבנן משום "מזוייף מתוכו" (ווייל עס שטייען נישט-כשר'ע נעמען אינעם גט).

פרק א', הלכה כ' – כ"ב (הרחקת העדים, קריאת הגט, וחשש החלפה)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

(הלכה כ'): ...צריכין לחתום סמוך לכתב פחות מכדי שתי שיטין כדי שיהיו נקראים עמו, ואם הרחיקו מלא שתי שיטין פסול. במה דברים אמורים בשיצא הגט מתחת ידה בלא עדי מסירה, אבל אם נתנו לה בפני עדי מסירה אפילו היו העדים מרוחקים מן הכתב כמה שיטין ואפילו לא היה שם עד חתימה כלל הרי זה כשר, שעיקר הגירושין בעדי מסירה.

(הלכה כ"א): העדים שנותנין הגט בפניהם צריכין לקרותו ואחר כך יתננו לה. ואם נתנו לה קודם שיקראוהו קוראין אותו אחר שנתנו. קראוהו כשהוא ביד הבעל או ביד שלוחו וחזר ונטלו לתוך ידו ונתנו לה חוזרין וקוראין אותו. ואם לא קראוהו פעם שניה והרי השליכתו לים או לאור הרי זו מגורשת, הואיל וקראוהו תחילה אין חוששין לו שהחליפו, ואפילו אמר הבעל שטר אחר היה ולא היה הגט שקראתם אינו נאמן. אבל אם לא קראוהו תחילה והשליכתו לים או לאור, אפילו אמר הבעל גט כשר היה, הרי זו ספק מגורשת.

(הלכה כ"ב): זרק לה הגט לבין החביות בפני עדים ובקשוהו ומצאו שם מזוזה או שטר אחר, אין חוששין לה שזה הנמצא הוא שזרק. מצאו שם שתים או שלש מזוזות או שטרות, חוששין לה שמא גט שזרק גררוהו עכברים והרי היא ספק מגורשת.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה כ'): די עדי חתימה מוזן חתמ'ענען גלייך אונטער'ן טעקסט (ווייניגער ווי דער פלאץ פון צוויי שורות, "כדי שיהיו נקראים עמו"); אויב זיי האבן אפגערוקט מלא שתי שיטין איז עס פסול. אבער דאס איז נאר וועז דער גט קומט ארויס מתחת ידה אן עדי מסירה; אויב עס זענען געווען עדי מסירה, איז עס כשר אפילו די חתימות זענען ווייט אפגערוקט אדער אפילו אן קיין שום עד חתימה.

(הלכה כ"א): די עדי מסירה מוזן ליינען דעם גט פאר'ן איבערגעבן (אדער נאכ'ן געבן). אויב זיי האבן עס געליינט און דער בעל האט עס צוריקגענומען "לתוך ידו" (ארויס פון זייערע אויגן) און דערנאך איר געגעבן, מוזן זיי עס נאכאמאל ליינען. אויב זיי האבן עס נישט איבערגעליינט א צווייט מאל און זי האט עס אריינגעווארפן אין ים אדער אין פייער, איז זי פונדעסטוועגן מגורשת (מיר זענען נישט חושש אז ער האט עס אויפגעטוישט), און אפילו דער בעל זאגט אליין "שטר אחר היה", איז ער נישט נאמן. אבער אויב זיי האבן עס בכלל נישט געליינט פארדעם און זי האט עס פארברענט, אפילו דער בעל זאגט אז עס איז געווען א כשר'ער גט, איז זי א "ספק מגורשת".

(הלכה כ"ב): אויב ער האט איר אריינגעווארפן א גט אין איר חצר צווישן די פעסער פאר עדים (וואס האבן עס נישט געליינט פארדעם), און מען האט דארט געטראפן א מזוזה אדער אן אנדערן שטר, איז זי גארנישט מגורשת ("אין חוששין לה", ווייל מיר זאגן אז די מזוזה איז דאס וואס ער האט געווארפן). אבער אויב מען האט דארט געטראפן צוויי אדער דריי מזוזות/שטרות, איז מען חושש אז אפשר האט ער יא געווארפן א גט און מייז האבן עס אוועקגעשלעפט, און זי איז א ספק מגורשת.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** טעם הפסול פון הרחקת שתי שיטין ביי א גט (הלכה כ'):**

* **ר' יואל אשר** פרעגט אויפ'ן טעם הפסול פון הרחקת שתי שיטין: ביי אנדערע שטרות האט מען מורא אז מען וועט שפעטער אריינשרייבן פאלשע זאכן אין דעם ליידיגן פלאץ, אבער וואס איז עס שייך ביי א גט וואו מען קען דאך נישט צולייגן קיין תנאים? ער קלערט אז אפשר איז עס נישט קיין חשש זיוף נאר א הלכה אין דער עצם חתימה – אויב עס איז אפגערוקט, וועט עס נישט פארריכטן ווי א גוטע חתימה וואס איז מחובר צום שטר ("נקראים עמו"). **ר' יצחק** שטימט צו אז עס הייסט כאילו ס'איז בכלל נישט געחתמ'עט אויפ'ן גט. (און זיי מערקן אן אז דא זעט מען ווידער קלאר דעם רמב"מ'ס שיטה אז עדי מסירה איז דער עיקר).

*** דער יסוד פון חשש החלפה און די מחלוקת וועגן "אמר הבעל שטר אחר היה אינו נאמן" (הלכה כ"א):**

* **ר' יואל אשר** ברענגט ארויס אז א גאנצע צייט אין דער גמרא איז דא א חשש אז דער מאן וויל אפנארן און באשעדיגן זיין ווייב – ער וויל איר געבן א פאלשן צעטל כדי זי זאל מיינען אז זי איז מגורשת און גיין חתונה האבן, און שפעטער וועט ער קומען און זאגן אז זי איז אן אשת איש און אירע קינדער זענען ממזרים. דערפאר דארפן די עדים לכתחילה האלטן אן אויג אויפ'ן גט. אבער אויב זיי האבן עס שוין איינמאל געליינט, איז דער חשש אז ער האט עס אויפגעטוישט אין יענער קורצער צייט א שוואכער חשש, און בדיעבד איז מען נישט חושש.

*** מחלוקת צווישן דער חברותא איבער דעם בעל'ס נאמנות:**

* **ר' יואל אשר** וויל לערנען אז דאס וואס דער בעל איז נישט נאמן צו זאגן "שטר אחר היה" איז נאר וועז ער קומט **שפעטער** (נאכדעם וואס די מעשה האט זיך געענדיגט אין בית דין) און וויל מערער זיין. ער באזירט עס אויף מפרשים וואס זאגן אז די פרוי האט שוין א "חזקה" פון מגורשת (ווייל עדים האבן געזען א מסירה), דערפאר קען ער עס נישט צוריקדרייען; אבער אויב ער שרייט אויס גלייך בשעת מעשה אז ער האט עס געטוישט, וואלט ער אפשר יא געוועז נאמן.

* **ר' יצחק** קריגט זיך שטארק דערויף. ער טענה'ט אז דער רמב"ם דערמאנט נישט קיין שום חילוקי זמנים און נישט דאס ווארט "חזקה". פשט איז פשוט: דער גאנצער חשש החלפה איז נאר א חומרא לכתחילה. בדיעבד, היות די עדים האבן עס פריער געליינט, האבן מיר א בירור אז ס'איז א גט און מיר האבן נישט מורא פאר קיין טויש – ממילא האט דער בעל פשוט נישט קיין שום נאמנות צו זאגן אז ער האט עס געטוישט, אפילו ער זאגט עס גלייך אויפ'ן פלאץ (נאכדעם וואס דער גט איז שוין פארברענט).

*** דער קאנטעקסט און פשט אין "זרק לה הגט לבין החביות" (הלכה כ"ב):**

* **ר' יואל אשר** מיינט אנפאנג אז הלכה כ"ב איז א נייע הלכה אין דיני "נתינה" (איבערגעבן אין איר חצר). **ר' יצחק** ווייזט אבער אויף אז דאס איז א דירעקטער המשך פון "הלכות עדים" און ספעציעל א המשך פונעם פריערדיגן פאל פון "לא קראוהו" – וואו די עדים האבן נישט געליינט דעם שטר פאר'ן ווארפן, און יעצט איז א שאלה אויף וואס די עדים האבן געזען.

* ביים ליינען די וועדטער "אין חוששין לה שזה הנמצא הוא שזרק", טייטשט **ר' יואל אשר** בטעות אז מען איז *נישט* חושש אז ער האט געווארפן די מזוזה, נאר זי איז יא מגורשת. **ר' יצחק** פאררעכט אים גלייך: פשט איז פונקט פארקערט! "אין חוששין לה" מיינט מען איז נישט חושש צו גירושין כלל (זי איז נישט מגורשת), **ווייל** ("שזה...") מיר זאגן אז אט די מזוזה וואס מען האט געטראפן איז טאקע דאס וואס ער האט געווארפן.

* זיי ערקלערן די מציאות: די עדים האבן נישט געליינט דעם קלף פאר'ן ווארפן, און א גט און א מזוזה זענען אויס זייער ענליך (ביידע זענען א קליין שטיקל קלף). ממילא, אויב מען טרעפט דארט איין מזוזה, תולה זיין מיר אז דאס איז וואס ער האט געווארפן. אבער אויב מען טרעפט דארט צוויי-דריי מזוזות, זעט מען אז דאס איז א פלאץ וואו עס ליגן סתם אזוי אלטע שטרות און קלף; ממילא קען מען שוין נישט תולה זיין אין דער מזוזה, און עס וואקסט אויף א ספק אז אפשר האט ער באמת געווארפן א גט און די מייז האבן עס פארשלעפט (**ר' יואל אשר** מערקט אן אז דאס איז פארבונדן מיט דער באקאנטער סוגיא אין מסכת פסחים וועגן תלייה און עכברים).

פרק א', הלכה כ"ג – כ"ד (תקנות חכמים ביי חתימת העדים)

1. דעם רמב"מ'ס וועדטער

(הלכה כ"ג): העדים שחותמין על הגט צריכין להיותן יודעין לקרות ולחתום. אם אינן יודעין לקרות קורין לפניהן והן חותמין והוא שיכירו לשון הגט. ואם אינן יודעין לחתום רושמין להן הנייר ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רישומו מתקיים והן כותבין על הרושם. ואין עושין כן בשאר שטרות, קל הוא שהקלו בגיטי נשים כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם כמו שביארנו.

(הלכה כ"ד): אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה בפני זה ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה גט פסול.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה כ"ג): די עדי חתימה דארפן קענען ליינען דעם גט און חתם'ענען. אויב זיי קענען נישט אליין ליינען, ליינט מען זיי פאר דעם גט און זיי חתם'ענען, בתנאי אז זיי פארשטייען די שפראך פונעם גט. אויב זיי קענען נישט שרייבן זייער חתימה, צייכנט מען זיי אן די אותיות אויפ'ן פאפיר מיט שפייעכץ אדער עפעס וואס בלייבט נישט איבער, און זיי שרייבן איבער דעם צייכן. ביי אנדערע שטרות טוט מען דאס נישט; דאס איז א קולא ביי גיטי נשים משום עיגון, וויבאלד חתימת העדים בגט איז נאר מדרבנן.

(הלכה כ"ד): כאטש עדי חתימה איז נאר מדרבנן, האבן חכמים מתקן געווען אז די עדים מוזן קלאר ארויסשרייבן זייערע נעמען אינעם גט, און אז די צוויי עדים מוזן חתם'ענען איינער פאר'ן צווייטן (אויב נישט, איז עס א גט פסול).

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די משמעות פון "קורין לפניהן והוא שיכירו לשון הגט":**

* **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** דייקן אינעם לשון פונעם רמב"ם, אז די עדים דארפן פארשטיין די שפראך וואס מען ליינט זיי פאר (צב"ש, זיי דארפן אליין פארשטיין וואס "הריני מגרשך" מיינט). עס איז משמע אז עס העלפט נישט אויב מען טייטשט זיי עס נאר איבער אויף אן אנדער שפראך אדער מען זאגט זיי בלויז איבער דעם "תוכן הדברים" אז דאס איז א גט, נאר זיי מוזן פארשטיין די וועדטער וואס מען ליינט פאר.

*** מפרשין שמותיהן (נאמען קענען סימן אדער סתם "אני עד"):**

* ביים אנהייב פון הלכה כ"ג האט **ר' יואל אשר** אנגענומען אז "לחתום" מיינט אז דער עד טאר נישט מאכן סתם א סימן אדער א קאטשקע (ווי עס איז אמאל געווען ביי אנדערע הלכות), נאר ער מוז שרייבן זיין נאמען. דא ביי הלכה כ"ד ווייזט אבער **ר' יצחק** אן, אז אין דער פריערדיגער הלכה שטייט גארנישט וועגן א סימן. ערשט דא זאגט דער רמב"ם די תקנה פון "מפרשין שמותיהן", און די כוונה איז לאפוקי אז דער עד זאל נישט שרייבן בלויז "אני העד" אן א נאמען, נאר ער מוז בפירוש שרייבן זיין נאמען (צב"ש "אני יעקב בן שמעון העד").

*** טעם התקנה פון "זה בפני זה":**

* פארוואס מוזן די עדים חתם'ענען איינער פאר'ן צווייטן? זיי ברענגען ארויס אז דאס איז א גזירה משום "כולכם" – אויב דער מאן האט אנגעזאגט אז א גאנצע גרופע עדים זאלן חתם'ענען ("כולכם"), איז דער גט נישט כשר ביז אלע חתם'ענען. אויב זיי חתם'ענען נישט איינער פאר'ן צווייטן, קען ארויסקומען א מכשול אז מען וועט מיינען אז דער גט איז שוין פארטיג וועט באמת פעלן נאך די אנדערע עדים. דערפאר מוזן זיי זיין צוזאמען כדי צו וויסן קלאר אז אלע עדים וואס מען דארף זענען דא.

פרק א', הלכה כ"ה – כ"ח (תקנת זמן ומקום בגט, מנין למלכות, וכתיבה לאחר זמן)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

(הלכה כ"ה–כ"ו): וכן תיקנו חכמים שיכתוב זמן בגט ומקום כתיבתו כשאר השטרות, שמא תהיה אשתו קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו ויכתוב לה גט אחר הזנות ויתן לה ואם לא יהיה בו זמן יכולה לומר קודם הזנות נתגרשתי, לפיכך תיקנו חכמים זמן בגיטים. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם או מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אף על פי שעוסקין באותו ענין, כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד, כל אלו פסולין עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו. חתך ממנו הזמן... או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחודש פלוני, או בחודש פלוני, או בשנה פלונית, או בשבוע פלוני, כשר. וכן אם כתוב בו היום גירשתיה כשר, שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט.

(הלכה כ"ז): וכן תיקנו חכמים שיהיו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה המדינה, או לבנין הבית, או לחורבן הבית, אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו הרי זה כשר, ואם אין דרכן למנות בו הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין ליצירה, או למלכות אלכסנדרוס מקרון [מוקדון] שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות הרי זה כשר.

(הלכה כ"ח): האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי, ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים, הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, לא הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו ולא אותו המקום. כיצד, היו בירושלים כשאמר להם והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד, כותבין זמן הגט מניסן ובלוד ששם נכתב הגט כשאר שטרות.

2. פשט-ערקלערונג

(הלכה כ"ה–כ"ו): חכמים האבן מתקן געווען צו שרייבן דעם זמן און מקום אין א גט, טאמער איז זיין ווייב זיין קרובה (ווי בת אחותו) און זי וועט מזנה זיין תחתיו, און ער וועט איר וועלן ראטעווען פון מיתה דורכ'ן געבן א גט נאך דער זנות כדי זי זאל קענען זאגן אז זי האט זיך גע'גט פאר דער זנות. דערפאר: א גט אן א זמן, אדער מוקדם אדער מאוחר, אדער געשריבן בייטאג און גע'חתם'עט ביינאכט (אפילו עסוקין באותו ענין), אדער מיט א טעות אינעם נאמען פון דער שטאט – זענען אלע פסול מדרבנן. אבער אויב ער האט אראפגעשניטן דעם זמן פונעם גט און איר איבערגעגעבן, אדער ער האט געשריבן נאר אן אומגעפערע צייט (אין דער ערשטער/צווייטער וואך פונעם חודש, אדער בלויז דעם חודש, דאס יאר, אדער די שמיטה/"שבוע"), אדער "היום גירשתיה" (וואס מיינט דעם טאג וואס דער גט איז ארויסגעקומען) – איז עס כשר.

(הלכה כ"ז): חכמים האבן מתקן געווען צו ציילן די יארן אינעם גט לויט דער רעגירונג פון יענער צייט משום "שלום מלכות". אויב מען האט געשריבן לויט א פרעמדער מלכות אדער לבנין/חורבן הבית, איז עס כשר נאר אויב דער שטייגער פון די מענטשן אין יענעם ארט איז אזוי צו ציילן. כלל ישראל האבן זיך שוין איינגעפירט צו ציילן אין גיטין לבריאת העולם ("ליצירה") אדער למל

כות אלכסנדר מוקדון ("מנין שטרות"); אבער אויב איינער האט פארט געשריבן לויט דער מלכות פון יענער צייט אין יענעם לאנד, איז עס כשר.

(הלכה כ"ח): אויב א מאן זאגט פאר צוויי עדים צו שרייבן, חתם'ענען און געבן א גט פאר זיין ווייב, און די זאך האט זיך פארשלעפט אויף טעג אדער יארן (אדער דער ערשטער גט איז געווען בטל און מען שרייבט א נייעם נאך עטליכע יאר), שרייבן זיי דעם זמן און דאס ארט פון ווען דער גט ווערט באמת געשריבן (ניסן אין לוד), און נישט פון ווען דער מאן האט זיי געגעבן דעם באפעל (תשרי אין ירושלים).

3. חידושים און ערקלערונגען

*** פארוואס דער טעם פון "בת אחותו" איז נאר ביי א קרובה:**

* **ר' יצחק** מערקט אן, אז ביי א סתם ווייב וואס איז אים מזנה איז מען נישט חושש אז ער וועט איר וועלן ראטעווען מיט א פאלשן גט, ווייל ער איז דאך צעקריגט און אין כעס אויף איר. נאר וועו זי איז אויך זיין קרובה (ווי זיין שוועסטער-קינד), האט ער רחמנות אויף איר און ווייל איר ראטעווען פון מיתה.

*** [דיגרעסיע: דקדוק לשון הקודש קענען ארמיש ביים ווארט "גיטים"]:**

* **ר' יואל אשר** באמערקט אז דער רמב"ם שרייבט דא "גיטים" מיט א מ"ם ביים סוף. **ר' יצחק** ערקלערט אז דאס איז דער חילוק צווישן לשון הקודש (וואו רבים ענדיגט זיך מיט א מ"ם) און ארמיש (וואו עס ענדיגט זיך מיט א נו"ן – "גיטין").

*** טעות במקום כתיבתו און דער פשט אין "שבוע פלוני":**

* **ר' יצחק** ווייזט אן אז אפילו ווען דער שינוי אין מקום איז נישט געווען קיין שקר במזיד נאר בלויז א טעות ("וטעה וכתב בלוד"), איז דער גט פונדעסטוועגן פסול.

* ביים ווארט "שבוע פלוני" האבן זיי אין אנהייב געוואלט טייטשן אז עס מיינט א וואך אינעם יאר (אדער לויט דער פרשה, ווי פרשת חיי שרה). אבער **ר' יצחק** האט געכאפט אז וויבאלד "שבוע" שטייט אינעם רמב"ם *נאך* "שנה פלונית", מוז עס גיין פון קלענער צו גרעסער, און "שבוע" מיינט א שמיטה-ציקל (זיבן יאר).

* **א שווערigקייט: וויאזוי העלפט א זמן פון א יאר, א שמיטה, אדער "היום גירשתיה" קענען דעם חשש פון "בת אחותו"?**

* **די קשיא אויף "שנה" און "שבוע": ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** וואונדערן זיך שטארק: אויב דער גאנצער ציל פון זמן איז כדי ער זאל נישט קענען באהאלטן א זנות פון זיין בת אחותו, וואס העלפט אויב ער שרייבט בלויז אין וועלכער שמיטה (א צייט-שפאן פון זיבן יאר!) דער גט איז געשריבן געווארן? אויב זי האט מזנה געווען אינעם פערטן יאר פון דער שמיטה און ער גיט איר דערנאך א גט וואס שטייט דערויף נאר דער נאמען פון דער שמיטה, וויאזוי וועט בית דין וויסן צי דער גט איז געגעבן געווארן פאר אדער נאך דער זנות? און אויב בית דין וועט מספק מחמיר זיין אז דער גט איז געגעבן געווארן ביים סוף שמיטה, האט מען דאך גארנישט אויפגעטוהן מער ווי וועז עס שטייט בכלל נישט קיין זמן! (**ר' יואל אשר** זאגט בדרך מליצה אז דאס איז כמעט ווי שרייבן אין גט "אין די ה' אלפים").

* **תירוץ א' (**ר' יואל אשר**):** באמת איז דער חשש פון בת אחותו נישט אזוי גרויס, ווייל בית דין קען דאך אלעמאל אויספרעגן די עדי מסירה וועז דער גט איז איבערגעגעבן געווארן. נאר וויבאלד חכמים האבן מתקן געווען א פארמאלע תקנה אז עס מוז שטיין א "זמן", איז מען יוצא די תקנה (בדיעבד) אזוי לאנג ווי עס שטייט טעכניש עפעס א דאטום.

* **תירוץ ב' (**ר' יצחק **בשם דעם** מהר"ם שיף**): ר' יצחק** קוקט נאך און ברענגט דעם תירוץ פונעם **מהר"ם שיף** (אויפ'ן בלאט): געווענליך נעמט עס א לאנגע צייט ביז א מעשה זנות ווערט אנטדעקט און קומט פאר'ן בית דין (עס פאסירט נישט היינט און מען ווייסט שוין מארגן). ממילא, אויב ער שרייבט דאס יאר אדער די שמיטה פון יעצט, איז עס שוין געגוג צו באווייזן אז די זנות – וואס איז געווענליך געשען אין א פריערדיגן יאר אדער אין דער פריערדיגער שמיטה – איז געווען *פאר* דעם גט, און ער קען איר שוין נישט ארויסראטעווען. (כאטש **ר' יצחק** לאזט איבער א שטיקל וואונדער אויף א שמיטה, וואס איז זייער א לאנגע צייט).

* **די שווערigקייט מיט "היום גירשתיה... שיצא בו הגט" (קולא דשמואל):** ביי די ווערטער "שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט" (יומא דנפק ביה) זענען **ר' יצחק** און **ר' יואל אשר** ווייטער זייער מתקשה. **ר' יואל אשר** ווייל זאגן אז עס מיינט דעם טאג וואס מען איז דערמיט געקומען אין בית דין, אבער ער וואונדערט זיך ווייל מיר האבן נאכנישט געהאט קיין שום דין אז יעדער גט מוז דורכגיין א בית דין. **ר' יצחק** ענטפערט אז עס מיינט וועז זי קומט שפעטער אין בית דין צו ווייזן דעם גט (למשל אין דעם פאל פון "בת אחותו", צו באווייזן אז זי איז געווען גע'גט פאר דער זנות). אבער דא פארשטייט ער אינגאנצן נישט: אויב מען זעט אז דער צעטל איז שוין אן אלטער גט, וואס העלפט וואס עס שטייט דערויף "היום"? "היינט" האט דאך נישט קיין נאמען פון א טאג; יעדן מארגן איז דאך שוין מער נישט "היינט"! קומט אויס אז אזא גט האט א גרויסן פארגיי-דאטום – גלייך פאר דער שקיעה לויפט ער שוין אויס! **ר' יואל אשר** לייגט צו אז פאר "בת אחותו" וועט עס זיכער קיינמאל נישט העלפן, ווייל די זנות איז דאך תמיד געווען פאר'ן "היום" וועז זי קומט אין בית דין. **ר' יואל אשר** דערמאנט אז דאס איז די "קולא דשמואל" אין דער גמרא, און **ר' יצחק** שלעפט ארויס דערפון א חיזוק צו **ר' יואל אשר**'ס פריערדיגן מהלך: עס מאכט מער שכל צו זאגן אז די גאנצע תקנה פון שרייבן א זמן אין א גט איז נאר א מינימאלע פארמאלע תקנה ("שוין עפעס אויפגעטוהן"), הגם דער נארמאלער סדר לכתחילה איז אוודאי צו שרייבן דעם פונקטליכן זמן.

* **דער גדר פון "שלום מלכות" און די היינטיגע צייט-רעכענונג (הלכה כ"ז):**

* **ר' יואל אשר** מערקט אן אז די תקנה פון ציילן לויט דער מלכות איז נישט קיין עצם הלכה אין גיטין, נאר א דין אין פאליטיק – עס גייט אריין אינעם ענין פון די "שלש שבועות" (שלא ימרדו באומות) זיך צוצושמייכלען צו דער מלכות וועז אידן זענען אין גלות, ביז כדי כך אז אפילו אינעם הייליגן גט שרייבט מען דאס אריין (למשל, צו שרייבן אזויפיל יארן צו פרעזידענט טראמפ, און נישט צו מאקראן אין אמעריקע). ער קלערט אויב אינער שרייבט היינט דאס יאר "2026" אינעם גט, צי דאס וואלט אויך געהייסן כשר משום "שלום מלכות" ווייל אזוי רעכנט מען די יארן אין דעם לאנד. **ר' יצחק** זאגט אז דאס הייסט "מלכות הנוצרים" (די קריסטליכע ציילונג וואס די היינטיגע וועלט ניצט).

* **[דיגרעסיע: מנין שטרות, אלכסנדר מוקדון, און דאס ווארט "מקרון"]: ר' יצחק** ערקלערט דעם היסטארישן רקע פון "מנין שטרות": עס האט זיך אנגעהויבן וועז די גריכן (יוון) האבן געהערשט איבער ארץ ישראל אין די צייטן פון אלכסנדר מוקדון. אידן האבן דעמאלט אנגעהויבן ציילן לויט זיין מלכות משום שלום מלכות, און דער מנהג איז שוין געבליבן ביי אלע אידישע שטרות אין די צייטן פון חז"ל, די גאונים און דעם רמב"ם – אפילו נאכדעם וואס אלכסנדר מוקדון און זיין גאנצע מלכות זענען שוין לאנג עבר ובטל מן העולם. (**ר' יצחק** ווייזט אן אז אויפ'ן לוח ביי דער טיר שטייט נאך אלץ דאס יאר לויט מנין שטרות – שנת ב' אלפים של"ח לשטרות, און אז די תימנ'ער אידן האבן זיך אזוי געפירט ביז לעצטנס). אלכסנדר מוקדון אליין דארף מכיר טובה זיין פאר די אידן, ווייל נאר א דאנק זיי געדענקט מען אים נאך!

* אינעם דרוק פונעם רמב"ם פאר זיי שטייט אלכסנדרוס "מקרון" (מיט א ר') אנשטאט "מוקדון" (וואס קומט פון מאקעדאניע). **ר' יצחק** וויל זאגן אז אפשר פלעגט מען אים רופן "מקרון" מלשון "קרנים" (הערנער). אויף דעם מאכט **ר' יואל אשר** א ווערטל – און האלט זיך דערביי אז עס קען זיין אמת – אז אפשר צוליב דעם

האט מען אין דער גמרא געשריבן א גט אויף א "קרן" (א הארן), ווייל א קרן איז א סימן פון א גרויסער מלכות (ווי עס שטייט "וירם קרן משיחו"), האט מען געמאכט די שטרות אויף א קרן.

* **פארוואס דער רמב"ם דארף כפל'ען דעם סוף הלכה: ר' יואל אשר** פרעגט אויפ'ן סוף פונעם רמב"ם ("ואם כתב לשם מלכות אותו זמן... הרי זה כשר"): דאס האט דאך דער רמב"ם שוין געזאגט אין אנהייב הלכה! **ר' יצחק** ענטפערט אז ווי‌באלד דער רמב"ם האט נאר ווען געזאגט אז "כבר נהגו כל ישראל" צו ציילן נאר לבריאת העולם אדער למנין שטרות, וואלט מען געקענט מיינען אז אויב איינער טוישט היינט פונעם מנהג ישראל און שרייבט דאס יאר פונעם היינטיגן מלך (ווי טראמפ), איז עס פסול. דעריבער דארף דער רמב"ם אויספירן אז אפילו היינט איז עס פארט כשר.

* **דייקנות און די הוה אמינא אין הלכה כ"ח ("ונתאחר הדבר ימים או שנים"):**

* **דייקנות אין לשון הרמב"ם: ר' יואל אשר** ליינט צוערשט "ימים או שנה", אבער **ר' יצחק** שטעלט זיך אפ אויף דער גירסא "ימים או שנים" (לשון רבים) און זאגט אז עס איז פונקטליך געריכטעט: מ'רעדט פון גאנצע טעג אדער גאנצע יארן, און אזוי ווי "ימים" איז שוין לשון רבים (צוויי טעג), שרייבט ער אויך "שנים" אין לשון רבים.

* **וואס איז די הוה אמינא פארוואס מ'זאל דארפן דעם דין:** ביידע חברותות וואונדערן זיך פארוואס דער רמב"ם דארף בכלל אויסלערנען די הלכה; עס איז דאך לכאורה פשוט אז מען שרייבט דעם דאטום פון ווען דער גט ווערט פארטיג, ווייל אויב מען שרייבט דעם פריערדיגן זמן וועלן עס דאך נישט זיין קיין אמת'ע ווערטער אינעם גט!

* **ר' יואל אשר** לייגט פאר א סברא פאר דער הוה אמינא: אפשר שטייט אינעם נוסח הגט (אזוי ווי אין א כתובה) א לשון פון "בפנינו" – אז פאר אונז עדים האט דער מאן געזאגט אזוי און אזוי. אויב דער גט דערציילט ווען דער מאן האט געערעדט צו די עדים, וואלט מען געקענט טראכטן אז מען דארף שרייבן דעם זמן און דאס ארט פון ווען דער בעל האט עס זיי געזאגט. **ר' יצחק** ענטפערט אבער אז דער גט אליין ווערט דאך נישט געמאכט דעמאלט, און ער איז מסופק צי עס שטייט בכלל אזא לשון אינעם נוסח הגט. ער לאזט עס איבער נאכצוקוקן פארוואס דער רמב"ם דארף דאס זאגן.

תמלול מלא

רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים: הלכות גירושין – פרק א'

הקדמה צו הלכות גירושין

ר' יצחק: [[#1]] א גוטן.

ר' יואל אשר: א גוטן. אונז לערנען רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים. אונז גייען היינט אנהייבן א נייע מקצוע וואס הייסט הלכות גירושין. דער ערשטער חלק פון ספר נשים איז געווען הלכות אישות, וואס דאס איז געווען קידושין און כתובה, בעיקר. און יעצט גייען אונז לערנען נאכדעם וואס מ'האט זיך שוין מקדש געווען און מ'וואוינט שוין צוזאמען, אויב מ'דארף זיך גט'ן, איז דא די מצוה פון א גט און אלע הלכות פון א גט וואס שטייען אין מסכת גיטין, וואס דער רמב"ם גייט אויסרעכענען אין הלכות גירושין.

פאר מ'גייט ווייטער מיט דעם שיעור, ווילן אונז אלס הכרת הטוב באדאנקען די וואס שטיצן און פארשפרייטן אונזער שיעור, און בעיקר אונזער מעין ספאנסער, דער ראש וראשון פון דעם שיעור, אונזער ידיד רבי יואלי לוי ווערצבערגער. זכות התורה זאל ענק אלע באגלייטן. שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי:

דער סדר פון ספר נשים ביים רמב"ם אנטקעגן דעם סדר המשנה

ר' יצחק: הלכות גירושין, ס'איז דא א הקדמה, ס'שטייט נישט דא אין אונזער...

ר' יואל אשר: גירושין גייט האבן דרייצן פרקים? יא. דער רמב"ם האט ליב די נאמבער דרייצן?

ר' יצחק: די נאמבער פרקים ווייס איך נישט אויב ס'איז... אקעי, לאו דווקא. כ'מיין הלכות אישות איז געווען זייער גרויס.

ר' יואל אשר: ס'האט געהאט פינף און צוואנציג. פינף און צוואנציג, יא.

ר' יצחק: כ'מיין אז די רעסט פון די אנדערע הלכות אין דעם ספר זענען שוין נישט אזוי גרויס.

ר' יואל אשר: קומט נאך גירושין, יבום וחליצה איז בעיסיקלי מסכת יבמות. נאכדעם האט ער א גאנצע מקצוע וואס הייסט נערה בתולה, וואס מסתם איז אויך אין מסכת כתובות, נערה בתולה און סוטה.

ר' יצחק: ס'איז, יא, ס'איז הלכות אונס ומפתה ומוציא שם רע, אבער אלע זענען קלענער. הלכות אישות איז די גרעסטע, קומט גירושין, ס'גייט בערך אראפ אזוי ווי אסאך מאל.

ר' יואל אשר: אין גמרא זענען זיי מסתם אין די בבא'ס, דיני קנסות, די זאכן, אונס ומפתה?

ר' יצחק: ניין, ניין, ס'שטייט אין כתובות, אלו נערות. רוב הלכות שטייען גראדע אין מסכת כתובות, אבער יא, וואס כ'האב נאר געזאגט אז ס'גייט אויף די... דער רמב"ם גייט דאך דעם סדר המצוות. לויט די מצוות מאכט דאס אסאך מער סענס. די יבמות אין מסכת אין דעם סדר אין ספר נשים, אין סדר נשים פון ש"ס, איז די ערשטע יבמות, נאכדעם קומט כתובות, נאכדעם ערשט נדרים,

נזיר, סוטה, וואויל, ס'קומט קודם נדרים, נזיר, סוטה, נאכדעם גיטין, קידושין. קומט מער ווייניגער פונקטליך די אפאזיט פון דעם רמב"מ'ס סדר.

דער רמב"ם איז מסביר אין זיין הקדמה צו פירוש המשנה, איך געדענק אז יבמות קומט קודם אין דער משנה ווייל ס'איז א חיוב. דאס הייסט, חתונה האבן בעצם, הגם ס'איז א מצוה, פריה, נארמאל...

ר' יואל אשר: לכתחילה'דיגע, אפילו דאס.

ר' יצחק: אפילו דאס איז נישט, לכתחילה'דיגע מצוה, לכתחילה'דיגער סדר החיים איז אז מ'האט חתונה, אבער דו קענסט נישט זאגן אז ס'איז ממש א חוב. אפילו פריה ורביה קען זיך ארויסדרייען פונעם, פון יבום קען מען זיך נישט ארויסדרייען, ס'איז אסאך א שטארקערער חיוב. מצוה חיובית ממש, יא. ביסט געערעכט אז פריה ורביה איז אויך א מצוה חיובית, אבער איך מיין אז ס'איז ווייניגער חומר, איך מיין ס'איז א גאנצע חליצה, מ'דארף זיך ארויסדרייען. סאו אין דעם, אין דער משנה קומט קודם יבמות, אזוי זאגט דער רמב"ם.

איך געדענק נישט פארוואס ער זאגט כתובות, פארוואס עס קומט פאר און אלע זאכן. גיטין וקידושין זאגט דער רמב"ם, ווייל אזוי איז דער סדר הפסוק. אין פסוק שטייט, מיין איך, קודם גיטין, נאכדעם קידושין. קידושין לערנט מען ארויס פון דעם פסוק פון גיטין, אבער ס'איז עפעס אזוי.

ענייוועי, דער רמב"מ'ס סדר איז אסאך מער ריזענעבל לויט דעם שכל הישר. ס'איז קודם נארמאל אישות, ווי מ'האט נארמאל חתונה, נאכדעם אויב מ'דארף זיך גט'ן, גיבט מען א גט, נאכדעם אויב ס'מאכט זיך יבום וחליצה, ס'מאכט זיך אלע זאכן וואס אויב ס'מאכט זיך, וויטאין דעם נארמאלן סדר פון חתונה גט. [[#2]] יא, און דער רמב"ם גייט מיט דעם סדר המצוות. אז דא איז דא צוויי מצוות, ס'איז אבער נישט דא די...

מנין המצוות פון הלכות גירושין

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי: **יש בכללן שתי מצוות.** די ערשטע איז א מצות עשה. די מצות עשה איז ווי מ'האט, אויב מ'דארף זיך גט'ן. דער רמב"ם זוכט עס, רופט עס, ס'איז נישט קיין מצוה וואס מ'דארף טוהן, אבער אויב מ'טוט א געוויסע זאך זאל מען עס טוהן דווקא באופן זה, אז אויב מ'דארף מגרש זיין זאל מען נישט סתם פארשיקן, נאר מ'זאל עס טוהן בספר.

ר' יצחק: שיגרש המגרש, ווער ס'וויל מגרש זיין.

ר' יואל אשר: דער וואס איז מגרש א ווייב זאל עס טוהן מיט א ספר, מיט א כתב. אייגענטליך וואלט אזוי געשטאנען ביי קידושין אויך, ווען מ'נעמט א ווייב זאל מען עס טוהן באופן הזה וזה.

ר' יצחק: רייט, אזוי זעט אויס.

ר' יואל אשר: אזוי ביי דער צווייטער זאך, די צווייטע מצוה פונעם איז אז א לא תעשה, און דאס איז א דיטעיל לא תעשה, אז אויב מ'האט זיך גע'גט און די גרושה האט שוין חתונה געהאט, קען זי נישט צוריקגיין צו דעם פריערדיגן מאן. מחזיר גרושתו, **שלא יחזיר גרושתו משנשאת.** נאכדעם וואס זי האט חתונה געהאט, קען ער נישט זיין מחזיר גרושתו.

ר' יצחק: ס'גייט זיין אין די ענד, מיין איך, פון הלכות גיטין, אבער דאס איז נישט, יא, ס'איז גראדע זייער שיין ווי דער רמב"ם האט געטוהן. איך ווייס נישט וואו עס שטייט אין דער גמרא די הלכות אדער צי עס שטייט בכלל הלכות וועגן דעם. אבער דער רמב"ם האט געמאכט זייער שיין אז דאס באלאנגט צו גט, אז נאכדעם וואס מען גט זיך קומט אריין די הלכה. אז דו קענסט עס לייגן אין איסורי ביאה, אויב דו ווילסט טעקניקלי, אדער עפעס אזא סארט זאך, אבער דער רמב"ם האט געמאכט זייער א שיינעם סדר, אז דאס קומט אין הלכות גיטין. יא.

ר' יואל אשר: שוין. זאגט דער רמב"ם אזוי:

דער טעם המצוה לויט'ן מורה נבוכים און דער קשר צווישן ביידע מצוות

ר' יצחק: פרק א' זאגט דער רמב"ם אזוי. ער ברענגט פון דעם מורה אין ג' מ"ט, דער רמב"ם איז מסביר אז דער חיוב פון שלא יגרש אלא בגט, ער גייט עס שרייבן נאך דא אין דעם ערשטן סעיף, יא, און אינעווייניג, איז ממש די זעלבע איידיע פון קידושין. און איך מיין אז אויך מחזיר גרושתו משנשאת איז קאנעקטעד מיט דעם אין א געוויסן זין. ווייל דער רמב"ם איז מסביר דארט, יא, זעסט וואס ער זאגט? אז דורך דעם וועט זיין, אזוי ווי מיר האבן געערעדט ביי קידושין...

ר' יואל אשר: ס'ווערט א, ס'זאל זיין ווי מער אפישל און ווי מער עקסקלוסיוו. דאס איז דאך דער טייטש פון קידושין, עקסקלוסיוו, און יעדער איינער זאל וויסן אז דער שידוך איז עקסקלוסיוו. און די זעלבע זאך ביי א גט, אויב וואלט מען וועט געמאכט אז מ'קען גט'ן מיט ווערטער אליין, אדער מיט עפעס וואס איז נישט קיין שטר מיט עדים...

ר' יצחק: וואלטן מענטשן געזאגט...

ר' יואל אשר: דער זעלבער פראבלעם וואס דער רמב"ם... מ'וואלט שוין געקענט זאגן, אויב זי איז נכשל געווארן מיט אשת איש, וואלט זי געקענט זאגן, "אה, כ'בין שוין נישט געווען אן אשת איש."

ר' יצחק: רייט, אדער אויב זי וויל, אזוי ווי דער רמב"ם לייגט אראפ פון דער קודם מתן תורה סיטואציע, אז דאס האט מיט זיך פראבלעמס, אפילו דו זאגסט ס'איז דא א דין אישות קודם מתן תורה, אבער גיי ווייס, האט זיך געטראפן היינט מיט א נייעם מענטש, א דריי מייל, און די זעלבע זאך, מ'גט זיך, מ'קען זאגן, "איך האב זיך גע'גט שוין." אדער די זעלבע זאך, מחזיר גרושתו משנשאת איז אויך דער המשך פון דעם: "און נעכטן האב איך זיך גע'גט, איך קום יעצט צוריק!"

ר' יואל אשר: סאו, פלוצלינג ביסטו צוריק דארט, סאו ס'מאכט עס אזא מישמאש.

ר' יצחק: יעצט פארשטייסטו אפילו בעסער די קאנעקשן פון מחזיר גרושתו משנשאת מיט דעם, ווייל ס'איז ממש די זעלבע זאך,

אז מ'קען זיך נישט ארויסדרייען, ס'איז דא... מ'האט חתונה, מ'גט זיך, מ'קען נישט, רייט. וואס הייסט, שטעלסט זיך צוזאם, מ'קען נישט...

ר' יואל אשר: זאגן, "אה, כ'בין געווען געגט". יא. רייט. יא.

פרק א', הלכה א'

ר' יואל אשר: [#3] שוין, זאגט דער רמב"ם: **אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה.** דער עיקר מצוה איז, וואס זעט אויס, אז א פרוי ווערט נישט מתגרשת, זי ווערט נישט אויס אשת איש פון דעם מאן, **אלא בכתב**, נאר מיט א צעטל, א **כתב שיגיע לה**, וואס קומט אן צו איר, א צעטל האט מען איר איבערגעגעבן. מ'וועט זען שפעטער וויאזוי איבערגעבן.

ר' יצחק: אבער ס'זאל אנקומען צו איר.

די באגריפן פון "ספר כריתות", "כתב" און "גט"

ר' יואל אשר: וכתב זה הוא הנקרא גט, דער כתב ווערט גערופן בלשון חכמים "גט". יא, ס'איז א לשון חכמים. אין דער תורה שטייט **ספר כריתות**, חכמים רופן עס גט. גט מיינט א שטר, יא, ווייל ס'איז אויך דא גט שחרור.

ר' יצחק: גט... לכאורה, כ'מיין אז אויך אז ס'הייסט, גט איז לכאורה דער טייטש פון דעם חומש'דיגן ווארט ספר. דער רמב"ם זאגט, דער רמב"ם האט אפילו נישט געסקיפט יענעם ווארט, ער גייט באלד זאגן, גייט ברענגען די פסוקים, אבער אין דער תורה שטייט ספר, דער רמב"ם זאגט כתב, און די גמרא רופט עס א גט.

ר' יואל אשר: ספר כריתות זאגט קלארער וואס ער איז, א ספר וואס שניידט אפ די רילעישאנשיפ.

ר' יצחק: בסדר, אבער דער חידוש דא איז דער ספר, נישט דער כריתות. כריתות האט מען געקענט מאכן אן א ספר. דער רמב"ם זאגט אז די מצוה איז אז שיכרות באופן ספר. אין תורה שטייט אויך נישט גאר קיין לשון גירושין דא, יא? שטייט **ושלחה**. נאך א לשון וואס ס'איז אנדערש צווישן דער תורה און דער... אין תורה שטייט גירושין אויף אנדערע זאכן.

דיסקוסיע: דער לשון התורה "שילוחין" אנטקעגן לשון חכמים "גירושין"

ר' יואל אשר: יא. [#4] שטייט ביי משה רבינו אויף ציפורה שטייט יא, **אחר שלוחיה.**

ר' יצחק: שטייט שלוחיה. יא. אין תורה שטייט אלעמאל אויף דער זאך וואס אונז רופן גירושין, שטייט אלעמאל לשון שלח, אוועקגעשיקט. און די גמרא לערנט פון דעם ארויס אז מ'קען מאכן א שליח. ס'איז זייער פאני, ווייל פשטות מיינט אז ער שיקט אוועק די ווייב. און ווייל איך מיין אז דאס האט צו טוהן מיט דעם וואס אין לשון החכמים זאגט מען נישט שילוחים געווענליך אויף גירושין, מ'זאגט גירושין.

און אין תורה שטייט גירושין געווענליך אויף, למשל, **ויגרש את האדם**, אדער גרש. ס'שטייט יא, **גרש האמה הזאת ואת בנה.** אבער ס'מיינט נישט א גט, ס'מיינט פארטרייבן אין מדבר. קען זיין אז, כ'טראכט א סברא בעלמא, אז קען זיין אז אין דער תורה'ס צייטן אוועקצוואווארפן א...

ר' יואל אשר: אן אמה איז דאך נישט גאר קיין יחוס, זי איז דאך געווען א פילגש אדער א שפחה. ס'שטייט יא אז שרה האט געהייסן אז ער זאל חתונה האבן מיט איר.

ר' יצחק: יא, זי איז דאך געווען א פילגש, דער פסוק בפשטות רופט איר א פילגש שפעטער אין דער... יא, מ'לערנט אין חיי שרה, **בני הפילגשים**? ס'מיינט נישט ישמעאל, ס'מיינט קטורה אדער וואטעוועך, ס'זענען ביידע לכאורה.

וואס האב איך געוואלט זאגן? כ'ווייס נישט, קען זיין אז דא אז דער שילוחים איז מער אן איידעלער לשון, ס'איז אוועקגעשיקט. און גירוש אין דער תורה וואלט געמיינט אזוי ווי ביי הגר, אוועקפארשיקט אן גארנישט. און די גמרא ניצט דעם לשון, אבער אין דער גמרא גירושין מיינט נישט פארשיקט, ס'מיינט גע'גט, ס'מיינט נישט פארשיקט אזוי ווי גירושין איז אויך אזוי, כ'מיין ס'שטייט לשון גירושין ביי דעם גלות, יא?

ר' יואל אשר: ושלחה מביתו טייטשט ממש ליטערעלי פארשיקט פון שטוב.

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: אבער ס'הייסט דאס ווארט **מביתו** זאגט אז **ושלחה** מיינט פארשיקן. יא.

ר' יצחק: דו זאגסט דא פארשיקן וואס מ'גיט זי, **שלח תשלח**, אקעי יעצט קען זי גיין צו איר שחר, און ס'איז דא ושלחה וואס איז פארשיקט אין מדבר און ס'איז **ושלח את השעיר במדבר**, איך מיין ס'איז דאך שוין נישט די זעלבע זאך.

ר' יואל אשר: בעונותיכם שלחה אמכם שטייט, ניין?

ר' יצחק: איז געווארן פארטריבן, יא, מיין גירושין, אבער וואו שטייט לגרש אשה? מ'קען קוקן אין דער דאטאבעיס, איך מיין אז ס'שטייט נישט לשון גירושין קיינמאל נישט אויף אן אשה אין דער תורה. אודאי ס'איז **גרש האמה הזאת**, אדער אייזיק סייפקיס זאגט א גירוש ירוחם גייט ארויפקומען. ניין, מ'האט שוין אויסגעפונען גרש פועל, אבער אן אשה גרש, פארשיקן איינעם...

ר' יואל אשר: איז טאקע גרש.

ר' יצחק: אבער ס'איז דא יא, **גרש יגרש**. גרש מיינט פון א לאנד געווענליך.

ר' יואל אשר: פארטרייבן פון א פלאץ, פארטרייבן אין גלות אזוי ווי.

ר' יצחק: ביי די וועי ס'איז אינטערעסאנט, אז מ'רעדט שוין עפעס...

ר' יואל אשר: זייער אינטערעסאנט: **אשה גרושה.**

ר' יצחק: אשה גרושה מאישה. מ'ווערט גרושה.

ר' יואל אשר: א פרוי...

ר' יצחק: ווערט אנגערופן **אלמנה וגרושה.** אשה גרושה? אפשר טאקע וועגן דעם איז זי נישט קיין שפחה, ווייל זי איז א גרושה, זי איז שוין אויף צרות, איך ווייס נישט. איך הער, זייער אינטערעסאנט דעמאלטס, ס'שטייט יא גרושה, ס'שטייט קיינמאל נישט מגרש זיין א פרוי חוץ פון, מיין איך, די אמה פון פרשת לך לך, יא? **גרש האמה הזאת.** און אשה גרושה הייסט זי אין דער תורה פון איידער אלמנה, אויך אין במדבר אין דער פרשה פון... אויך אין ויקרא שטייט שוין מער.

ר' יואל אשר: ואשה גרושה, אלמנה וגרושה, מעניין. מיכה זאגט **נשי עמי תגרשון.** אין דעם נ"ך שטייט מסתמא.

ר' יצחק: אקעי, דארט לאו דווקא ס'מיינט גט'ן, ס'מיינט דארט פארטרייבן ליטערעלי, ווייל ס'שטייט אז מען... ס'קען זיין מ'גט אויכעט, אבער איך געדענק אז מ'דרש'נט דאס אז מ'מאס'ט פרויען, עפעס אזוי. יא. מעניין. אקעי. געוואלדיג שיין. סאו ענייוועיס אין דער גמרא הייסט עס א גט, אקעי דאס וואס מ'גט וועגן די שילוחים איז מתגרשת, אבער זיין מתגרשת מאכט איר ווערן א גרושה, להיות נעשית גרושה.

די לשונות "גרושה" און "גט" אין תנ"ך און אין דברי חז"ל

ר' יצחק: אפשר טאקע וועגן דעם איז זי נישט קיין שליחה, ווייל זי איז א גרושה, זי איז שוין אויף צרות. כ'ווייס נישט. איך הער. זייער אינטערעסאנט דעמאלטס. ס'שטייט יא "גרושה", ס'שטייט קיינמאל נישט מגרש זיין א פרוי חוץ פון, מיין איך, די אמה פון פרשת לך לך, יא, **"גרש האמה הזאת".** און **"אשה גרושה"** הייסט זי אין ספר דברים, אין דער תורה. פון איידער האבן מיר אויכעט אין במדבר אין דער פרשה, אויכעט אין ויקרא, שטייט שוין מער.

ר' יואל אשר: "אשה גרושה", "אלמנה וגרושה". מעניין. ס'איז דא, זאגט דער ישעיה, **"אמי תגרשנה".**

ר' יצחק: אקעי, אין דעם תנ"ך זעט מען שוין. אקעי, דארט לאו דווקא ס'מיינט גע'גט'ן, ס'מיינט דארט פארטרייבן, ליטערעלי, ווייל ס'שטייט אז ס'קען זיין מען גט אויכעט, אבער כ'געדענק אז מען דרש'נט דאס אז מען מעשר'ט פרויען, עפעס אזוי.

ר' יואל אשר: יא. מעניין. אקעי.

ר' יצחק: יישר כח. סאו ענייוועיס, אין דער גמרא הייסט עס, אה, אקעי, דאס האבן מיר געזעדט וועגן דעם שליח, **"מתגרשת".** אבער זיי געבן **"מתגרשת",** זי ווערט א גרושה, להיות נעשית גרושה. און דער כתב הייסט, די חכמים רופן עס א **"גט".**

ר' יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם:

ר' יצחק: ס'איז דא תורות, מ'ווייסט דאך אז ס'הייסט א גט ווייל ס'איז גימטריא צוועלף, אדער ווייל ס'איז א...

ר' יואל אשר: אבער יא, אבער א גט שחרור הייסט דאך אויך א גט. ס'איז אויכעט צוועלף?

ר' יצחק: נו, קודם כל אפשר. צווייטנס איז דאך אויכעט... ס'איז נישט קיין גט... כ'ווייס נישט וויפיל גט'ן איז דא וואס הייסט אזוי אויף סתם זאכן, הא? מען דארף וויסן. למעשה, אין אונזער שפראך איז גט נאר אויף א גט, כ'ווייס נישט. כ'האב קיינמאל נישט געהערט איינער רופט אן

ר' יואל אשר: אן אנדער שטר א גט.

פארוואס דער רמב"ם הייבט אן מיט א נעגאטיוון לשון ("אין האשה מתגרשת")

ס'איז א ברענג פונעם ריטב"א... דער רמב"ם שרייבט, הייבט נישט אן מיט "אזוי און אזוי איז מען מגרש א פרוי", ער הייבט אן מיט נעגאטיוו, **"אין האשה מתגרשת".** זאגט ער, ווייל ס'איז א דבר רע, מ'וויל נישט אנהייבן,

ר' יצחק: מתחילין בדבר טוב.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט. יא, כ'האב געטראכט אז געווענליך הייבט דער רמב"ם אן, וועז ער הייבט אן די עיקר הלכה, זאגט ער, ס'איז דא א מצוה אז מ'זאל מגרש זיין, אדער אויב מ'וויל מגרש זיין זאל מען עס טוהן אזוי און אזוי. זאגט ער, **"אין האשה מתגרשת אלא".**

ר' יצחק: ס'מאכט סענס, ווייל ס'איז טאקע נישט קיין מצוה צו גט'ן. אבער ס'איז נישט אזוי אנדערש ווי די הלכות אישות פרק א', דארט שטייט נישט דאס לשון. ס'איז טאקע אינטערעסאנט. יא.

ר' יואל אשר: אקעי.

ר' יצחק: קודם וואס איז **"אין האשה מתגרשת"**? מ'גט זיך נישט. אויב א זאך איז מיט א,

ר' יואל אשר: מיט א גט.

דער כלל פון די עשרה עיקרי הגירושין מן התורה

שוין. זאגט דער רמב"ם: **"ועשרה דברים הן עיקרי הגירושין מן התורה",** ס'איז דא צען הלכות וואס זענען די עיקרי הלכות מן התורה, וואס זענען מעכב, אדער וואס זיי זענען תורה'דיגע דינים אין גירושין. רייט?

ר' יצחק: איך מיין אז דאס מיינט אז דאס וואס ס'שטייט **"אלא בגט"** מיינט א גט וואס איז מקיים די תנאים.

ר' יואל אשר: רייט. דאס טייטש ס'איז אינטערעסאנט, ווייל דער רמב"ם גייט זאגן וויאזוי מ'לערנט ארויס די אלע זאכן. די אלע זאכן וואס מ'זאגט זענען דאורייתא'ס? מ'זאגט ס'איז דאורייתא'ס? ס'איז דאך די חכמים לערנען עס אריין אין דעם פסוק, אבער ס'איז אזוי ווי תורה שבעל פה. וואס איז טייטש **"מן התורה"?**

ר' יצחק: רייט, דאס הייסט אז די הלכה, דאס וואס די תורה זאגט א חידוש אז ס'דארף זיין א גט, מיינט צו זאגן אז ס'דארף זיין א גט וואס האט די אלע קאנדישאנס, נישט סתם א כתב איז מען נישט יוצא מדאורייתא. ס'דארף האבן די אלע פרטים, און די אלע פרטים האבן צו טוהן מיט דער גאנצער ערנסטקייט וואס דער רמב"ם האלט אז די סברא איז.

ר' יואל אשר: נאו, עס קען אין די דיטעילס זיין מער א לאקאלע סיבה.

ר' יצחק: איך מיין אז יא, אבער למשל יעצט האבן מיר

ר' יואל אשר: געלערנט לגבי איך מיין אז אלע,

די סברא פארוואס א גט פאדערט מער תנאים ווי קידושין

ר' יצחק: ניין, למשל כ'האב געזאגט פאר אונז, טאקע מיר געדענקען באלד ביי קידושין האט דער רמב"ם געזאגט אז די עדים איז פארט פון דער עיקר איידיע. ס'הייסט, טאקע דו האסט געמיינט אז עדים איז, אקעי, ס'איז אן עדות לקיומא וואטעוועך, דו האסט געמיינט אז ס'איז א זייטיגער דין? ניין, זאגט דער רמב"ם, עדים איז מחתן.

די זעלבע זאך דא, איינע פון די זאכן איז עדים, און באמת ביי א גט איז דא נאך מער זאכן. זעט אויס אז א גט, איך מיין אז די סברא אויך אז א גט איז א מער ערנסטע זאך, ווייל א גט איז ממש מתיר אן אשת איש. דאס הייסט, וועז ס'וואלט געווען הפקר-וועלט אין דעם, וואלט געווען א גרעסערער פראבלעם ווי קידושין וואס איז נאר אלס דער ענין פון קדושה.

ר' יואל אשר: סאו דער רמב"ם גייט ברענגען די צען זאכן, און נאכדעם גייט ער אונז, ס'איז זייער שיין, ער גייט אונז זאגן וויאזוי מען לערנט ארויס די צען זאכן,

ר' יצחק: פון וואו מען ווייסט די צען זאכן. רייט, אלזא ס'איז אזוי ווי כ'בין מסביר פארוואס, ווייל דער רמב"ם געווענליך שרייבט נישט סתם "מניין" אויף יעדער הלכה, ווייל דא וויל ער זאגן אז דאס איז דער פסוק. דער רמב"ם הייבט דאך אן יעדע הלכה מיט א פסוק, און פון וואו ווייסט מען די בעיסיק כללי המצוה? פון דעם פסוק. און גירושין איז א קאמפליצירטע מצוה, ס'האט צען זאכן וואס אלע זענען מדאורייתא און

ר' יואל אשר: אלע שטייען אין דעם פסוק.

ר' יצחק: רייט.

די צען תנאים בפרטיות

תנאים א'–ג': רצון האיש, בכתב, און הסירה מקנינו

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם: **"ואלו הן"**, דאס זענען די צען זאכן:

1. די ערשטע זאך איז: **"שלא יגרש האיש אלא ברצונו"**, אז דער מאן, דער מגרש, ס'דארף זיין מיט זיין רצון. יא.

2. די צווייטע זאך איז: **"ושיגרש בכתב לא בדבר אחר"**, מ'זאל מגרש זיין דווקא בכתב, נישט מיט קיין דבר אחר. אזוי ווי ער האט שוין געזאגט גלייך אויבן: **"אלא בכתב"**, נאר מיט א כתב.

3. די דריטע זאך: **"ושיהיה ענין הכתב"**, די זאך וואס שטייט אין דעם טעקסט פונעם כתב זאל זיין, **"שגירשה והסירה מקנינו"**. ס'זאל ארויסברענגען דאס אז ער פארטרייבט איר, און אז ער איז מבטל דעם קנין. קידושין איז א קנין, ער האט איר קונה געווען, און ער איז מבטל דעם קנין.

שמועס: דער אמת'ער באדייט פונעם ווארט "קנין"

ר' יצחק: ער מאכט איר אויס וואס זי איז געווען זיינס. "קנין" מיינט סך הכל "זיינס". זי איז געווען זיינס, זיין ווייב. ביי די וועי, ס'איז גוט צו כאפן, מ'האט זיך געמוטשעט ביי דעם ענין פון קידושין, וואס הייסט א קנין? זי איז דיינס. איך מיין אז דאס וואלט "דיינס", מיר אוועך-יוזן עס, און ס'איז אנדער-יוזד, ס'איז א געוויסע זאך. יעדער איינער פארשטייט, "ער איז מיין רבי", ס'מיינט נישט אז איך אוין אים, ס'מיינט נאר איך האב א געוויסע... דאס לשון "קנין" קען זיין אויף דעם אויך.

ר' יואל אשר: "קנה לך רב" שטייט דאך.

ר' יצחק: "קנה לך חבר".

ר' יואל אשר: ניין, איך מיין פערפעקט.

ר' יצחק: זייער גוט.

ר' יואל אשר: איך מיין דאס וואלט איז אפשר עקסקלוסיוויטי.

ר' יצחק: ניין, ס'מיינט נישט זיינס.

ר' יואל אשר: "מיין רבי" מיינט אז איך האב עקסקלוסיוויטי, נישט אז איך בין נשמע פון אסאך מענטשן, נאר ער איז מיין רבי.

ר' יצחק: ס'מיינט נישט זיינס. ביי קידושין איז דא עקסקלוסיוויטי, וועז איך זאג אז דאס וואלט "קנין" איז נאר א וואלט וואס גייט אויף "מיינס". פארשטייסט? דאס לשון "מיינס",

ר' יואל אשר: און "מיינס" איז זייער א בילאנגינג. בילאנגינג מיינט עס "מיינס" וואס ס'בילאנגט צו מיר, אבער ס'איז אן אנדער קשר,

ר' יצחק: איז עס "מיינס" וואס איך בילאנג צו אים. דאס הייסט, "מיינס" איז זייער א ברייט וואלט. איך זאג "אלקינו", מיין גאט, מיט וועלכן קנין האסטו אים קונה געווען? מיט עפעס א קנין. **"אברהם קנין אחד"**, יא, דער אייבערשטער האט **"חמשה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא"**. מיט עפעס א וועג בין איך קנוי לו.

אזוי איך זאג דאס וואלט "קנין", איך זע מ'ניצט דאס לשון קנין אויך, זייער גוט וואס דו זאגסט, **"קנה לך חבר"**, קעגן אלע מיני מענטשן וואס כאפן נישט, זיי זאגן אז מ'דארף צאלן געלט; ס'מיינט סך הכל מאך אים דיין חבר. וויאזוי? האווועוער. די זעלבע זאך, מ'זעט דאס לשון "קנינים" רופן די ראשונים למשל, ניצן דאס לשון קנין אויף ענימינג וואס באלאנגט צו עפעס אנדערש, אזוי ווי א תכונה פון א זאך, איך געדענק ס'איז דא א לשון קנין אויף דעם. קנין מיינט נישט דא...

ר' יואל אשר: "קניני החכמה", יא, רופט מען די 48 קניני החכמה.

ר' יצחק: זייער גוט. וויאזוי מאכסטו די חכמה דיינס? וויאזוי מאכסטו עס דיינס? וויאזוי ווערט עס דיינס? נישט אז מ'דארף עס קויפן. מיר ניצן לשון קנין אויף דעם ספעציפישן וועג פון קויפן,

אבער ס'איז א טעות, ווייל דאס לשון קנין אין דער תורה און אין די חכמים איז ברייטער פון דעם. ס'איז אויף יעדער זאך וואס מאכט עס דיינס.

ר' יואל אשר: **"קונה שמים וארץ"**, וואס אברהם אבינו זאגט. ווייל ס'איז זיינס. דער ענין פון בעלות.

ר' יצחק: אפילו דאס ווארט בעלות קען זיין איז איין וועג פון זיין זיינס, אבער ס'קען זיין אקעי. "מיין שטאט". איך האב עפעס א קנין, איך וויל נישט ניצן דאס ווארט קנין. א קשר. וואס הייסט א קשר? א קשר, א רילעישאנשיפ. ס'איז מיין שטאט, איך אוין די שטאט? ס'איז וואו איך וואוין, ס'איז מיינס. וויאזוי האב איך געמאכט א קנין אין דער שטאט? דורכ'ן איינקויפן א דירה דארט אדער וואטעוועך, פארשטייסט. אקעי, איך זאג נאר **"והסירה מקנינו"** מיינט יעצט איז זי אויס מיינס, דאס איז דער טייטש.

ר' יואל אשר: אבער דער קנין דא איז מער, ווייל דער קנין דא טייטשט עקסקלוסיוויטי. א שטאט, עס איז יעדן איינעם וואס וואוינט דארטן איז זיין שטאט. דא איז דא עפעס אן ענין פון עקסקלוסיוויטי, וואס דאס טייטשט אויך ענליך צו קנין. ווייל אויך אין א חפץ איז נאר דא איין בעל הבית, ס'איז דא א זאך ווי שותפות, אבער יעדער איינער איז דער קונה דערפון.

ר' יצחק: אמת, אמת, ביי אשה האט עס ספעציפישע זאכן, איך זאג נאר אז מ'זעט,

---

תנאי ד': דבר הכורת בינו לבינה

ר' יואל אשר: יא.

4. די פערטע זאך איז: **"ושיהיה ענינו"**, די זאך וואס מען שרייבט אין דעם טעקסט פונעם גט זאל זיין – "ענינו" מיינט די קאנטענט, דער מובן, די משמעות, רייט? – די קאנטענט פונעם כתב זאל זיין **"דבר הכורת בינו לבינה"**.

ר' יצחק: וואס הייסט ענינו?

ר' יואל אשר: אז דער גט צעשניידט דעם קשר צווישן זיי. ס'מיינט צו זאגן, שפעטער גייט ער זאגן אז אויב לאזט מען איבער א שיור אינעם גט, אז דו ביסט ג'ט מיר לענין זה און טייטשט אז מיט יענעם מענטש טארסטו ווייטער נישט חתונה האבן, וועט פעלן אין דעם **"דבר הכורת בינו לבינה"**, אז דער גט ענדיגט די מסכתא צווישן זיי צוויי, עס ענדיגט זייער רילעישאנשיפ.

תנאים ה'–ו': כתיבה לשמה און אינו מחוסר מעשה אחר כתיבתו

5. די פינפטע זאך איז שוין מער א דרויסנדיגע זאך: **"ושיהיה נכתב לשמה"**, אז וועט מ'שרייבט דאס חתיכת שטר זאל מען שרייבן לשמה. ס'טייטש, אויסער דעם נאמען מיט די זאכן, אויך דער עצם טעקסט אז ס'זאל זיין פארשניטן פון מיר, דאס וואס ער האט דזשאסט געזאגט **"הכורת בינו לבינה"**, זאל זיין געשריבן פאר דער קאפל,

ר' יצחק: פאר דער פרוי.

ר' יואל אשר: פאר דער קאפל? יא, פאר דער פרוי.

6. **"ושלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה"**, דער גט מוז זיין אזא זאך וואס נאכדעם וואס מ'שרייבט דעם גט זאל מען נישט דארפן נאך עפעס טוהן, למשל אראפשניידן דעם גט פון דעם פלאץ וואו ס'איז מחובר אדער עפעס, נאר נאך דער כתיבה זאל קענען זיין גלייך נתינה.

די סברא פון "לשמה" און דער שייכות צו "אינו מחוסר מעשה"

ר' יצחק: אקעי, די זאך איז א

ר' יואל אשר: דיטעיל וואס מ'זעט וויאזוי מ'לערנט ארויס פון דעם פסוק,

ר' יצחק: יא. יא, איך ווייס נישט וויאזוי מ'פארשטייט דאס אין מיין קאנטעקסט.

ר' יואל אשר: וואס ס'איז אזוי וויכטיג. איך ווייס נישט, א חידוש. אפשר אביסל ענליך צו **"דבר הכורת בינו לבינה"**, די כתיבה אליין מאכט שוין די גאנצע זאך.

ר' יצחק: כתיבה מאכט נישט, דאס געבן מאכט טעקניקלי, אבער ס'קען זיין אז דאס האט מיט דער "לשמה" זאך צו טוהן, דאס מאכן דעם גט איז פארט. דאס וואס מ'דארף כתיבה לשמה, ס'זעט אויס א וויכטיגע זאך, מ'דארף פארשטיין דאס. איך האב עס קיינמאל נישט פארשטאנען קלאר, אבער יעצט אז מ'רעדט אנהייב דער זאך איז דאך דער מנהג צו רעדן די סברא. סאו די "לשמה" איז אביסל פאני: פארוואס קען נישט זיין אז מ'קויפט גט-פארמס אין געשעפט, מ'קויפט איינס, "נא דיר רחל, נעם א גט"? ניין, מ'דארף רופן א סופר, "שרייב א גט פאר מיין ווייב רחל".

ר' יואל אשר: אזוי שטייט, **"וכתב לה"**.

ר' יצחק: איך מיין צו זאגן די סברא דערפון.

ר' יואל אשר: ס'מוז זיין א סברא.

ר' יצחק: דער פסוק, ביי די וועי, ס'שטייט נישט, ס'מיינט נישט דאס. מ'קען פונקט אזוי לערנען אז ס'מיינט אנדערש, אז מ'האט זיך נישט אפגעפרעגט, ס'איז א הלכה מקובלת אז ס'איז אזוי דער טייטש. אבער ס'זעט מיר אויס אז דאס איז פארט פון דער ערנסטקייט, כאילו, ס'זאל נישט זיין אז מ'גייט אין סטאר און מ'קויפט גט'ן און מ'טיילט אויס. מ'דארף שרייבן א גט. דו שרייבסט פאר דער פרוי. מ'וועט זען פונקטליך וואס איז די גדרים דערפון, אבער מ'דארף שרייבן דעם גט. נישט נאר אריינשרייבן איר נאמען אין עפעס א פארם און געבן א פארם, נאר שרייבן די זאך פאר דער פרוי. ס'קען זיין אז דער "מחוסר מעשה" איז אויך עפעס א פארט פון דעם.

ר' יואל אשר: קענסט נישט, סאו דעמאלטס ליגט עס דארט אויפ'ן מחובר, עס ליגט ערגעץ אויפ'ן בוים א גט, ווען ער וועט גיין אראפנעמען און ברענגען. מ'שרייבט יעצט און מ'גיט עס יעצט. נישט גלייך געבן, באט איך מיין, דאס שרייבן דעם גט איז פארט

פון דעם, ס'דארף זיין ספעשל און פארט פון דער נתינת הגט. אזוי זעט עפעס אויס.

תנאים ז׳—ח׳: נתינה לה און בפני עדים

שוין,

7. די זיבעטע פון די צען איז: **"ושיתננו לה"**. ער דארף עס איר געבן. מ'וואלט וועז געקענט זאגן אז מ'שרייבט עס, איך ווייס נישט, מ'גיט עס פאר בית דין, ס'איז א דעקלערעישאן בעיקר אז ס'זאל זיין אפישל. ניין, ער דארף עס איר געבן, דעם זעלבן וועג אזוי ווי מ'גיט א קידושין. אינטערעסאנט, ווייל אז מ'גיט א קידושין פארשטייט מען עס, ווייל ער איז אזוי ווי מיט דעם קונה, זי איז אזוי ווי דער קנין אבער אויך די מקנה. דא וואלט מען נישט געמוזט אזוי זאגן, אבער ס'איז דא א הלכה **"ושיתננו לה"**, מ'מוז עס איר געבן.

8. הלכה ח' איז אז **"ושיתננו לה בפני עדים"**, די נתינה דארף זיין בפני עדים.

די הלכות פון נתינה און דינים מדברי סופרים

ר' יואל אשר: מען וואלט וועז געקענט זאגן אז מען שרייבט עס, איך ווייס נישט, מען גיט עס פאר בית דין און ס'איז א דעקלערעישאן בעיקר אז ס'זאל זיין אפישעל – ניין, מ'דארף עס איר געבן, דעם זעלבן וועג וויאזוי...

ר' יצחק: מען גיט א קידושין.

ר' יואל אשר: זייער גוט. אינטערעסאנט, ווייל אז מען גיט א קידושין פארשטייט מען עס, ווייל ער איז אזוי ווי מיט דעם קונה, זי איז אזוי ווי דער קנין אדער ברוך די מקנה. דא וואלט מען נישט געמוזט אזוי זאגן, אבער ס'איז א הלכה: **"ושיתננו לה"**, מען מוז עס איר געבן.

הלכה ח' איז אז **"ושיתננו לה בפני עדים"**, די נתינה דארף זיין בפני עדים.

הלכה ט', **"ושיתננו לה בתורת גירושין"**. וועז ער גיט עס איר זאל זיין קלאר אז מיט דעם גט ער איר. אפילו אויב ס'שטייט קלאר אינעם כתב אז ס'איז א מגרשה מקנינו און א כורת בינו לבינה, אבער וועז ער גיט עס אריבער זאל זיין קלאר אז דאס וואס ער גיט אריבער איז א גירושין.

ר' יצחק: איך מיין ס'מיינט לאפוקי אויב ער גיט...

ר' יואל אשר: איר און ער זאגט:

ר' יצחק: "איך גיב דיר א מגילה", סתם א זאך. און ער דארף זאגן – מען זאגט אז "הרי זה גיטך". דאס שטייט נישט מען דארף זאגן, אבער ס'דארף זיין דאס געבן בתורת "איך גיב דיר א גט", נישט בתורת "איך גיב דיר א בריוו" און דו דיסקאווערסט אז ס'איז א גט אדער עפעס אזא זאך.

ר' יואל אשר: ווייטער, דער י', **"ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה"**. אז ס'איז נישט סתם אז ס'זאל אנקומען צו איר, דאס "יתננו לה" מיינט דוקא אז ער יתננו לה. דער בעל אדער דער שליח פונעם בעל וואס איז אזוי ווי דער בעל, ער זאל זיין דער געבער. זייער גוט.

שוין. זאגט דער רמב"ם: דאס זענען די צען זאכן מן התורה. אבער ס'איז דא אסאך מער ווי צען זאכן אין הלכות גיטין. **"ושאר הדברים שבגט"**, אלע אנדערע מצוות, הלכות אין גט, **"כגון הזמן"**, דער דיוק וועז מען דארף אריינשרייבן די צייט וועז מען גיט דעם גט, **"וחתימת העדים"**, דאס אז די עדים דארפן חתמ'ענען, **"וכיוצא בהן, הכל מדברי סופרים"**, די אלע זאכן וועלן זיין מדברי סופרים. ממילא די הלכות דערפון וועלן זיין אנדערש.

איך מיין מיר גייען אויך זען אינעם טעקסט פונעם רמב"ם אינעווייניג, וועז ער זאגט "פסול" מיינט עס ס'איז פסול מדרבנן. און וועז ער זאגט "אינו גט" מיינט דאס ס'איז נישט די צען זאכן מן התורה. דער לשון איז שיין, ווייל ער זאגט דאס זענען די צען וואס טייטש א גט, סאו "אינו גט" מיינט ס'איז נישט דער גט וואס איך רעד דערפון, וואס די תורה זאגט וואס טייטש א גט. "פסול" מיינט אז די רבנן האבן עס גע'פסל'ט. און אמאל איז דא "ספק מגורשת", ס'איז ספק דרבנן.

שמועס: די קאטעגאריעס און דער סדר פון די צען זאכן

ר' יצחק: רייט, און במילא אויב עפעס איז דא א ספק איז א פראבלעם, מען דארף געבן נאך א גט וכו'. יא, זייער גוט.

איך וויל נאר מאכן א סדר דא אויב איך קען. ס'קומט אויס אז ס'איז דא בעיסיקלי אזוי ווי, לאמיר מאכן אזוי ווי דריי אדער פיר קאטעגאריעס פון די צען זאכן, דאס הייסט, דער ערשטער: רצון, רצונו, דאס איז די ערשטע זאך.

ר' יואל אשר: די ערשטע זאך.

ר' יצחק: לאמיר זאגן אנדערש. פיר זאכן זענען כתיבה. רצונו איז אנדערש ווי קידושין, וואס דארפן ביידע האבן זייער רצון, איז דאס נאר רצונו, ווייל דאס איז דאך דער טייטש, זי איז קונה לו, יעצט איז עס אין בידו. אקעי, וויאזוי זי קען אים קויפן זיין גט, וועלן מיר שוין לערנען שפעטער, מ'האט געלערנט אביסל אין הלכות אישות.

נאכדעם, דען, יא, די נעקסטע פיר זענען וועגן דעם כתב, אז מ'שרייבט א גט דארף עס זיין: קודם וואס ס'דארף זיין א כתב, און די פרטים פונעם כתב – אזוי וואס דארף שטיין אין דעם, און וויאזוי מ'דארף עס שרייבן לשמה. און די דריטע קאטעגאריע...

ר' יואל אשר: די נתינה, וויאזוי מ'גיט עס.

ר' יצחק: אקעי, אבער דאס וואלט איך געלייגט אויך אין דער כתיבה, אויף א דבר ש... דאס איז אינמיטן.

ר' יואל אשר: ווייל דאס איז ביידע. דאס איז די לעצטע וועגן דער כתיבה, אבער ס'איז אויך די ערשטע פון נתינה.

ר' יצחק: ס'איז בעיסיקלי וועגן דער זאך וואס מ'שרייבט עס אויף. סאו, רייט, דער עיקר ס'מיינט נישט מחובר. ניין.

ר' יואל אשר: אבער ס'שטימט, פארשידענע ענינים, זאגט ער, דער סדר זאל זיין גלייך, דאס הייסט מען גייט אריבער פון כתיבה צו נתינה. דער סדר איז ריכטיג.

ר' יצחק: יא, יא. נאכדעם די לעצטע קאטעגאריע איז הלכות נתינה, איז פיר זאכן: דארף זיין א נתינה, בפני עדים, בתורת גירושין. איך וואלט געשריבן עפעס אנדערש: "שיתננו", דאס הייסט, סאו די הלכה יו"ד איז בערך, דער נאמבער יו"ד איז בערך די זעלבע הלכה זי"ן, נאר ס'לייגט צו דאס אז ס'דארף זיין ער, נישט אז ס'איז געקומען צו פליען וכדומה. ער זאל עס געבן. אסאך פון...

ר' יואל אשר: די זאכן וואלטן געקענט זיין קורצער, אבער דער רמב"ם וויל ארויסברענגען די צען זאכן וויאזוי מ'לערנט עס ארויס פונעם פסוק. רייט.

ר' יצחק: רייט, ווייל איך זאג אז איך קען דאך זאגן: ער זאל עס איר געבן בתורת גירושין בפני עדים – דאס זענען די אלע פיר הלכות. ער בתורת גירושין, ער, נאכאמאל: ער זאל עס איר געבן, וואו דאס געבן? בפני עדים בתורת גירושין, זענען די פיר הלכות, אקעי.

הלכה ב' און דער אנהייב פון הלכה ג': די מקורות אין פסוק פאר די צען זאכן

ר' יצחק: שוין, יא, וויאזוי לערנט מען די אלע זאכן? זאגט דער רמב"ם:

ר' יואל אשר: "ומניין שעשרה דברים אלו מן התורה?" פונוואו ווייסט מען אז די צען זאכן זענען מן התורה? יעצט גייט דער רמב"ם ברענגען דעם לשון פונעם פסוק וואו דער פסוק רעדט וועגן א גט. זאגט דער פסוק אזוי: **"שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו"**, אויב די פרוי איז נישט מוצא חן ביי דעם מאן, **"וכתב לה ספר כריתות"**, זאל דער מאן שרייבן א ספר וואס פארשניידט...

ר' יצחק: וואס דאס לערנט אונז טייטש גט.

ר' יואל אשר: "ונתן בידה", זאל עס אריינלייגן אין איר האנט, **"ושלחה מביתו"**, זאל ער איר פארשיקן פון זיין הויז. יעצט גייט דער רמב"ם אויסרעכענען דא אין די נעקסטע פאר הלכות וויאזוי די אלע צען הלכות שטימען אין די וועריטער.

שמועס: דער לימוד פון "אם לא תמצא חן בעיניו" פאר'ן רצון הבעל

ר' יואל אשר: "אם לא תמצא חן בעיניו", זאגט דער רמב"ם, **"מלמד"**, פון דעם לערנט מען ארויס **"שאינו מגרש אלא ברצונו"**, אז ס'האט צו טוהן מיט זיין רצון, זיין נישט טרעפן חן, דאס איז וואס פירט צום גט. אבער מה שאין כן **"ואם נתגרשה שלא ברצונו"**, סתם מ'האט אים כופה געווען, ס'איז נישט געווען קיין "אם לא תמצא חן בעיניו"...

ר' יצחק: "אינה מגורשת". ממם, איך כאפ נישט קלאר דעם דיוק.

ר' יואל אשר: יא, ניין, נאר מ'זעט דא אז די זאך הייבט זיך אן מיט זיין החלטה, זיין נישט טרעפן חן, סאו וואס טייטש דאס? דאס טייטש רצון.

ר' יצחק: אבער פונוואו טרעפט מען, וואו נעמט ער דאס אז איינער שלא ברצונו אינה מגורשת, פארוואס זאגט ער עס דא? סתם, ס'איז א בעיס און פשוט.

ר' יואל אשר: כ'מיין... מיינסט צו זאגן אזוי ווי ביי יעדן קנין, אפילו קידושין איז נישט שייך אן רצונו, פארוואס דארף מען האבן א פסוק מיינסטו צו זאגן? אבער דעם פסוק דארף מען האבן פאר דעם, אז ס'איז נישט דא אזא זאך ווי למשל בית דין זאל אים... למשל וועז בית דין איז כופין דארף מען זאגן עפעס א...

ר' יצחק: תירוץ אז ס'איז יא דא זיין דעת.

ר' יואל אשר: בית דין קען יא גראדע. ס'איז נישט דא אזא זאך ווי טוהן פאר אים, אזוי ווי "בית דין יורדין לנכסיו" הייסט בית דין מאכט א גט פאר זיינעטוועגן...

ר' יצחק: דאס איז נישט דא. קענסט דאך זאגן ס'שטייט "ושלחה", אז ער פארשיקט איר, כ'מיין דעם גאנצן פסוק זעסטו אז דער בעל איז דער וואס טוט עס.

ר' יואל אשר: אבער "לא תמצא חן" איז עפעס, רעדט מער פון רצון. נישט אז ער טוט עס געצווינגענערהייט, ער טוט עס למשל א חולה, איך ווייס נישט, מ'לייגט עס אריין אין זיין האנט און זיין האנט גיט עס איבער.

ר' יצחק: יא, אבער ס'איז נישט קיין סתירה, "לא תמצא חן בעיניו" קען אויך זיין אז ס'איז דא מענטשן וואס זייער ווייב איז נישט מוצא חן בעיניהם און זיי גט'ן נישט. כ'מיין ס'איז נישט... יא, ס'מאכט זיך. איך זאג דאס איז נישט דע...

ר' יואל אשר: דער פסוק פארציילט עס מער ווי א סטארי, אבער מ'זעט אז די ערשטע זאך פון גט קומט פון זיין רצון. וועז ס'פאלט אריין א רצון פון גט...

ר' יצחק: דעמאלטס איז וועז מ'גט. אקעי. **"אבל האשה"**. אקעי, איך הער.

דער חילוק צווישן דעם מאן און דער פרוי בנוגע רצון

ר' יואל אשר: דאס איז דעם מאנ'ס רצון, אבער אנדערש ווי ביי קידושין האבן מיר דאס געהאט...

ר' יצחק: אז ס'דארף זיין דער...

ר' יואל אשר: רצון פונעם מקדש און דער מתקדשת...

ר' יצחק: אבער ביי א גט...

ר' יואל אשר: איז דא א הלכה אז ס'האט צו טוהן מיט דעם "חן בעיניו", ס'איז זיין זאך. **"ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת"**, און די הלכה איז נאר אויף דעם מאן, **"אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה"**. דער אשה קען מען יא געבן א

גט, סיי לרצון, סיי שלא לרצון. טייטש מעיקר הדין, שפעטער איז דא הלכות אין דיטעיל פון כפיה.

ר' יצחק: ביי א פרוי, דער דיטעיל שפעטער איז נאר דער רבינו גרשום וואס לאזט נישט, אבער ביים איש איז דער דיטעיל אז מ'קען אמאל, ס'איז נישט אזוי סימפל.

אבער ס'איז אינטערעסאנט אז דער לשון **"לרצונה ושלא לרצונה"**, כאילו ס'איז נישט נוגע איר רצון, דאס מיין איך, עפעס "לרצונה" איז א שוואכע שפראך. לאפוקי פון קידושין וואו מען האט עס געהאט אז ס'דארף זיין ביידנס רצון. איך פארשטיי יא. איך זאג, ס'איז נישט קיין שיינע זאך אפשר מגרש זיין שלא ברצונה, אבער ס'מאכט נישט קיין חילוק הלכה למעשה.

די לימודים פון "וכתב", "לה", און "ספר כריתות"

ר' יצחק: אקעי, דאס איז דער אנהייב פונעם פסוק. גייען מיר יעצט ווייטער אינעם פסוק, **"וכתב"**.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם האט געשריבן די צען זאכן לויט וויאזוי מ'גייט זיי ארויסלערנען פונעם פסוק. **"וכתב מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב"**, דער אופן וויאזוי צו מגרש זיין א פרוי איז דורך א כתב. אינטערעסאנט, אויך פונעם ווארט "ספר כריתות"...

ר' יצחק: אז "ספר כריתות" טייטשט א כתב, אבער יא. יא, אבער אקעי, אזוי ווי איך האב געזאגט, אזוי קענסטו אויך זאגן אז די אלע הלכות קען מען לערנען פון מערערע פלעצער, וואו...

ר' יואל אשר: "וכתב מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. לה", שרייבן "לה" מיינט אז וועו ער שרייבט זאל ער עס שרייבן לה, וואס טייטש? ער זאל עס אינזין האבן פאר איר, ער שרייבט עס פאר איר, **"לשמה"**.

ר' יצחק: א, דאס איז שוין נישט על הסדר, דאס איז שוין נומער ה' געדזשאמפט. אה. דאס איז "וכתב לה", די כתיבה דארף זיין לשמה. יא?

ר' יואל אשר: "ספר כריתות", פון דעם לערנט מען ארויס די הלכה אז דער גט דארף זיין א **"דבר הכורת בינו לבינה"**. און דא איז שוין אביסל דער רמב"ם מער מסביר: וואס טייטש ס'צעשניידט צווישן זיי צוויי? **"שלא ישאר לו עליה רשות"**, ס'זאל זיין אבסאלוט, ס'זאל זיין בשלימות, ס'זאל נישט בלייבן קיין שום רשות. ער קען נישט מאכן קיין גט למחצה. און דער רמב"ם זאגט: **"ואם לא נכרת בינו לבינה"**, אויב ער איז נאכנישט געווארן אינגאנצן אפגעשניטן דער קשר – ס'טייטש ער האט נאך געמאכט א שיור אז "איך האב נאך געוויסע בעלות לגבי איין טייל, מיט וועמען דו מעגסט חתונה האבן" וכדומה – איז **"אינה מגורשת כמו שיתבאר"**, אזוי ווי מ'וועט זען אין די הלכות, ווייל ס'וועט פעלן אין...

ר' יצחק: דעם ווארט "ספר כריתות". סאו דאס איז די הלכה ד', די פערטע הלכה. לאמיר מאכן א ליסט. הופס. נאכדעם, **"ונתן בידה"**, יא? שטייט ווייטער. ער גייט צום סדר הפסוק.

ר' יואל אשר: ס'קומט נישט ממש אריין, אבער וועו מ'מאכט א ברית, איז עס אייביג א "כריתת ברית". דא איז דאס פארקערטע, ס'איז צעשניידן, דא איז עס מער צעשניידן אזוי ווי מ'צעשניידט, מ'שניידט אראפ איינעמ'ס האנט, יא, מ'שניידט אראפ עפעס פון אים.

ר' יצחק: שניידט איר אפ פון אים, אדער יא.

שמועס: דער גדר פון "ידה" ביי שליח און חצר ("ונתן בידה")

ר' יואל אשר: איי גענס. **"ונתן בידה"**. פונעם ווארט "ונתן בידה", דער מאן גיט עס איבער אין דער האנט פון דער פרוי, **"מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט לידה"**. ביז דער גט גייט אריין אין איר האנט.

וועו מ'זאגט איר האנט מוז נישט מיינען אז ס'איז נאר דא איין וועג צו מגרש זיין, אז ס'איז דא נאך וועגן וויאזוי עפעס זאל הייסן איינעמ'ס האנט. א שליח הייסט אזוי ווי א האנט. **"או ליד שלוחה"**, אויב זי האט געמאכט א שליח, איז דא א דין אז דער שליח וועלט אנגערופן דער "יד" פון דער פרוי. ווייל א יד מיינט נישט נאר א פיזישע... אויסער דעם וואס א יד איז קאנעקטעד צו די שאלדערס, ס'איז א פיזישער פארט פונעם גוף, איז א יד אויכעט עפעס דער טול מיט וואס מ'טוט זאכן. אויב האט זי נאך טולס, למשל דורך א שליח – אזוי זאגט דער רמב"ם וועו ער רעדט וועגן יד.

ר' יצחק: ניין, דאס זאגסטו.

ר' יואל אשר: אבער ס'קען זיין **"או לחצרה"**, וואס איז אויך כידה, וואס איז עפעס וואס זי ניצט פאר איר רשות, **"שהכל כידה"**. ס'הייסט שלוחה און חצרה זענען כידה, **"כמו שיתבאר. ושלחה"**, ער זאל איר שיקן.

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט אזא לשון דארט, אז "ידה" מיינט "רשותה". ער ברענגט א לשון אין "כמו שיתבאר", אז דאס וואס שטייט "נתן בידה" מיינט נישט איר האנט ליטעראלי, דאס מיינט ס'זאל אנקומען צו איר. חצרה, דאס הייסט, "לידה" מיינט "לרשותה".

ר' יואל אשר: מיין איך צו זאגן אזוי ווי דער רמב"ם זאגט לגבי "יד השם", אז יד מיינט דער כח וואס מ'ניצט.

ר' יצחק: ניין, ניין, דער רמב"ם טייטשט נישט, זאגט נישט, כ'ווייס נישט וואס דער רמב"ם זאגט אין "יד השם", אבער דער רמב"ם זאגט דא נישט דאס. דאס הייסט, אין דעם טייטש דארט, רש"י רעדט וועגן דעם אז יד מיינט "אצלו", אבער דער רמב"ם איז דא נישט מפשיט "יד". ער זאגט אז יד מיינט אזוי ווי "שיגיע הגט לה". ס'מיינט נישט דוקא לה, וואס איז דיינס? דיין שטח, דיין האנט, דיין רשות, דיין שליח – אזוי טייטשט ער דארט. מ'דארף פארשטיין אביסל, אבער ס'איז דא אנדערע וועגן פון טייטשן דאס. על כל פנים, דא שטייט **"שהכל כידה"**. אקעי.

ר' יצחק: ניין, ניין, דער רמב"ם זאגט נישט אזוי גוט. איך ווייס נישט וואס דער רמב"ם זאגט וועגן "יד ה'", אבער דער רמב"ם זאגט דא נישט דאס. דאס הייסט אין דעם טייטש דארט, רש"י האט א פשט און רעדט וועגן דעם אז "יד" מיינט "אצלה", אבער דער

רמב"ם איז דא נישט מפשיט "יד". ער זאגט אז "יד" מיינט אזוי ווי **"שיגיע הגט לה"**.

ר' יואל אשר: ס'מיינט נישט דווקא "לה", ווי זאגט ער, וואס איז דיינס?

ר' יצחק: דיין און צו דיין שטח, דיין האנט, דיין רשות, דיין שליח. אזוי טייטשט ער דארט. מען דארף פארשטיין אביסל, אבער אוקעי, ס'איז דא אנדערע וועגן פון טייטשן דאס.

ר' יואל אשר: על כל פנים, איז טייטש **"הכל כידה"**. אוקעי.

הלכה ג': דער דין פון "ושלחה" — דער תוכן פונעם גט

ר' יואל אשר: "ושלחה" — און ער זאל איר פארשיקן. פון דעם לערנט מען ארויס די הלכה אז דער מאן איז דער וואס... **"שיהיה ענין הגט"** — סאו נאכאמאל:

ר' יצחק: "ונתן בידה", דאס איז וועלכע הלכה וואס מיר האבן געלערנט דא? דאס איז די הלכה ז', **"שיתננו לה"**? די זיבעטע הלכה. נאכדעם, **"ושלחה"** —

ר' יואל אשר: "ושלחה" לערנט ארויס: ער זאל איר פארשיקן.

ר' יצחק: איז טייטש **"שיהיה ענין הגט"** —

ר' יואל אשר: אז דער כתב וואס שטייט אין דעם גט, יא, **"ענין הגט"** מיינט אביסל דער טעקסט פון דעם גט, דער תוכן פון דעם גט זאל זיין אז ער איז דער **"שהוא המשלח אותה"**. אז ס'זאל נישט זיין געשריבן למשל א וועג וואו די פרוי באפרייט זיך פון דעם מאן, נאר אז **"שהוא המשלח אותה"**, ער איז דער וואס פארשיקט איר, **"לא שישלח עצמו ממנה"**, נישט אז —

ר' יצחק: ער פארשיקט זיך. ער זאגט **"איני בעליך"**, אזוי ענליך צו ביי קידושין, די אפעזיט.

ר' יואל אשר: רייט? נישט "איך פארשיק זיך", אזוי ווי ביי קידושין איז געווען —

ר' יצחק: "דו ווערסט מיין פרוי", נישט "איך ווער דיין מאן", וכו'. דא זאגט ער אז ביי גירושין קען נישט זיין "אני מתגרש", "אני נפטר ממך", איך ווער פטור פון דיר. ניין.

ר' יואל אשר: דו ווערסט פטור פון מיר. און דער רבי איז גלייך מסביר: **"כיצד? כתב לה הרי את משולחת"** — דו ביסט פארשיקט, **"הרי את מגורשת"** — דו ביסט פארטריבן, **"הרי את לעצמיך"** — דו ביסט יעצט אין דיין אייגענער רשות, פאר דיר, on your own, אדער **"הרי את מותרת לכל אדם, וכל כיוצא בזה הענין"** — די אלע זאכן מיינען די זאך אז ער איז דער וואס פארשיקט איר, אדער על כל פנים אז זי איז געווארן פארשיקט, איז דאס העלפט, **"הרי זו מגורשת"**. [[#2]]

אריינבליק: דער באדייט און קאנטעקסט פון "גופו של גט"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"וגופו של גט"**, וואס איז דער עיקר גט? יא, וואס איז טייטש "גופו של גט", דער עיקר גט?

ר' יצחק: ס'הייסט, ער מיינט דער תוכן הגט, מען דארף שרייבן אביסל מער זאכן —

ר' יואל אשר: אבער דער נאמען פון דעם איז: **"הרי את מותרת לכל אדם"**. דער עיקרו של גט, יא.

ר' יצחק: איך ווייס נישט פארוואס ער שרייבט דאס דא.

ר' יואל אשר: איז **"הרי את מותרת לכל אדם"**. אה, ווייל ער זאגט ס'איז דא **"הרי את משולחת"** און אזוי ווייטער, זאגט ער וועלכע פון זיי איז די וויכטיגסטע? די וויכטיגסטע איז די "הרי את..."

ר' יצחק: דאס וואס כ'האב אויסגערעכנט די לעצטע. נאט שור, דאס איז אן עקסטערע נושא. די נפקא מינה דערפון איז, אפשר וואס איז מעכב מ'זאל שרייבן לשמה אדער עפעס אזא סארט זאך? ס'איז דא א מחלוקת אין דער גמרא, אין דער משנה, צי גופו של גט איז **"הרי את מותרת לכל אדם"**, און רבי יהודה האלט מ'דארף נאך אויך שרייבן **"ודן די יהוי ליכי מינאי"** — אז דאס איז דיין גט, דער שטר איז דיין גט.

ס'איז דער רמב"ם, כ'ווייס נישט זיכער אז ס'איז דא א נפקא מינה, כ'מיין אז ס'מאכט א נפקא מינה, אבער דער רמב"ם דא שרייבט... ס'איז נישט גאר אריין די נושא דא סך הכל.

ר' יואל אשר: יא, אבער דער רמב"ם האט דאך אליין געזאגט אז **"הרי את משולחת"** זאל זיין פונקט אזוי גוט ווי **"הרי את מותרת לכל אדם"**.

ר' יצחק: ער מיינט נישט דאס. די שאלה פון "גופו של גט" מיינט נישט וועלכער נוסח איז דער בעסטער נוסח. ס'מיינט וועלכער לשון... אין א גט שטייט א באנטש פון זאכן חוץ פון א נארמאלן נוסח. א גט שטייט א לענגערע, צוועלף שורות שרייבט מען, גאנצע צוועלף שורות. ביי די וועי, ס'איז זייער ווייניג ווערטער אין די צוועלף שורות, אבער ס'איז מער ווערטער ווי דאס.

זאגט דער רמב"ם: אויף דעם איז געווען א מחלוקת תנאים וועלכער פארט איז דער מערסטער מעכב, און אויב ס'פעלט אפשר פון אנדערע איז נישט מעכב, אויב ס'פעלט פון דעם איז מעכב וכדומה. זאגט דער רמב"ם דעם נוסח דא, אז עיקרו של גט, **"גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם"**. אבער דא איז אנדערש דער קאנטעקסט אזוי ווי דו פרעגסט, ס'קומט נישט דא אריין. דא רעדט מען די נושא וועלכער לשון דארף שטיין —

ר' יואל אשר: וועלכער, אז ס'דארף זיין **"שהוא המשלח"**. רייט.

פסול'ע לשונות וואו דער מאן פארשיקט זיך אליין, און דאס וואר"ט "גרוש"

ר' יואל אשר: "אבל אם כתב לה" — אויב האט ער געשריבן זאכן וועגן אים, אז ער פארלירט זיין קשר מיט איר. ער זאגט: **"איני בעליך"** — כ'בין מער נישט דיין מאן, **"איני ארוסיך"** — כ'בין מער נישט דיין ארוס, אדער **"איני אישיך, אין זה גט, שנאמר ושלחה"** — ער שיקט איר, **"לא שישלח עצמו"** — נישט אז ער שיקט זיך אליין.

אהא, וואו. ס'קען אויך זיין, אויב איינער ניצט דאס ווארט "גרוש", אפשר טויג עס נישט פאר דער סיבה.

ר' יצחק: מ'רעדט וועגן דעם. דאס איז א תורה'לע וואס מענטשן זאגן, אבער דאס ווארט "גרוש" שטייט –

ר' יואל אשר: שוין אין דער גמרא. ניין, ס'איז נישט קיין פראבלעם, ווייל מ'זאגט נישט דאס ווארט "גרוש" וועט מ'גיט א גט.

ר' יצחק: אבער כ'זאג נאר אז דאס ווארט "גרוש" איז ראנג... נישט ראנג, האבן מיר שוין געלערנט אסאך מאל אזעלכע זאכן וואס ווערן פארקערט. וואו האבן מיר עס געזען? כ'געדענק נישט צי דו ווייסט.

ר' יואל אשר: יא, ביי אז מ'איז חושב לגרש ונתגרש בעצמו.

ר' יצחק: ניין, ניין, איך מיין נאר צו זאגן, וואו האבן מיר עס געזען? למשל האבן מיר געזען איינע פון די לעצטערע טעג וואס מיר האבן געלערנט, געדענק איך אז מיר האבן געזען עפעס אזעלכע לשונות אזוי ווי "היא התנית עמו" אדער "הוא התנה", דו געדענקסט? ס'איז געווען אסאך לשונות וואס איז מתחלף.

שפראך דארף נישט גיין מיט די טעקניקעל לומדות וויאזוי עס ארבעט. מענטשנס שפראך איז א מענטש; אזוי ווי איך זאג "ס'איז מיינס, איך בין געפארן דארט, ס'איז געווארן מיינס". ס'מיינט נאכנישט אז דער קנין ארבעט אזוי, ס'איז נאר א וועג וויאזוי מ'רעדט, ס'איז נישט קיין...

דער פסול פון "הרי את בת חורין"

ר' יואל אשר: אוקעי. זאגט דער רמב"ם: **"וכן הכותב לאשתו"** – ער שרייבט זייער ענליך צו **"הרי את מותרת לכל אדם"**, נאר ער שרייבט עס אין דעם לשון: **"הרי את בת חורין"** – דו ביסט פון יעצט א בת חורין, איז **"אינו גט"**, ווייל זי איז אייביג געווען א בת חורין. אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט אז א פרוי איז נישט אן ארעסטאנט פון דעם מאן. **"אינו גט"**, ווייל ס'איז נישט דא דער ענין אז **"שהוא המשלח אותה"**.

ר' יצחק: אבער דאס ווארט, איך מיין אז דאס איז א לשון פון א גט שחרור פון אן עבד. ס'איז דער ראנג לשון.

ר' יואל אשר: ניין, דער רמב"ם לייגט עס אונטער דעם קעפל **"שהוא המשלח אותה"**.

ר' יצחק: רייט, רייט, רייט. אה, ווייל ס'איז "הרי את..." ניין, אבער **"הרי את מותרת לכל אדם"** איז יא א גט.

ר' יואל אשר: איז יא א גט, אבער **"הרי את בת חורין"**, ווייל דו זאגסט נישט עפעס וואס איז קארעקט; זי איז נישט ביז יעצט געווען א נישט-בת-חורין און יעצט געווארן א בת חורין.

ר' יצחק: רייט, "בת חורין" איז נישט שייך. איינער קען זאגן "בת חורין" אין ענגליש: דו קענסט חתונה האבן מיט איינעם. א בת חורין מיינט א נישט-שפחה. ס'איז נישט נוגע, ס'איז דער ראנג לשון. אויף א שטר שחרור פון אן עבד שרייבט מען דאס, נישט פון א גט.

איך מיין אז ס'איז בין כה, ס'מיינט בדרך אגב, ס'איז נישט ממש אזוי פון די געבאטן. דער פסול פון "בת חורין" איז נישט ווייל ס'איז וועגן איר. דער פסול פון "בת חורין" איז אז ס'איז א לשון שחרור, נישט קיין לשון גירושין. [[#3]]

הלכה ד': דער טייטש פון "ושלחה מביתו"

ר' יואל אשר: זייער גוט. זאגט דער רמב"ם: **"זה שנאמר בתורה ושלחה מביתו"** – ס'שטייט דאך אבער יא אין דער תורה אויך עפעס מער א ציור פון א מעשה: מ'שיקט איר אוועק פון דער שטוב. סאו דו זאגסט אז ס'איז אלץ נאר שטר'ע זאכן, אזעלכע חלות, מ'זאל שרייבן א געוויסן מין צעטל, אבער דא זעט אויס ווי ס'איז עפעס א פיזישע זאך, מ'שיקט איר אוועק פון דער שטוב. וואלט געווען אינטערעסאנט, וועט א מענטש טראכטן אז א פרוי ווערט נאר מגורשת ווען זי ווערט אוועקגעשיקט פון שטוב.

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם, זייער אינטערעסטינג. ניין, ס'קומט דא זייער פאני אריין. זאגט דער רמב"ם: אלעמאל מיין איך, לערן דעם פסוק, און ער פלעגט פארענטפערן אויך די קשיא וואס דו וועסט האבן ווען דו ליינסט דעם פסוק כפשוטו. מ'לערנט דא א קורצן פסוק, יעדער פסוק איז מעכב. ס'שטייט **"לה"**, מיינט אז ס'דארף זיין לשמה.

ר' יואל אשר: אבער דאס וואס אין פסוק שטייט –

ר' יצחק: דאס איז נישט. ניין, דאס מיינט עס נישט. ס'איז עמייזינג. וואלסטו געקענט מיינען אז ער דארף איר אוועקשיקן? ניין, איך מיין, אונז טייטשן דעם פסוק אנדערש. אונז טייטשן דעם פסוק אז על ידי **"וכתב לה"** ווערט זי בדין משולחת. פארשטייסט? אזוי ווי דער רמב"ם גייט מסביר זיין. יא. זאגט דער רמב"ם: **"אין ענינו"** –

ר' יואל אשר: זאלסט נישט אפלערנען פון דעם.

ר' יצחק: יא, "ענין" –

ר' יואל אשר: דאס ווארט "ענין" דא איז, אזוי ווי געזאגט, ענין –

ר' יצחק: משמעות, אויף ענגליש: די מינינג דערפון.

ר' יואל אשר: די מינינג דערפון איז נישט **"שלא ייגמרו גירושיה עד שתצא מביתו"**, אז די גירושין ענדיגן זיך נאר ווען זי גייט ארויס פון זיין הויז, און וואס פון דעם קענסטו עפעס לערנען אז ס'איז דא אויך די הלכה עפעס, דאס אוועקגיין פון דעם הויז. זאגט דער רמב"ם: ניין, נישט דאס מיינט עס. **"אלא משיגיע הגט לידה"** – די הלכה איז אז פון ווען עס קומט אן דער גט צו איר האנט, איז **"גמרו גירושיה"** – האבן זיך שוין אירע גירושין געענדיגט, זי איז שוין געווארן מגורשת, **"ואף על פי שעדיין היא בביתו כמו שיתבאר"** – ווי מ'וועט עס לערנען, אפילו אויב זי איז נאך אין זיין הויז. און פארוואס דעמאלטס שטייט **"ושלחה מביתו"**?

ר' יצחק: פרק ה', איך געדענק נישט וואס שטייט אין פרק ה'.

ר' יואל אשר: עפעס לערנען מיר דארטנס אז וועט ס'קומט אן אין אירע הענט, סאמע ס'איז אין איר רשות, דארפסט האבן אנדערע הלכות, יא. נאר פארוואס דעמאלטס שטייט **"ושלחה מביתו"**, וואס איז ווערטער וואס קענען אפנארן מענטשן?

זאגט דער רמב"ם: **"ולא נאמר ושלחה מביתו אלא..."** – אלא ארויסצונעמען אן אנדער הלכה: **"שאם גירש"** – אויב ער האט געגעבן א גט, אבער **"ולא הוציאה מביתו"** – זי איז געבליבן וואוינען אין זיין הויז, איז **"הרי זה"** – קוקן אונז דאס אן – **"כמי שגירש והחזיר גרושתו"**. דער גט איז זיכער געווען א גוטער גט, אבער דאס בלייבן וואוינען אין דעם זעלבן הויז נאכדעם איז אזוי ווי א סתירה מיט דעם גט, יא. און מיר וועלן זי אנקוקן אז מ'זאל חושד זיין אז ער האט איר נאכאמאל מקדש געווען אדער עפעס; מיר וועלן עס אנקוקן אזוי ווי איינער גט א פרוי און ער האט נאכאמאל חתונה מיט איר. **"לפיכך צריכה ממנו גט שני"** – זי דארף נעמען פון אים א פרישן גט, **"כמו שיתבאר"** – אזוי ווי מ'וועט לערנען שפעטער. [[#4]]

שקלא וטריא: וויאזוי קען דער פסוק "ושלחה מביתו" גיין אויף א חשש דרבנן?

ר' יואל אשר: ס'איז פאני, יא. קומט אויס אז ס'איז יא דא דער ענין פון "תצא מביתו", מ'קען זאגן נישט דווקא...

ר' יצחק: נישט דווקא יעצט, קודם כל. צווייטנס כל, איך ווייס, ער ברענגט אז דאס איז די הלכה וואס מ'לערנט אין א משנה: **"המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי... צריכה ממנו גט שני"**. זייער גוט, ס'איז טאקע אזוי די הלכה, אבער דאס מיינט דער פסוק?! איך פארשטיי אז ס'איז אזוי ווי א חשש, די גמרא זאגט אז מ'דארף חושש זיין אז ער...

ר' יואל אשר: ניין, איך מיין אבער אז דער רמב"ם מיינט אפשר צו זאגן נישט אז וועגן דעם שטייט דא אין דעם פסוק ארויסצולערנען די הלכה. ס'קען זיין דער רמב"ם גיט איבער די גרעסערע זאך: ער זאגט אז דער פסוק פארציילט א סטארי וויאזוי א גט זעט אויס. אבער דער חלק **"ושלחה מביתו"** איז נישט ווייל דאס איז דער גט, נאר ווייל דאס איז וויאזוי מ'פירט זיך אויף מיט א גט.

ר' יצחק: נאך א גט גייט מען ארויס פון דערהיים. אבער די הלכה אז **"צריכה ממנו גט שני"**, דאס איז א הלכה אזוי ווי א זייטיגע הלכה, אזוי ווי דער חשש – די רבנן זענען חושש. ס'איז א חשש, ס'איז נישט קיין הלכה, ס'איז נאר א חשש! ס'מאכט נישט סענס אז דער פסוק זאל שרייבן וועגן א חשש. מ'ווייסט נישט זיכער אז ער האט געמיינט לבוא עליה אדער להתייחד עמה לשם נישואין, אונז זענען חושש, אזוי מה שייך, צריכה מספק.

ר' יואל אשר: ניין, וועגן דעם זאג איך אז ס'קען זיין אז דער רמב"ם מיינט נישט צו זאגן אז די ווערטער זענען צו לערנען די הלכה –

ר' יצחק: אזוי זאגט ער אבער!

ר' יואל אשר: נאר דער ציור פון א גט וואס מ'זעט, וועז איינער פארציילט א סטארי –

ר' יצחק: מענטשן זעען נישט וואס די ביזנעס איז.

ר' יואל אשר: מ'זעט די זאך אז זי נעמט אירע באקסעס און זי מופט ארויס פון דעם הויז. אויך נישט טייטש, דאס איז דער אופן וויאזוי ס'געשעט. והראיה, אויב נישט, הייבן זיך אן קוועסטשענס: פארוואס בלייבט ער וואוינען מיט איר? הייבט מען אן טראכטן –

ר' יצחק: אפשר האט ער איר געגעבן פרישע קידושין. ס'איז נישט... גאנץ א פשוט'ער תירוץ וואס איך האב געטראכט.

ר' יואל אשר: דאס איז ווייל דו זאגסט אז ס'איז נאר א הלכה פון די רבנן פון עפעס א נייעם חשש.

ר' יצחק: איך קען נישט זאגן אז ס'איז דאורייתא, ווייל אלע מפרשים... איך זע אז אלע מפרשים פרעגן אז ס'איז דאורייתא, ס'איז דאך נאר מספק. לאז זיין, לאמיר זאגן ס'איז א ספק מדאורייתא, ס'איז דאך נישט וועגן דעם פסוק! ס'איז סתם וועגן יעצט, מ'האט דאך –

ר' יואל אשר: געלערנט שוין אביסל פון דער הלכה פריער –

ר' יצחק: אז א מענטש סתם אזוי, בפרט, סתם אזוי וועז דו זעסט צוויי מענטשן וואוינען צוזאמען דארף מען חושש זיין אז מ'איז איר מקדש. אוקעי, ס'איז פרעמדע מענטשן, איז מען נישט חושש. אבער וועז ער קען איר, איז לבו גס בה, טראכט מען מסתמא האט ער איר צוריקגענומען. אבער וואס האט דאס מיט דעם פסוק?

ר' יואל אשר: ס'קען זיין אז דאס וואס דו האסט פריער געזאגט, אז אסאך פון די הלכות האבן צו טוהן אז ס'זאל זיין ווי מער –

ר' יצחק: אפישעל און ווי מער קלאר.

ר' יואל אשר: פון בלייבן אין זיין הויז פעלט... נו, דעמאלטס וואלט געדארפט... יא.

ר' יצחק: אבער ס'איז נישט, דער רמב"ם זאגט יענע הלכה. איך פארשטיי נישט דעם רמב"ם, ס'איז א מעכטיגע פליאה, איך פארשטיי נישט. זייער פאני, וואס דו זאגסט מאכט סענס, איך בין מסכים מיט דיר. איך וואלט געזאגט אפילו אנדערש: איך וואלט געזאגט אז די חכמים לערנען **"ושלחה מביתו"** אז על ידי שנותן בידה ווערט זי מגורשת, ווערט זי משולחת. אבער דער רמב"ם זאגט נישט. איך האב געמיינט ער גייט דאס זאגן, איך האב פארשטאנען אפשר אז ער זאגט דאס, ער זאגט דאס נישט. ער זאגט אז **"ושלחה"** האט צו טוהן מיט דער הלכה פון המגרש אז **"צריכה ממנו גט שני"**. ס'איז ממש א פלא, ס'קומט נישט דא אריין. אלע פרעגן די קשיא, איך בין נישט דער ערשטער וואס פרעגט עס. ס'איז זייער מאדנע, זייער מאדנע.

"אמר רבא" –

די שיטה פונעם רמב"ם אין "ושלחה מביתו"

די שפאנונג צווישן לשון המקרא און די הלכה'דיגע חלויות

ר' יצחק: איך פארשטיי נישט. זייער פאני, אבער וואס דו זאגסט מאכט סענס, כ'בין מסכים מיט דיר. איך וואלט געזאגט אפילו אנדערש, איך וואלט געזאגט אז די חכמים לערנען **"ושלחה**

מביתו" אז **על ידי שנותן בידה** ווערט זי מגורשת, ווערט זי משולחת. אבער דער רמב"ם זאגט עס נישט. איך האב געמיינט ער גייט דאס זאגן, כ'האב פארשטאנען אפשר ער זאגט עס, אבער ער זאגט דאס נישט. ער זאגט אז **"ושלחה"** האט צו טוהן מיט דער הלכה פון **"המגרש זה צריכה ממנו גט שני"**.

ס'איז ממש א פלא. ס'קומט נישט דא אריין, אלע פרעגן דא די קשיא, כ'בין נישט דער ערשטער וואס פרעגט דאס. ס'איז זייער מאדנע, זייער מאדנע. אלע אחרונים, יעדער איינער זאגט תורה'לעך. נו, ס'איז דא א רידל דא, מ'דארף עס אויסגעפינען. מ'גייט גיין ווייטער מיין איך, אבער מ'דארף אויסגעפינען וואס דער רמב"ם האט דא געטראכט. פארשטייסט וואס כ'זאג? ס'איז פארוואס...

ר' יואל אשר: יא. מיר זעט דאס אויס, אזוי ווי **"והיה אם לא תמצא חן בעיניו"**, עס פשוט דערציילט, פארציילט א סטארי פאר קינדער, מ'רעדט דא וויאזוי די מציאות זעט אויס פאר מענטשן. די זעלבע זאך איז דא **"ושלחה מביתו"**, מ'שיקט איר פון דעם הויז, אזוי ווי מ'רעדט...

ר' יצחק: אזוי ווי מענטשן רעדן.

ר' יואל אשר: אבער דער רמב"ם לייגט יא צו א הלכה. נישט נאר אז די חכמים לערנען אז דער ציור וויאזוי די תורה זאגט דאס איז **"ושלחה מביתו"**, זאגן די חכמים אז נישט פשט אז דאס מאכט דעם גט. דאס מאכט נישט דעם גט. נאר אז אויב ס'פעלט א **"ושלחה מביתו"** איז דא עפעס א זייטיגער פראבלעם, אז ס'איז נישט דא די סטארי פון א גט, ממילא גייט אויך טאקע זיין א חשש אז ער איז איר פריש מקדש געווען.

ר' יצחק: א חשש, וואס דער רמב"ם האט...

ר' יואל אשר: דא אריינגעלייגט איז זייער פאני.

ר' יצחק: ס'איז זיכער, אבער ביסט גערעכט אז ס'איז דא דער מתח, זאג דעם...

ר' יואל אשר: דער חשש קומט אויך פון דעם זעלבן פלאץ, אז א גט איז געווענליך אינקלודינג א מואווינג טראק, און מ'מופט ארויס.

ר' יצחק: און אייגענטליך איז דאס א חידוש פון דעם רמב"ם. אונז האבן געמיינט אויך וואס מ'וועט לערנען שפעטער, כ'האב געזען אין דעם רמב"ם לערנען, ס'איז נאר א טעכנישער חשש, מ'דארף חושש זיין. אבער דא זעסטו אין רמב"ם אז ס'איז מער פון דעם, אזוי איז משמע דא, אזוי איז דא אחרונים וואס לערנען טאקע.

ר' יואל אשר: און טאקע אינטערעסאנט למשל, ווייל שפעטער גייען אונז לערנען א הלכה מ'זאל נישט וואוינען אין איין חצר, דא וועסטו זאגן אז ס'איז אסאך מער הארב ווי אונז האבן געטראכט אויפ'ן אויג.

ר' יצחק: רייט, רייט, אזוי זעט דא אויס. אזוי זעט דא אויס. ס'איז זיכער אז דער רמב"ם טאטשט דא דעם מתח, די טענשן צווישן...

ר' יואל אשר: צווישן דעם לשון המקרא...

ר' יצחק: פשוטו של מקרא'דיגן לשון.

ר' יואל אשר: די תורה שרייבט עס ווי א לשון סיפורי, מען פארציילט א סטארי, **"והיה אם לא תמצא חן בעיניו"**, אזוי ווי מ'איז... ניין...

דער פארגלייך צו קידושין און נישואין: חלות קענגן מציאות

ר' יצחק: נישט נאר דאס. אויך פון א גט, אזוי ווי ביי קידושין, ענליך, ס'איז דא דער פאקט אזוי, אדער וואוינט מען צוזאמען אדער וואוינט מען נישט, און נאכדעם איז דא די לומדות, אזוי ווי דער קנין. און דער רמב"ם לערנט דאך א גאנצע צייט אז די חכמים מאכן אז עס דארף זיין א... כ'וועל זאגן וויאזוי איך וואלט געקענט טראטשען, לאמיר זאגן אזוי, אייוו איט, גיב מיר א סעקאנד שאנס.

לאמיר זאגן אזוי: אזוי ווי אונז האבן געלערנט ביי קידושין אז ס'איז דא דער פאקט, מ'איז צוזאמען, יא? איינער מאכט א חתונה. קען מען נישט פארציילן, קען מען נישט נאך אלץ פארציילן שפעטער עפעס לשון הרע. ענייוועס, דער פאקט אז...

ר' יואל אשר: שפעטער איז נישט אינטערעסאנט אז...

ר' יצחק: קודם דער פאקט אז מ'לעבט צוזאמען, דאס הייסט, דער פאקט אז מ'איז צוזאמען קומט מן התורה, נאכדעם האט די תורה געמאכט א קנין אין א לומדות, וויאזוי מ'רופט א חלות, יא? יעצט, נאכדעם האט מען געזען אז די חלות קומט לכאורה אויך לקולא, רייט? אז אויב אזוי קען מען, אויב מען איז איר נישט מקדש, מענטשן וואס וואוינען צוזאמען אן קיין קידושין, איז זי נישט קיין אשת איש, רייט?

אנטקעגן דעם, איז דא אזוי ווי א הלכה אז מ'טאר נישט מקדש זיין בביאה, ס'איז דא אזוי ווי אז מ'דארף ביידע, רייט? נישואין זאגט אז מ'דארף ביידע. דו קענסט נאך אלץ נישט, סיי די קולא ארבעט נישט, דאס הייסט דו קענסט זיך נישט פירן מיט דיין ווייב אלס אשת איש ווען ס'איז נאר דא קידושין, מ'דארף אויך האבן נישואין, רייט? דא האט מען געלערנט, אזוי האבן מיר געלערנט דעם דין פון נישואין לויט'ן רמב"ם, נאכדעם אביסל פארקערט.

א פארקערטע איז נישט דא. פארקערט למעשה ס'בלייבט יא די קולא, אז לגבי איסור, איינע וואס מ'איז נישט מקדש, אפילו זי וואוינט צוזאמען מיט איר מאן, טוישט עס נישט דעם סטאטוס. ס'איז טאקע אן אינטערעסאנטע זאך. ס'וואלט געמעגט זיין עפעס א דרבנן. ס'איז פשוט אז ס'איז דא עפעס א דרבנן אז מ'טאר נישט, אמת? ביסט מסכים, רייט? מען טאר שלאפן מיט יענעמ'ס גירלפרענד, ווייל זיי זענען נישט מקדש?

ר' יואל אשר: זיכער מען טאר נישט, אמת?

ר' יצחק: לאז איר נישט. ער האט נישט געמאכט קיין סקילה, חנק, מעיקרא, אבער ס'איז עפעס וואס מ'טאר נישט, רייט? ס'איז אן איסור דרבנן אויף דעם זיכער, רייט?

און דא זעסטו אויך די פארקערטע זאך. אז דער רמב"ם טרייט אריינצולערנען, אפשר דאס איז א חידוש פלא פונעם רמב"ם, ער טרייט אריינצולערנען אז די זעלבע זאך ביי קידושין... דער רמב"ם פארציילט נישט אזא מעשה, אבער איך מיין למשל די

מוסולמענער, וואס דער רמב"ם אפשר ניצט דא אלס א דוגמא, אלס א דוגמא פון פאר מתן תורה, פירן זיך אזוי. אין איסלאם, וויאזוי גט מען זיך? מ'זאגט איר, גיי דיר לחיים ולשלום, און מ'איז מגרש. אבער אפשר מ'זאגט צוויי מאל, דריי מאל, וואטעוועד דער סדר איז.

ר' יואל אשר: א סאטמארער בחור האט מען געגעבן אן אראבישן גט, מגורשת איינמאל.

ר' יצחק: זייער גוט. פון דארט קומט זיך זייער מנהג. סאו, און דאס איז טאקע גורם מכשולות. אז דער רמב"ם זאגט, קומט די תורה און זאגט: מאך א סדר, מ'דארף געבן א שטר, ס'גייט נישט נאר אזוי. און דער רמב"ם לערנט אויך דאס וואס שטייט אין דער גמרא, **"ספר כורת ואין דבר אחר כורת"**, פארדעם קען מען נישט מגרש זיין בכסף, ס'איז דא די גמרא אין קידושין, דאס איז פארט פון דעם, מ'קען נישט אנדערש.

יעצט עם כל זה, איז נישט בטל די פריערדיגע זאך. ס'מיינט נישט אז יעצט קענסטו וואוינען צוזאמען און זיך רופן מגורשת, ממילא דארף מען נאך אלץ, מ'דארף יא **"ושלחה מביתו"**, און טאמער נישט איז א חשש. דער חשש איז מדרבנן, ווייל מדאורייתא נעמט די לומדות איבער די ריאליטי. מדרבנן איז די ריאליטי אז דו בלייבסט, פארדעם דרייט מען זיך און מ'גט זיך, פארשטייסט מיין שיינע שטיקל תורה? א שיינע שיטה. יא.

ר' יואל אשר: איך וויל זאגן סימפל אז די חכמים ברידזשן. די תורה פארציילט א סטארי אזוי וויי די תורה פארציילט אסאך מאל א סטארי. יא, אזוי וויי מ'לערנט ארויס הלכות קנינים פון שדה עפרון, די תורה פארציילט א סטארי וואס נעמט יא אריין אזעלכע ציורים וויי **"אם לא תמצא חן בעיניו"**, אימאושענס, יא, מ'רעדט עפעס פון אימאושענס, ער האט איר נישט ליב, **"ושלחה מביתו"**, ער פושט איר ארויס פון זיין הויז. זאגן די חכמים: ניין, מ'רעדט נישט דא פון א סטארי, מ'רעדט יא פון חלויות'ן און יא ס'איז אביסל אנדערע...

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: און נאכדעם ברידזשן זיי עס אז **"ושלחה"** האט יא א מינינג, אן אמת'דיגע מינינג.

פשוטו של מקרא אין דער פרשה פון גירושין

ר' יצחק: איך וועל העלפן אביסל מיט דיין פשט אז בכלל איז דא א שאלה אין יענעם פסוק צי די תורה מיינט בכלל צו זאגן הלכות גירושין, ווייל די פשטות, אין יעדער הלכה אין דער תורה גייט א מעשה און נאכדעם דער דין פון דער מעשה. אין יענעם פסוק איז עס זייער א לאנגע פרשה און ס'ענדיגט זיך, **"לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה"**, פארדעם זאגט דער רמב"ם אז **"לא יוכל בעלה הראשון לקחתה"** איז א חלק פון הלכות גירושין.

סאו בפשטות אזוי לערנען מפרשי הפשט, אויך דער מחוקק משה וואס האט מסדר געווען אזוי, ווייל איך מיין אז דאס איז דער פשוט'סטער פשט, אז די גאנצע מעשה איז נאר די הקדמה צו זאגן דעם דין אז נאכדעם קען מען נישט צוריקנעמען. דאס וואס מ'לערנט דארט הלכות קידושין און הלכות גירושין, דאס איז גאנץ על פי דרש.

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט אז די זאך וואס מ'טאר איר נישט נאכדעם צוריקנעמען וועט האבן אזוי וויי צוויי דינים: איר סתם צוריקנעמען נאכדעם אן א קידושין וועט זיין דער פראבלעם פון **"ושלחה מביתו"**, און איר צוריקנעמען נאכדעם וואס זי האט שוין חתונה געהאט מיט א צווייטן מאן, דעמאלט איז שוין א לאו.

ר' יצחק: יא, אקעי, דאס איז נאך א זאך. איך זאג סתם אז די גאנצע פרשה פשטות פארציילט נאר א בעקגראונד סטארי פאר דער הלכה פון **"לא יוכל בעלה הראשון"**. און די חכמים זאגן שוין אזוי ווי דו זאגסט, מ'לערנט פון דא וויאזוי מ'איז מקדש און מגרש. ס'איז נישט ראנג, אבער די רגע וואס דו כאפסט אז ס'איז דא א סטארי דא כאילו וואס איז נאר אזוי ווי די קעיס, די נושא וואס מ'רעדט...

שמועס: צי איז גירושין א מצוה אין די תרי"ג מצוות?

ר' יואל אשר: ס'איז בכלל אבער ניין, מ'קען פארשטיין אויך פארוואס דער פסוק טוט עס, ווייל א גט איז דאך נישט קיין מצוה ממש, דער לאו איז א פולער לאו. אלעס ווייל מען צוקומען צו דעם גרויסן לאו וואס איז א לאו. אמת, דער רמב"ם רעכנט אויס גירושין אלס איינע פון די מצוות, אבער מ'קען האבן מוני המצוות וואס זאלן עס נישט אויסרעכענען ווי א מצוה. ס'זאל זיין מער אזוי ווי שחיטה וואטעוועד, דער רמב"ם רעכנט אויס שחיטה ווי א מצוה.

ר' יצחק: אלע אזעלכע זאכן. ניין, זייער גוט, דאס האט צו טוהן מיט אנדערע חקירות וואס הייסט מצוות, אבער ענד אוו קאורס, דאס הייסט דאס איז ממש א לאו מיט א...

ר' יואל אשר: דער לאו איז א געהעריגער...

ר' יצחק: לאו, און דאס איז נאר דאס וויאזוי מ'גט זיך. אבער דער רמב"ם האט יא געהאלטן לויט זיין סברא אויכעט אין דער גמרא, אפשר קען מען נאך אלץ זאגן אז גט איז... אזוי ווי מ'פרעגט: דער אריז"ל האט געזאגט מען דארף משלים זיין, מ'דארף טוהן אלע תרי"ג מצוות, און ער פרעגט זיך אליינס וואס איז מיט דער מצוה פון גט'ן? יא, ס'איז נישט קלאר וואס דער תירוץ איז.

ר' יואל אשר: ס'איז דא א ספר הגירושין. ספר? דער רמ"ק, די גירוש...

ר' יצחק: ספר הגירושין. יא, יענץ מיינט נישט על פי רמז. יא, מען קען מאכן קטורת, אבער איך זאג אז פשטות איז דאס אן אנדער סארט מצוות. ס'הייבט זיך נישט אן די קשיא. דער אריז"ל האט געדארפט זאגן אז ער מיינט נישט דאס. ער מיינט נאר די מצוה פון שבת און תפילין, זאכן וואס מען דארף טוהן. רייט. נישט זאכן וואס אויב מען גט זיך, ס'איז אזוי ווי ליגעל זאכן: וויאזוי ארבעט א גט, וואס איז די פארם, וועלכע פארם דארף מען אויספילן. דאס איז נישט קיין...

ר' יואל אשר: אבער ס'איז אבער זיכער, דער אריז"ל האט געזאגט, א יעדער איד דארף מקיים זיין מצות יבום. ווייל אויב ס'איז א מציאות, זאל מען טוהן מצות יבום.

ר' יצחק: און דאס איז ממש...

ר' יואל אשר: די זעלבע זאך ווי דאס.

ר' יצחק: ס'איז שווער, ער פרעגט אויף זיך אליין דאך די קשיא.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קלאר וואס דער תירוץ איז. ס'איז דא אפשר איין תירוץ. פארדעם דער רמב"ם סוף ספר המצוות רעכנט אונז אויס די זעכציג מצוות וואס זענען מצוות וואס זענען טאקע עכט נוגע. יא, אקעי, לאמיר גיין ווייטער.

הלכה ז': דער דין פון "אינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה"

דער לימוד פון "וכתב... ונתן"

ר' יואל אשר: גייט ער ווייטער. **"ומניין שלא"** – אקעי, עד כאן האבן זיי פארענטפערט דעם פסוק, און יעצט זאגט ער ווייטער. אבער איין זאך האט מען נאכנישט געהאט אין דעם פסוק, די **"שלא יהיה מחוסר מעשה"**. יא, אז גלייך נאכ'ן שרייבן זאל מען עס קענען...

ר' יצחק: פון וואו לערנט מען דאס ארויס פונעם פסוק?

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי: **"ומניין שלא יהיה"** – דאס גייט שוין צו דער סייד, דאס הייסט עד כאן האט ער געליינט דעם פסוק, און יעצט זוכט ער נאך א זאך וואס מען קען מדייק זיין פונעם פסוק. רייט, אויך טאקע אפשר דער לימוד דערפון איז עפעס מער געדרייט, ווייל מען לערנט עס ארויס פון עפעס א קאמבינעישאן פון צוויי וועריאטער.

"ומניין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו", אז נאך דער כתיבה זאל גארנישט פעלן ביז דער נתינה. אהה, און דער רמב"ם גייט שוין זאגן וואס ער מיינט צו זאגן. **"שנאמר"**, וואס שטייט אין פסוק? **"וכתב"**, **"וכתב לה ספר כריתות"**, און נאכדעם שטייט **"ונתן"**.

ר' יצחק: ער זאל עס איר איבערגעבן.

ר' יואל אשר: און דער רמב"ם איז מדגיש אז...

ר' יצחק: אינצווישן איז נישטא קיין הפסק.

ר' יואל אשר: רייט, ס'שטייט **"וכתב ונתן"**. זאגן מיר אונז: **"מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הכשר"**, עפעס וואס נאך דער כתיבה פעלט גארנישט, נאר נתינה, דאס איז א גוטער גט. אבער **"יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה"**, עפעס וואס מען דארף נאך אפשניידן נאך דער כתיבה, רייט, וועט נישט טויגן. **"לפיכך אם כתב הגט"** – כאילו איך...

ר' יצחק: פרוביר נאר מסביר זיין דעם לימוד. כאילו דעמאלטס וואלט געדארפט שטיין "וכתב לה ספר כריתות וחתך את הספר מן ה..." דאס, און "ונתן". כאילו ס'וואלט געפעלט נאך א שטיקל, וויבאלד ס'שטייט נישט דאס. וויאזוי ווייסט מען אז דאס איז מעכב? ס'מוז זיין עפעס א סברא אין דעם.

כתב על קרן הפרה און כתב במחובר

ר' יואל אשר: אזוי ווי איך זאג אלעווייל. יא. **"לפיכך אם כתב הגט על קרן הפרה"**, ער האט געשריבן על קרן הפרה. דארטן פלעגט מען שרייבן, אזוי ווי היינט מען לייגט באמפער סטיקערס אין דער בעק פון א קאר, יא? סאו די יוונים האבן געבעטן **"כתבו לכם על קרן השור"**.

ר' יצחק: איך הער. אקעי, היינט איז ראש חודש כסלו, קומען שוין די תורות פון חנוכה. אקעי.

ר' יואל אשר: אקעי. אויב ער האט געשריבן א גט על קרן הפרה...

ר' יצחק: מ'פלעגט דאס ניצן אמאל אויף צו שרייבן זאכן?

ר' יואל אשר: מ'פלעגט ניצן אלעס. מ'האט נישט געהאט די שפע פון היינט. סאו וואו מ'האט געקענט מאכן יוז פון עפעס, האט מען דאס גענוצט אמאל. איז וועג איינער שרייבט א גט על קרן הפרה, אויב האט מען נאר אין זינען אראפצושניידן דעם הארן און דאס געבן פאר דער פרוי, וועט עס נישט טויגן. סאו אין אזא פאל אויב מען וויל דוקא ניצן דעם קרן הפרה, וועט מען דארפן געבן, **"נותן לה את הפרה"**.

ר' יצחק: "ואם"...

ר' יואל אשר: דאס הייסט ער דארף געבן די פרה. **"ואם חתך הקרן אחר שכתבו ונתנו לה"**, אויב אבער ער וויל נישט געבן די פרה, נאר ער שניידט אראפ דעם קרן אחר שכתבו ונתנו לה, **"אינו גט"**, ווייל ס'איז געווען דער עקסטערער מעשה צווישן דער כתיבה און דער נתינה, אינו גט.

"וכן אם כתב במחובר", אויב ער שרייבט אויף א מחובר, ער שרייבט אויף א בוים אויף א בלעטל, **"אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו"**, דא זאגט ער א חידוש: אפילו די חתימת העדים איז יא געווען גוט, ס'איז געווען נאכ'ן אראפשניידן דעם מחובר, אבער די כתיבה איז געווען במחובר, און ס'האט נאך אויסגעפעלט א קציצה, איז **"ונתנו לה"**, ס'איז אויך **"אינו גט"**. כמעט ענליך צו דעם "תעשה ולא מן העשוי" דין ביי סוכה, אבער ס'האט נישט קיין שייכות.

ר' יצחק: נאט שור. מ'דארף דאס פארשטיין דעם דין.

ר' יואל אשר: אבער דאס איז אן אינטערעסאנטער דין.

ר' יצחק: אינטערעסאנטער...

ר' יואל אשר: דאס איז די הלכה.

ר' יצחק: אינטערעסאנטער דין. אקעי, יא. ווייטער לערנט מען שוין מחר אלע הלכות פון מחובר.

ר' יואל אשר: מיט דעם האט דער רמב"ם געענדיגט. מיט דעם האט דער רמב"ם געענדיגט דעם...

איבערבליק איבער'ן סדר פון די הלכות

ר' יואל אשר: מאן, ענליך צו דעם **"תעשה ולא מן העשוי"** דין ביי סוכה, ס'האט נישט קיין שייכות.

ר' יצחק: נאט שור, מ'דארף דאס פארשטיין דעם דין, אבער דאס איז א יא, ס'איז גאנץ אן אינטערעסאנטער דין. דאס איז די הלכה. אינטערעסאנטער דין. אקעי. ווייטער לערנען מיר שוין נאך אלע הלכות פון חיבור.

ר' יואל אשר: מיט דעם האט דער רמב"ם געענדיגט ארויסלערנען אזוי די צען...

ר' יצחק: ניין, ניין.

ר' יואל אשר: מיר האבן נאך זאכן וואס מ'דארף נאך יא אויסרעכענען.

ר' יצחק: ניין, ניין. אבער דו האסט געשריבן די נאמבערס. זיי האבן נישט געשריבן אויף דעם דעם נאמבער, באט די נאמבערס גייען נישט אויפ'ן סדר. אבער דאס איז געווען מחוסר מעשה, דאס איז געווען נאמבער ו', ס'פעלט נאך.

ר' יואל אשר: ס'פעלט נאך תורת גירושין, ס'פעלט נאך די נעקסטע.

ר' יצחק: מניין ש... אבער דער רמב"ם זאגט שוין דא אלע הלכות מחובר, ווייל איך מיין אז ס'איז דא קליינע הלכות.

ר' יואל אשר: ער שטופט אריין אלע הלכות... אקעי, ער ווארפט אריין אלע הלכות מחובר, יא.

ר' יצחק: אקעי. יא, סאו מיר גייען לערנען אלע כללים פון מחובר, נאכדעם גייען מיר ווייטער.

שרייבן דעם טופס הגט במחובר

ר' יואל אשר: זאגט ער אויך: **"אין כותבין במחובר"**. דער רמב"ם האט שוין געזאגט אז דער מחובר, נישט נאר די עדים טארן נישט זיין במחובר, נאר אפילו די כתיבת הגט. זאגט יעצט דער רמב"ם, נישט נאר דער עיקר גט, אזוי ווי ער האט פריער געזאגט וואס איז דא אן עיקר גט, נאר **"אפילו טופס הגט"**. א גט האט צוויי חלקים: א תורף און א טופס. ווייסט מען אבער וואס די צוויי זאכן זענען?

דער חילוק צווישן תורף און טופס

ר' יצחק: וואס מיינט בעיסיקלי אזוי: טופס איז א טייטש זאכן וואס זענען נישט דער עיקר גט. דאס הייסט, דאס האט צו טוהן מיט וואס מיר האבן געלערנט פריער וואס איז טייטש גופו של גט. גופו של גט איז זייער ענליך, ס'איז נישט אינגאנצן די זעלבע זאך, ווייל ס'פעלט דאך דער שם האיש והאשה און אזוי ווייטער.

טופס אויף היינט... נו, ער זאגט נישט טייטש דאס ווארט טופס? היינט אויף עברית טופס מיינט א פארם, באט ס'איז זייער עפעס ענליך. איך מיין אז טופס איז מער א לשון אזוי ווי דפוס, עפעס אן ענליכע, עפעס מסתמא א ביסל א יווניש אדער לאטיניש ווארט ארגינעל דאס טייטש, מ'דארף טשעקן. אבער טופס איז אזוי ווי אלע גיטין דאס זעלבע לשון. רייט, דאס פארמאלע לשון. דאס איז מער ווייניגער, וואטעוועך, די אלע לשונות וואס איז אזוי ווי ליפוי השטר וואס מ'דארף האבן.

דער תורף הגט איז טייטש, תורף איז א לשון עיקר, א לשון מקום התורפה. יא, געווענליך תורף מיינט אזוי ווי דער מקום, איך ווייס נישט...

ר' יואל אשר: לשון גילוי. אז תורף זאגט רש"י טייטשט גילוי, ווייל דאס איז מגלה ענין הגט. נאט א גוד...

ר' יצחק: איי דאנט נאו. תורף מיינט דער עיקר, דער ערוך זאגט עיקר, וואס איז מעכב. נאט שור.

ר' יואל אשר: אקעי, סאו דער תורף איז: דער און דער מאן וויל גט'ן די און די פרוי. דאס איבריגע איז, וואס גט איז, **"ודין די יהוי ליכי מינאי גט פטורין"**, דער גט גייט מאכן אז דו זאלסט מעגן חתונה האבן מיט וועמען דו ווילסט. דאס זענען וויכטיג אזוי ווי דער רמב"ם זאגט דאס איז ענין הגט, אבער דאס איז דאך נישט יוניק צו דעם מאן און דער פרוי.

ר' יצחק: אויך פעלט אויס **"הרי את מותרת לכל אדם"**. ס'איז נישט נאר יוניק, ס'איז נישט אפילו דער עיקר.

ר' יואל אשר: ס'איז זאכן וואס מ'שרייבט. וואלט איינער געקענט טראכטן אז היות דער טופס איז נישט אזוי וויכטיג...

ר' יצחק: רייט, דער אמת איז אז ס'איז אמת.

דער דין בדיעבד און דער מקור פונעם רשב"א

ר' יואל אשר: דאס איז נאר מדרבנן. זאגט דער רמב"ם, אז לכתחילה זאל מען נישט שרייבן במחובר גארנישט, דער גאנצער גט זאל זיין געשריבן באופן וואס ס'זאל שוין נישט זיין מחוסר קציצה. אבער **"כתב הטופס במחובר"**, ער האט יא געשריבן דעם טופס, די איבריגע דזשארגאן ווערטער במחובר, **"ותלשו"**, און נאכדעם אראפגעשניטן, אבער יעצט נאכ'ן אראפשניידן האט ער געשריבן דעם עיקר פונעם גט, דעם תורף. **"ואחר כך כתב"** וועלכער מאן וויל גט'ן, וועלכע פרוי, וועלכע צייט, **"שם האיש ושם האשה והזמן"**, און ער שרייבט דעם עיקר גט, וואס דאס האט ער פריער געזאגט **"והרי את מותרת לכל אדם. וחתמו ונתנו לה"**, אלעס איז שוין געווען נאכדעם וואס ס'איז שוין געווען תלוש, איז יא **"כשר"**, ווייל דער עיקר איז דער תורף. ס'איז טייטש, די רבנן האבן געזאגט אז מ'זאל מהדר זיין די גאנצע זאך זאל זיין אין איין שטיק.

ר' יצחק: מ'וועט זיך צעמישן דאך, ס'איז פארט פון דער זעלבער זאך.

ר' יואל אשר: אבער בעצם איז עס גוט. און צו זאגן, דא ברענגט ער א שיינע... אז דער רשב"א לערנט ארויס די זאך אז עס מוז זיין אפגעשניטן, לערנט ער ארויס פון דעם ווארט **"ספר כריתות"**. זאגט ער, "ספר" מיינט א דבר תלוש.

ר' יצחק: אן אפגעשניטענע זאך, קיינער וועט נישט רופן א קו א ספר.

ר' יואל אשר: אקעי. איך טראכט אמאל איינער וואס זאגט אויף אן איד אז ער איז א לעבעדיגע ספר תורה אפשר, אבער ער איז נישט...

ר' יצחק: ער איז תלוש? אסאך לעבעדיגע ספרי תורה זענען גאנץ תלוש. אקעי. אבער ניין, דאס איז נישט דאס ווארט. אקעי, ווייטער, יא. דעם רמב"ם'ס דרשה איז יא, שטייט אין דער גמרא מיין איך: **"וכתב ונתן"**. יא.

ר' יואל אשר: ס'איז דא אין דער גמרא נאך א שיטה.

טעם הגזירה אויף טופס הגט במחובר

ר' יצחק: דא קומט דאך נאך עפעס אן אינטערעסאנטע... זיי האבן געלערנט, לאמיר זאגן קלאר אביסל. זיי האבן געלערנט דעם איסור, דעם עיקר, דעם פסול פאר גט אדער דעם אינו גט פון דבר שמחובר, און זיי האבן געלערנט איין גזירה דערפון, מדרבנן, פון טופס הגט אויך נישט. יעצט ליינען מיר נאך א גזירה מדרבנן.

ר' יואל אשר: וועגן דער נושא. די מפרשי הרמב"ם ווילן...

ר' יצחק: פארשטיין וואס ווילסטו געבן גט מיט א קו, העלאו, ס'גייט נישט פאר א גט א קו, פארט א שטיקל פעיפער.

ר' יואל אשר: עפעס א קלף, ס'איז נישטא קיין וועדר דערין. מ'קען טראכטן, אויב וויל ער איר געבן די פרה, יא? ס'איז דאך א חלק פון וואס ער וויל איר געבן, עלימאני. אקעי. די מפרשים טרייען צו פארשטיין פארוואס לכתחילה האבן די חכמים געזאגט אז אפילו דעם טופס זאל מען נישט. צי דאס ווארט איז, מ'איז חושש טופס אטו תורף – אויב מ'וועט שרייבן דעם טופס וועט מען שוין פארגעסן און מאכן דעם תורף אויך, אדער... אקעי.

ר' יצחק: אדער וואס? אדער דער טופס איז יא אפשר דער ביגער פארט פון דעם גאנצן? פריער האט ער דאך... דא? איך ווייס נישט. ס'הייסט, פארוואס דארף מען נישט מאכן די ענליכע גזירה ביי אנדערע זאכן? נאכדעם ליינען מיר נאך א גזירה.

שרייבן א גט אויף אן עציץ נקוב

ר' יואל אשר: "כתב כל הגט על עלה" – אויף א בלעטל – **"הזרוע בעציץ נקוב"**, וואס איז איינגעזייעט טאקע אין א פלענט, ס'איז טאטשט נישט צו אין דער קרקע, אבער ס'איז אן עציץ נקוב וואס ס'ציט חיות פון דער קרקע. פארדעם מאכט מען א לאך אין דעם בעסקעט...

ר' יצחק: וואטעווער, אין דעם עציץ.

ר' יואל אשר: אז ס'זאל ציען פון דער... נעקסט האט עס געוויסע דינים, ס'הייסט מחובר רוב דינים.

ר' יצחק: אין אלע זאכן.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"אף על פי שנתן לה העציץ כולו"**, ער האט איר געגעבן דעם גאנצן עציץ, נישט פארט ער האט אפגעשניטן דאס בלעטל, איז נאך אלץ **"הגט פסול"**. א גט פסול, געוועלך ווען דער רמב"ם זאגט "הגט פסול" מיינט דאס פסול מדרבנן. **"גזירה"**, אזוי ווי ער זאגט, **"גזירה שמא יקטום"**, ווייל די גזירה איז אז אויב מ'וועט שרייבן אויף א בלעטל וועט מען אפשניידן דאס בלעטל.

ר' יצחק: מ'וועט נישט געבן דעם גאנצן.

ר' יואל אשר: עציץ שאינו נקוב וועט אויך זיין דאס זעלבע?

ר' יצחק: ניין, לכאורה עציץ שאינו נקוב איז בכלל...

ר' יואל אשר: ער וועט איר געבן דעם גאנצן...

ר' יצחק: ניין, ס'איז נישט דא די גזירה ווייל ס'הייבט זיך נישט אן דער גאנצער פראבלעם, ער קען עס יא אפשניידן, ווייל ס'איז אזוי ווי א פעיפער. ס'איז אינטערעסאנט, דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'מעג נישט אפשניידן, אפרייסן דעם פעיפער, עפעס אזא זאך. עס רעדט דאך נאר פון דעם מחובר. הגם לויט דעם רמב"ם'ס דרשה וואלט אפשר אויך געקענט אויסקומען אזא זאך.

שרייבן אויפ'ן חרס פונעם עציץ און דער דין פון תלישה ביי עציץ נקוב

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט. יא. **"אבל כותב הוא על חרשו של עציץ ונותנו לה"**, אויף דער כלי, אויף דעם מאטעריאל פון דער פלענט, פון דעם בעסקעט, מעג מען יא, ווייל דאס איז יא א דבר המטלטל, ס'פעלט נישט אויס קיין קציצה.

ר' יצחק: "ונותנו לה".

ר' יואל אשר: הייסט אז ער גייט געבן דעם גאנצן עציץ? ניין, די נקודה איז – אז ער גיט דעם גאנצן...

ר' יצחק: עציץ זעט עס אויס ווי ער גיט א חיבור. ניין, אבער וואלט א מינוט. וועלן ער גיט א בלעטל, וועלן ער גיט, ביידע פון זיי טעקניקלי זענען כשר. פארוואס? ווייל ער גיט דאך דעם גאנצן, אזוי ווי א פרה. וואס איז דער חילוק פון א פרה מיט דעם? ביידע, ער גיט דאס גאנצע. איי, ס'איז אן עציץ נקוב? זאג קודם, דאס מאכט דא דעם פראבלעם. אבער דאס אז ס'איז אן עציץ נקוב, און ער הייבט אויף דעם עציץ נקוב פון דער ערד – לגבי הלכות שבת איז עס, עס קען הייסן תולש – דא זעט נישט אויס אז דאס איז דער פראבלעם.

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט פארוואס. אבער ניין, די מפרשים זאגן אז דא זאגט מען נישט גזירה שמא יקטום. מ'וואלט אויך געקענט זאגן גזירה אז ער וועט אראפברעכן דאס שטיקל פון דעם חרס, עס איז דאך די זעלבע זאך ווי...

ר' יצחק: גזירה שמא יקטום ביי...

ר' יואל אשר: זאגט מען אז נישט, דעם חרס מוז מען נישט צעברעכן, מ'קען עס גרינג געבן דעם גאנצן עציץ.

ר' יצחק: נישט נאר מ'מוז עס נישט. אין אנדערע ווערטער, א בלעטל, מ'שרייבט נישט קיין גיטין אויף בלעטלעך. פארוואס? בלעטלעך איז א זאך וואס מ'רייסט אפ. אויף חרס'ן... מ'מעג שרייבן א גט אויף א חרס, ווייל דאס איז נישט קיין זאך וואס מ'רייסט אפ. און דער חרס האט נישט קיין פראבלעם פון מחובר, ווייל אז ס'איז געווען מחובר, וואלט אפשר יא געווען א פראבלעם, אבער דאס איז נישט מחובר. ממילא איז מען בסדר. אבער דאס איז

וואס, מ'דארף טאקע פארשטיין, פארוואס אויפהייבן דעם עציץ אליינס איז נישט קיין תלישה.

ר' יואל אשר: אויף דעם זאל הייסן שוין תולש געווען? אבער ס'איז דאך נאר טאקע פסול גזירה, אז פאר דער סיבה טאקע איז מן התורה יא כשר אזוי ווי דו זאגסט. נאכאמאל פארוואס? איינמאל ס'ליגט נישט לעבן דער קרקע...

ר' יצחק: הייסט עס שוין – אבער ס'איז געווען אן עציץ נקוב, מיינט אז ס'ליגט אויף דער ערד און ס'איז נקוב.

ר' יואל אשר: יא, אבער ער הייבט עס אויף, און **"נתן לה העציץ כולו"**. ער גיט דאך עס איר, ס'איז דאך זיכער אז... ער גיט מיינט נישט נאר אז ער איז עס איר מקנה, ס'מיינט ער הייבט עס אויף און ער גיט עס איר.

ר' יצחק: נו, איך פארשטיי נישט, און וועז ס'איז געווען אויף דער פלאר איז עס געווען קאנעקטעד מיט דער קרקע, ס'איז געווען א חיבור. ס'איז יא תולש! נו, וועז מ'האט עס געשריבן אויף אן עציץ נקוב, איז שוין...

ר' יואל אשר: ס'זעט אויס פון דעם קאנטעקסט אז מ'ברענגט דעם עציץ נקוב אין בית דין שטוב, מ'לייגט עס אויפ'ן טיש, מ'שרייבט עס, און מ'גיט עס איר, יא. נישט פשט אז ס'איז נאך געווען מחובר וועז מ'האט עס געשריבן. און די גאנצע זאך איז ווייל ס'זעט אויס, ס'איז א דבר וואס געווענליך איז עס מחובר, ממילא איז דא די גזירה שמא יקטום.

ר' יצחק: נאכאמאל, ס'איז יעצט מחובר אדער נישט? אקעי, כ'גיי איבערגיין ווייטער.

ר' יואל אשר: ניין, יעצט אין דעם מאמענט איז דער עציץ נקוב נישט מחובר.

ר' יצחק: פארוואס נישט? אן עציץ נקוב איז טייטש מחובר. דאס איז דער טייטש עציץ נקוב.

ר' יואל אשר: דאס איז די האול פוינט וואו די נקוב. יעצט איז עס נישט מחובר, אבער היות אז געווענליך, אזוי ווי דו זאגסט, אז געווענליך אן עציץ נקוב, די פוינט איז אז עס זאל זיין קאנעקטעד, ממילא איז דא דער חשש גזירה שמא יקטום, ווייל עס איז א זאך וואס געווענליך איז מחובר.

ר' יצחק: ניין, וועז איז געווענליך מחובר? דער יקטום איז נישט דער יקטום העציץ מן הקרקע, דער יקטום איז דער יקטום הבלעטל מן העציץ. וואס דאס איז זיכער, דער טייטש איז אנדערש, פארקערט. איך מיין פשוט טייטש אזוי, דאס הייסט, אפצושניידן פון אן עציץ שאינו נקוב וואלט נישט געווען קיין פראבלעם, ווייל עס איז לכתחילה נישט מחובר לקרקע. נאר אפצושניידן פון אן עציץ נקוב וואלט געווען א פראבלעם. און דעמאלטס איז דא די גזירה. אזוי זעט אויס פון דעם רמב"ם. ס'איז דא, איך זע אז די מפרשים האבן תורות וועגן דעם, וואס דאס זעט מיר אויס פשוט דער פשט.

ר' יואל אשר: אבער על כל פנים, די הלכה למעשה זאל מען נישט שרייבן קיין גט אויף א פלענט.

ר' יצחק: למעשה, נישט נוגע, ווייל עס איז געווען א בעסערע, מיר האבן שוין אויסגעפיגערט זייער אסאך.

ר' יואל אשר: מ'רעדט פון... ס'איז דא א סיסטעם, יא.

איבערגעבן דעם גט בתורת גירושין

ר' יצחק: אבער מ'האט געלערנט נאך א הלכה אז ס'דארף זיין בתורת גירושין, יא, די זעקסטע הלכה.

ר' יואל אשר: פון וואו ווייסט מען אז וועז ער גיט עס איר זאל זיין קלאר אז ער גיט איר יעצט עפעס בתורת גירושין, ער זאל נישט אפנארן? זאגט דער רמב"ם: **"ומניין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה"**, דאס וואס ער גיט זאל זיין קלאר אז ס'איז א ספר כריתות, **"שיתן אותו בתורת ספר כריתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה"**, ער זאגט איר אז זי מיינט אז ס'איז א שטר חוב או מזוזה, **"או שנתנו בידה והיא ישנה"**, אדער ער גיט עס אין אירע הענט וועז זי שלאפט, און ס'איז נישטא קיין קלארקייט וואס דאס איז, אז ס'איז בתורת ספר כריתות, **"וניעורה"** – זי וועקט זיך אויף – **"והרי הוא בידה"** – וואס ליגט אין אירע הענט – **"אינו גט"**, איז נישט קיין גט פאר דער סיבה.

"ואם אמר לה אחר כך הרי הוא גיטיך"? אויב זאגט ער איר נאכדעם וועז זי האט זיך אויפגעווועקט "הרי זה גיטיך", דעמאלטס איז עס יא **"הרי זה גט"**, ווייל דאס איז הרי זה גיטיך, דעמאלטס גיט ער עס יא בתורת ספר כריתות. ס'מוז נישט זיין אז בשעת וועז ער גיט עס איבער דארף ער זאגן אז ס'איז בתורת ספר כריתות. זי זאל זיך אויפוועקן, דעמאלטס וועט הייסן ווי ער גיט עס איר יעצט.

ר' יצחק: איך וואלט יא געמיינט אז מ'דארף זאגן בשעת מ'גיבט עס.

ר' יואל אשר: אבער דער רמב"ם זאגט אז ניין.

ר' יצחק: ס'איז לכתחילה, אקעי. יא. [[#2]] **אמר**, וואס איז נאך שאלות וועגן דעם ענין פון תורת גירושין, רייט? יא. יא?

ר' יואל אשר: אמר לעדים. יא, **אמר לעדים**, אויב ער זאגט פאר עדים: **ראו גט שאני נותן לה**, קוקטס אויף דעם גט וואס איך גיב איר, סאו ס'איז קלאר אז פאר די עדים איז עס קלאר אז ס'איז א תורת גירושין, אבער נאכדעם וועז ער רעדט צו איר, האט ער נישט די גאטס. צו די עדים איז ער א גרויסער שטארקער גיבור, ער שעמט זיך פון איר, **וחזר ואמר לה**, זאגט ער: **כנסי שטר חוב זה**, נעם דעם שטר, איז דעמאלטס אביסל געווען א נתינה בתורת גירושין, און וועז ער האט געראדט צו איר איז נישט. איז **הרי זה כשר**, איז עס יא כשר, פארוואס? **שהרי הודיע את העדים שנתנו בתורת גירושין**.

ר' יצחק: איי, **וזה שאמר לה שטר חוב מפני שנכלם ממנה**, ווייל ער שעמט זיך פון איר. ס'הייסט אז ער **הודיע את העדים**,

ר' יואל אשר: און ממילא גייט זי אויך וויסן, ס'זעט עפעס אויס ווי זי גייט אויך וויסן אויטאמאטיש.

ר' יצחק: די עדים שטייען דאך דארט, רבונו של עולם. ס'איז נישט ערגעץ באהאלטן דאס.

ר' יואל אשר: בעצם ווייסט זי, ס'איז עפעס אזא שפיל, ער ווייסט אז זי ווייסט, און זי ווייסט אז ער ווייסט, ער שעמט זיך עס צו זאגן.

ר' יצחק: עפעס אזוי.

מחלוקת רמ"א און בית שמואל צי די פרוי דארף וויסן בשעת מעשה

ר' יואל אשר: איך מיין אזוי. וואס איז נאכאמאל **מפני שנכלם ממנה**? ביי מיר א מינוט. יא, דער דין אז אפילו ער זאגט פאר איר אז ס'איז א שטר חוב איז כשר, ווייל ס'איז געניג אז ער איז מודיע פאר די עדים, איז דא אין דעם צוויי וועגן. אזוי ווי ר' יצחק האט געזאגט איין וועג, אז זי ווייסט אויכעט, ער שעמט זיך איר צו זאגן, סאו ער פאפט זיך, דאס איז איין וועג, דאס איז דער גרינגערער וועג. אבער ס'איז דא אנדערע וואס לערנען אז ניין, אז ס'איז נישט פשט אז זי מוז עס באקומען בתורת גירושין, עס דארף זיין קלאר אז ער גיט עס בתורת גירושין, ממילא איז געניג אז די עדים ווייסן, ער האט געזאגט פאר די עדים אז ער גיט עס בתורת גירושין. פאר איר זאגט ער נישט אזוי וועגן ער וויל נישט זי זאל פארשעמט ווערן,

ר' יצחק: אפילו אויב זי ווייסט נישט. יא,

ר' יואל אשר: פשוט ווייל ער שעמט זיך. אבער אפילו אויב זי ווייסט נישט, וואס? ס'דארף דאך נישט זיין איר דעת אין די גירושין, ס'מוז נאר זיין זיין דעת. ער זאגט אז דער רמב"ם מיינט צו זאגן אז יעצט ווייסן מיר, אז ס'איז נישט פשט אז ער איז צוטומלט, פריער האט ער געזאגט אז ס'איז א גט, יעצט זאגט ער אז ס'איז א שטר חוב. ער ווייסט זייער גוט אז ס'איז א גט, ער גיבט עס בתורת גט, פאר איר זאגט ער א שטר חוב וועגן ער שעמט זיך.

און דאס איז עקטשולי א מחלוקת הפוסקים. דער רמ"א זאגט, דער רמ"א לערנט אזוי ווי דו האסט געלערנט, אז ער דארף עס איר געבן בתורת גירושין, און ער זאגט אז אין אזא פאל די עדים ווייסן, די עדים וועלן איר זאגן וכדומה. דער בית שמואל זאגט ניין, אז ס'איז געניג אז די עדים ווייסן און זי ווייסט בכלל נישט. [[#3]] איך מיין זי ווייסט, זי ווערט געוואויר לכאורה.

ר' יצחק: רייט, אז דער רמ"א האט פארשטאנען אזוי ווי מען האט געזאגט, אז זי ווייסט, אפשר די עדים וועלן איר זאגן. ער זאגט נישט דווקא אז ער זאגט עס אין פראנט פון איר.

ר' יואל אשר: ניין, נאכאמאל, דאס איז זיכער אז זי דארף געוואויר ווערן אז זי איז געג'גט, זי דארף וויסן אז זי מעג חתונה האבן א צווייט מאל.

ר' יצחק: דאס פארשטייט זיך.

ר' יואל אשר: ניין, אויב איינער האט מענעדזשד צו אפנארן זיין ווייב, און זי ווייסט נישט אז זי איז געג'גט.

ר' יצחק: זי גייט עפענען, יא, זי גייט עפענען דעם שטר חוב און דיסקאווערן וואס דארט שטייט.

ר' יואל אשר: זי קען נישט קיין לשון קודש, וואטעוועור, זי דארף וויסן. די שאלה איז בשעת מעשה, צי ביים געבן דעם גט דארף זי וויסן.

ר' יצחק: אקעי. [[#4]] יעצט גייען מיר לערנען אבער אז ער דארף לכתחילה זאגן.

דער דין פון זאגן "הרי זה גיטיך" לכתחילה און "עסוקין באותו ענין"

ר' יואל אשר: קוק אין דעם. **המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט**, ער דארף איר זאגן וועז ער גיבט איר דעם גט, דארף ער איר זאגן **הרי זה גיטיך**

ר' יצחק: או הוא גיטיך וכיוצא בזה. ער מוז נישט זאגן **הרי זה,**

ר' יואל אשר: ער קען זאגן סתם **הוא גיטיך**. דאס איז ווייטער נישט קיין דאורייתא, דאס איז ווייטער א דרבנן, אויב נישט וואלט עס נישט געשטימט

ר' יצחק: מיט דער פריערדיגער הלכה. געבעיסד אויף דעם דין אז מען דארף געבן בתורת גירושין, זאגן דרבנן אז מען זאל זאגן.

ר' יואל אשר: ביי קידושין מוז מען זאגן, ווייל קידושין דארף זיין על דעתה.

ר' יצחק: מען מוז נישט. יא, מען מוז נישט. דו ביסט געוועכט אז ביי קידושין רוב הלכות אמירה איז געווען תלוי אין ווי זי פארשטייט, אבער אויך דארט איז דא א זאך עסוקין באותו ענין וואס איז געגוג.

ר' יואל אשר: ואם נתן בידה ולא אמר לה כלום, ער גיבט איר א גט, ער זאגט איר גארנישט, נישט שטר חוב, ער איז נאך מער פארשעמט ווי דער פריערדיגער, ער ווייסט אינגאנצן נישט וואס צו זאגן, איז א **גט פסול** מדרבנן. רייט. זאגט דער רמב"ם **במה דברים אמורים**, דאס אז אויב גיבט ער עס איר אין דער האנט

ר' יצחק: און ער זאגט

ר' יואל אשר: גארנישט איז עס פסול, איז נאר **בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה**, דער קאנטעקסט ארום איז נישט, מען רעדט נישט וועגן א גט, מען איז זיך נישט צאמגעקומען אין אן אסיפה פאר א גט, מען זיצט נישט ביי א בית דין שטיבל וואס שטייט דערויף אין גרויס בית דין לענייני גיטין. **אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה**, ס'זעט אויס יא אז זיין דיבור דארף אויך זיין על עסקי גט, נישט...

ר' יצחק: נישט דער קאנטעקסט כלול אז,

ר' יואל אשר: אקעי. אבער אויב ער איז מדבר על עסקי הגט, על שם זה איז די אסיפה, דעמאלטס, אפילו **ונטל הגט**, ער האט געגומען דעם גט, **ונתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט כשר**, ווייל דאס דארף מען נישט זאגן, ס'זאגט זיך מיט זיך אליינס אזוי ווי, יא?

ר' יצחק: דאס איז די זעלבע, עקזעקטלי, דאס איז די זעלבע הלכה וואס מ'האט געלערנט ביי קידושין, די הלכה אז עסוקין באותו ענין איז געווג, די גמרא זאגט די זעלבע עקזעקט זאך, די זעלבע זאך. איז עד כאן בעצם איז די הלכות פון דעם כלל,

ר' יואל אשר: אדער דו זאגסט זייער, שטימט זייער שיין, ווייל מ'דארף עס געבן בתורת גירושין, ס'איז נישטא קיין דין אין ער זאגן. וועז ס'איז נישט עסוקין באותו ענין, איז נישטא קיין שום הוכחה אז ס'איז דא דא עפעס א תורת גירושין. וועז ס'איז עסוקין באותו ענין, דאס אליין מאכט עס

ר' יצחק: פאר א בתורת גירושין. יעצט גייט מען לערנען די הלכה פון **שיתננו לה**, מוז צו געבן.

די הלכה פון "שיתננו לה": איבערגעבן דעם גט אין איר האנט

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, ער מוז איר איבערגעבן דעם גט. אבער אויב ער גיבט עס איר נישט איבער, וועט מען לערנען אזוי: **גט שהיה מונח על הארץ**, דער גט ליגט אויף דער פלאר, **ואמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע**, הייב אויף דיין גט פון דער ערד. און זי נעמט עס, **ונטלתו, או שהיה קשור על ידו או על יריכו**, ער בינדט עס צו אויף זיין האנט אדער אויף זיין פוס, **ושלפתו ממנו**, און זי גיט עס א שלעפ אראפ פון זיין האנט. **אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה**, נאכדעם זאגט ער איר: **הרי הוא גיטיך אינו גט**, איז נישט קיין גט, ווייל ס'איז טאקע אנגעקומען אין איר האנט, אבער ער האט עס איר נישט איבערגעגעבן. **שנאמר ונתן בידה**, ער דארף עס איר איבערגעבן, **לא שתקח היא מעצמה**, נישט אז זי זאל עס נעמען. **והרי לא נתן**, ער האט דאך נישט געגעבן, **לא הוא ולא שלוחו**.

אינטערעסאנט אז דער רמב"ם זאגט: **קשור על ידו או על יריכו**, ער האט דאך געקענט פשוט זאגן אז ער האלט עס אין זיין האנט, און זי נעמט עס

ר' יצחק: ארויס פון זיין האנט, הייסט אויך נישט ווי ער האט עס איר געגעבן. מ'וועט שוין זען אז דער רמב"ם,

ר' יואל אשר: אבער וועז ער שטעקט ארויס

ר' יצחק: זיין האנט איז אנדערש.

ר' יואל אשר: ער שטעקט ארויס, אקעי. אקעי.

ר' יצחק: פאר דעם איז ער ביי **קשור**, דאס הייסט אז ער טוט נישט גארנישט.

ר' יואל אשר: אבל אם הרכין לה בגופו, ער האט זיך צוגעבויגן צו איר, **או היטה ידו**, אדער ער האט צוגעבויגן זיין האנט צו איר, **עד ששלפה הגט מעליו**, און דעמאלטס האט זי אראפגענומען דעם גט, האט ער יא געטוהן עפעס מיט דעם. ער האט עס נישט איבערגעגעבן, אבער ער האט געמאכט, ער האט איר מרמז געווען, ער איז געקומען נאנט צו איר אז זי זאל עס נעמען. ניין, זי האט עס געגומען. די מעשה הנטילה האט זי געטוהן. אבער דאס הייסט אויך נתינה. נתינה איז נישט קיין, ס'מיינט א שטיקל נתינה. **הרי זה גט**.

ר' יצחק: יא. דעמאלטס איז יא גוט. דאס איז די הלכה פון **שיתננו לה**. יעצט גייט מען לערנען די נעקסטע הלכה, וואס איז געווען הלכה ח',

הלכה ח': דער מקור פאר "שיתננו לה בפני עדים"

ר' יואל אשר: די אכטע הלכה, אז **שיתנו לה בפני עדים**. סארי. זאגט דער רמב"ם: **ומניין שיתנו לה בפני עדים**, ווי ווייסט מען די נעקסטע, איינס פון די צען דאורייתא'ס, אז ער דארף עס געבן בפני עדים? **הרי הוא אומר**, דאס לערנט מען נישט ארויס פון יענע פסוקים פון **וכתב לה ספר כריתות**. אזוי ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט, מ'לערנט אלעס ארויס פון דעם פסוק, דא ברענגט ער אן אנדערן פסוק. **הרי הוא אומר**, שטייט דאך אין פסוק אן אנדער דין לענין עדות, לענין וועז עדים קומען זאגן עדות אין בית דין אויף א בעל עבירה, יא? שטייט **על פי שני עדים יקום דבר**. שטייט שנים?

ר' יצחק: אין דער תורה שטייט **שנים**, דער רמב"ם האט געשריבן **שני**.

ר' יואל אשר: יא. **על פי שני עדים יקום דבר**. פון דארטן לערנט מען זיי ארויס, **דבר**, דער רמב"ם מיינט עפעס מרמז זיין א דבר, יא.

ר' יצחק: זאג וואס דער רמב"ם זאגט.

ר' יואל אשר: זאג וואס דער רמב"ם זאגט, זאגט דער רמב"ם אזוי: **ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה**, ס'קען נישט זיין אז א פרוי זאל זיין, איין טאג זאל זי זיין אן ערוה, און וואס מיינט דאס? די רעמיפיקעישנס פון דעם זענען זייער גרויס, **והבא עליה** איז **במיתת בית דין ולמחר**, מארגן, **תהי מותרת בלא עדים**, אז זי קען אזוי ווערן מותר אן עדים בכלל. אז ס'טייטשט אז ס'איז נאך אלץ א דין אין דעם **יקום דבר**. פון דעם פסוק **יקום דבר** לערנט זיך ארויס, אז אויב זעט מען איר בועל זיין א פרעמדן מאן און צוויי עדים זעען עס, קומען צו בית דין גייט מען איר הרג'ענען.

ר' יצחק: דאס איז דאס ווארט. **יקום דבר** מיינט אז

ר' יואל אשר: יעדע זאך איז על פי שני עדים.

ר' יצחק: לאמיר זאגן מעניש זיין, אבער עני הלכה.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, און דא איז דאך זייער א סיריעס זאך, ווייל ס'איז דאך די שאלה צי זי איז אן אשת איש צי זי איז נישט אן אשת איש, צי מ'קען הרג'ענען א מענטש אויף דעם צי נישט. אזא זאך קען נישט זיין אן עדים. **יקום דבר**, יעדע ערנסטע זאך מוז זיין על פי שני עדים.

ר' יצחק: דאס ווארט ערנסטע זאך שטייט נישט. לאמיר זאגן **יקום דבר** מיינט, לויט ווי דער רמב"ם זאגט, דער פסוק רעדט פון מעניש זיין טעקניקלי, קענסטו זאגן, **לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת על פי שני עדים יקום דבר**, סאו מ'קען נישט מעניש זיין א מענטש אן קיין צוויי עדים. דא גייסטו דאך מעניש זיין א פרוי אדער נישט מעניש זיין, קען מעניש זיין אדער

ר' יואל אשר: נישט מעניש זיין מארגן. אויך יא מעניש זיין. יא מעניש זיין מיט'ן חשבון אז מסתמא איז זי נישט גע'גט, ווייל ס'איז נישטא קיין צוויי עדים.

ר' יצחק: עפעס אזוי, **הבא עליה** היינט, **הבא עליה** איז **במיתת בית דין**.

ר' יואל אשר: אויב איז יא, זיין יא גע'גט אדער נישט גע'גט עפעס וואס איז תלוי אין איין מענטש און נישט אינוואלווד עדים, פעלט אים די גאנצע זאך אז מ'קען בכלל באשטראפן אן אשת איש.

די סברא פונעם רמב"ם און די השגות פונעם מגיד משנה און ראב"ד

ר' יצחק: [[#5]] דאס איז דעם רמב"ם'ס סברא. דו געדענקסט אוודאי אז די גמרא זאגט אז ס'איז דא א גזירה שוה אדער עפעס, אז **אין דבר שבערוה פחות משנים: דבר דבר**. דער הייליגער רמב"ם זאגט נישט דאס, דער רמב"ם זאגט עפעס א סברא מדעתו, אז וויבאלד אשת איש איז דאך א דבר וואס מ'גייט לויט דעם מעניש זיין במיתת בית דין פאר אשת איש אדער נישט, קען דאך נישט זיין, דאס הייסט, דער רמב"ם גייט דאך אזוי: דו האסט געזען טאקע אז יענער האט בועל געווען אן אשת איש, נא פראבלעם, ער האט דאך נישט געזען אז זי איז אן אשת איש! הייבט זיך שוין אן די שאלה.

אויף דעם פרעגט דער מגיד משנה א געוואלדיגע קשיא אז ס'איז דאך נישט אמת, אז ס'איז דאך דא הלכות אז אשת איש קען מען יא, מ'דארף נישט עדים יעדעס מאל אויף דער ריעליטי. ס'איז דא א הלכה מת בעלי נאמנת, יא? מ'ניצט חזקות אויכעט. כל מיני חזקות. ס'הייסט אז ס'איז נישט דא א דין אז יעדעס מאל וואס מ'מאכט אויס אשת איש דארף עס נאר האבן עדים. ס'איז דא א דין אז גט דארף עדים. באט ס'איז נישט אמת דעם רמב"ם'ס סברא אז יעדעס מאל וואס מ'טוישט אשת איש, דארף מען עדים. ער זאגט אפשר ס'איז, בקיצור,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קלאר וואס ער זאגט. דער ראב"ד דא אבער פרעגט דעם וועג וויאזוי איך האב געמיינט צו לערנען דעם רמב"ם, אז **יקום דבר** מיינט אז יעדע זאך וואס איז א דבר חשוב, **יקום דבר**, איז על פי שני עדים. זאגט ער, דאס איז דאך זייער אן ערנסטער דבר,

ר' יצחק: ס'איז דאך זייער אן ערנסטע זאך.

ר' יואל אשר: מ'מאכט אויף דעם מיתות.

ר' יצחק: אין דער גמרא שטייט אן אנדער תורה. אין דער גמרא שטייט **כי מצא בה ערות דבר**.

הלכה ט"ו: דער טעם פארוואס מען דארף עדים ביי א גט ("על פי שני עדים יקום דבר")

ר' יצחק: ס'איז דא א דין אז א גט דארף עדים. אבער ס'איז נישט אמת דעם רמב"ם'ס סברא אז יעדעס מאל וואס מ'טוישט אשת איש, טוישט מען עדים. ער זאגט אז בקיצור, ס'איז נישט קלאר, אימיג נעמען.

ר' יואל אשר: אפשר, דער רמב"ם זאגט, אויב איר פרעגט דעם וועג אזוי ווי איך האב געמיינט צו לערנען דעם רמב"ם...

ר' יצחק: אז **"יקום דבר"**...

ר' יואל אשר: מיינט דאס אז יעדע זאך וואס איז א דבר חשוב, **"יקום דבר"**, איז **"על פי שני עדים"**. זאגט ער, דאס איז דאך זייער אן ערנסטער דבר, ס'איז דאך זייער אן ערנסטע זאך, וואס מ'מאכט אויף דעם מיתות.

ר' יצחק: אין דער גמרא שטייט אן אנדער תורה. אין דער גמרא שטייט **"כי מצא בה ערות דבר"**, און דא שטייט **"יקום דבר"**. קומט אויס אז מ'דארף עדים אויף דעם עצם גט. דער רמב"ם לייגט אריין דעם עונש, ער לייגט אריין דאס אז ס'גייט אמאל זיין א קעיס, מ'דארף וויסן צי ס'איז אן אשת איש.

קען זיין דער רמב"ם האט אזוי פארשטאנען די גמרא, אקעי, איך וויל נישט גיין אין דעם. קען זיין דער רמב"ם האט סאמהאו אזוי פארשטאנען די נושא פון דעם לימוד, ווייל ער טרייט צו מאכן סענס אויף דעם לימוד. סתם א גזירת הכתוב האט דאך נישט קיין טעם, אבער ער טרייט צו מאכן פשט. ס'איז נישט קלאר דער רמב"ם. די אלע מפרשים מוטשען זיך וואס איז דער פשט פונעם רמב"ם, ס'איז זייער נישט קלאר וואס ער זאגט. ס'איז זייער לאדזשיקל וואס ער זאגט, אבער ס'איז שוועך, ווייל ס'איז נישט אמת די הלכה וואס דער רמב"ם זאגט.

ר' יואל אשר: נאכאמאל, די חזקות איז ארומיגע זאכן. פון וואו וויסט מען אז א מאן לעבט נאך? ווייל א חזקה אז אונז וויסן נישט אז ער איז געשטארבן.

ר' יצחק: ס'איז דא בכלל א דין סוקלין על החזקות. און אויסער דעם, ס'איז דאך נישט אמת אז מ'דארף האבן עדים ווען מ'גיט מיתת בית דין פאר איינעם פון אשת איש, אדער פארקערט, וואטעוועך, ס'איז נישט געבויט, מ'רופט נישט עדים צו זאגן אז זי איז אן אשת איש. ס'איז אמת אז מ'ווערט נאר אשת איש, דאס איז אזוי ווי עדות קיומא, אבער ס'איז נישט... דאס הייסט, לויט דעם רמב"ם'ס סברא וואלט געדארפט זיין אזוי די הלכה, אז מ'דארף יעדעס מאל ברענגען צוויי עדים אז יענער האט חתונה געהאט. זאגט דער רמב"ם: ניין, וויבאלד ס'איז שוין געווען עדים ביי זיין חתונה, אדער ביי זיין גט. פארשטייסט די סברא, באט ס'איז זייער לאדזשיקל וואס דער רמב"ם זאגט, אבער ס'איז נישט פשטות וואס שטייט אין דער גמרא. אקעי, און ס'איז נישט קלאר וואס גייט דא פאר.

ר' יואל אשר: ס'קען זיין דער רמב"ם מיינט צו זאגן צוויי זאכן: **"הרי הוא אומר על פי שני עדים יקום דבר"**, אין דער גמרא, גיי קוק אריין אין דער גמרא...

ר' יצחק: און די גמרא מאכט פון דעם א גזירה שוה, און נאכדעם זאגט ער...

ר' יואל אשר: זיין סברא אז ס'קען דאך נישט זיין אן עדים.

ר' יצחק: ניין, ניין, ניין, ער ברענגט דאך **"על פי שני עדים"**, איז דאך נישט קיין פסוק פון...

ר' יואל אשר: פון גיטין בכלל. אקעי, און דו ווייסט דאך שוין דעם **"דבר"**...

ר' יצחק: דו ווייסט שוין וואס...

ר' יואל אשר: שטייט דארט אין דער גמרא.

ר' יצחק: ניין, ניין, דו ווייסט נישט, קיינער ווייסט נישט. דער רמב"ם גייט נישט אזוי, קיינער ווייסט נישט קיין גמרא אין זיין ספר.

ר' יואל אשר: אקעי. **"לפיכך"**, בקיצור...

ר' יצחק: ממילא איז דאס מעכב, יא?

ר' יואל אשר: **"לפיכך"**, ממילא מוז זיין עדים, **"אם נתן לה הגט בינו לבינה ואפילו בעד אחד אינו גט"**. יא. נישט קיין גט אפילו מדאורייתא.

הלכה ט"ז: א גט אין דעם בעל'ס כתב יד און די תקנה פון עדי חתימה

א גט בכתב ידו פון דעם בעל מיט איין עד

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"במה דברים אמורים"**...

ר' יצחק: דאס וואס מ'זאגט אז **"אינו גט"** בכלל...

ר' יואל אשר: אז אפילו מן התורה הייסט עס נישט קיין גט? **"שהיה הגט בכתב ידי סופר"**, דער סופר האט געשריבן דעם גט. דעמאלטס דארף מען צוויי עדים אויף דעם.

ר' יצחק: דעמאלטס דארף מען צוויי עדים.

ר' יואל אשר: **"אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו"**, דער בעל שרייבט דעם גט מיט זיין כתב, **"וחתם עליו עד אחד"**, דער עד אחד חתמ'עט, אפילו נאר אן עד אחד, **"ונתנו לה"**, ער גיט עס איר, דעמאלטס מדאורייתא וועט עס יא הייסן א גט, נאר מדרבנן וועט עס זיין א **"גט פסול"** ווייל ס'פעלט דער תנאי פון צוויי עדים. אין אזא פאל איז עס ווייל א כתב יד פון א מענטש איז נאמן כמאה עדים.

ר' יצחק: דאס איז דאס ווארט? דאס איז זייער א פעימעס גמרא. אזוי שטייט אין גמרא. ס'איז נישט קלאר, אויב ס'איז דא א דין אז מ'דארף צוויי עדים, דא דארף מען נישט. סאמהאו ארבעט עס.

ר' יואל אשר: נאר וויסן אן עד אחד עט ליסט זאגט ער יא אז מוז זיין. אפילו בכתב ידו וועט זיין פסול אויב ס'איז נישט דא אפילו אן עד אחד.

ר' יצחק: **"וחתם עליו עד אחד"**, רייט. כ'ווייס נישט. כ'ווייס וואס איז דער דין וואס דא שטייט אין דער גמרא, אבער איך ווייס נישט וואס איז די עקטשועל לומדות. אין דער משנה שטייט אפשר יא, אפילו אן קיין איין עד. בקיצור, איי דאנט נאו. לאמיר גיין ווייטער. ווילסט גיין ווייטער?

די תקנת חכמים פון עדי חתימה

ר' יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם: **"תקנת חכמים היא"**, ס'איז דא א תקנת חכמים. דאס וואס מיר האבן געלערנט ביז יעצט וועגן עדים, מיינט אז ס'זאל זיין עדים וואס זענען אז מ'גיט דעם גט. אבער תקנת חכמים איז מער פון דעם, **"שיהיו העדים חותמין על הגט"**, אז די עדים זאלן זיין די וואס חתמ'ענען אויף דעם גט.

פארוואס? **"שמא יתן לה הגט בפני שנים, וימותו"**, אויב גיט מען דעם גט אין פראנט פון צוויי מענטשן, ס'איז טאקע געווען גוט, צוויי עדים זענען דארטן געווען. אבער די צוויי עדים האבן גארנישט געזען חתמ'עט, און זענען געשטארבן. **"ונמצא הגט שבידה כחרש מחרשי האדמה"**, סאו דער גט אין אירע הענט וועט זיין ווערט אזוי ווי א חרס מחרשי האדמה, נישט א חרס פון אן עציץ נקוב, סתם א חרס, א שטיקל דזשאנק, א חרס הנשבר.

פארוואס? **"שהרי אין בו עדים"**. ס'איז דאך נישט געזען חתמ'עט דערויף קיין עדים. און ס'טייטש, פון דעם גט גייט מען נישט קענען צוקומען צו די עדים. **"לפיכך תיקנו חכמים שיעידו מתוכו"**, אז די עדים דארפן זיין אין דעם כתב.

נו, וואס, מ'גייט קענען נאכגיין די עדים? מ'גייט דאך נישט קענען פרעגן ביי זיי פארט.

ר' יצחק: אבער ס'גייט זיין כאילו א ראיה אז ס'איז געווען עדים. נישט קלאר צו מיר וואס דאס העלפט, וואס פונקטליך.

ר' יואל אשר: קען מען וויסן ווער זיי זענען געווען די עדים. אויב זיי קומען נישט יעצט צו בית...

ר' יצחק: דין אז ס'איז געווען עדים. מ'קען באשטעטיגן דעם כתב...

ר' יואל אשר: אזוי ווי ביי דעם כתב הבעל, כתב ידו. כ'פארשטיי נישט דאס. עפעס איז דא א דין אז כתב העלפט.

ר' יצחק: זייער גוט.

ר' יואל אשר: סאו אפילו וועט מען שטארבט, בלייבט דאס זיין כתב.

דער עיקר גירושין איז דורך עדי מסירה

ר' יצחק: איי דאנט נאו. **"ואף על פי שהעדים בתוכו"**, אפילו אז ס'שטייט יא עדים...

ר' יואל אשר: אפילו אז די עדים חתמ'ענען, אזוי ווי די תקנת חכמים אז די עדים זאלן חתמ'ענען, איז עס נישט אנשטאט דעם אז ס'זאל זיין עדי מסירה, עדים וואס זענען ווי מ'גיט עס איבער. ס'דארף ווייטער זיין: **"נותנו לה בפני שנים"**, מ'דארף עס איבערגעבן אין פראנט פון צוויי עדים. ס'איז נישט קיין חילוק צי ס'איז די זעלבע צוויי, **"בין אותם החתומים עליו"**, סיי אויב די צוויי וואס האבן גע'חתמ'עט זענען זיי וואס שטייען דארטן בשעת מסירה, אדער **"בפני שנים אחרים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה"**. דער עיקר הדין עדים איז די עדי מסירה זאלן עס זען. ס'איז נאר דא א תקנת חכמים, מ'זאל עס קענען נאכדעם בעקטרעקן, געוואויר ווערן ווער האט גע'חתמ'עט, ניין...

שמועס: וואס איז דער כח און די פונקציע פון עדי חתימה?

ר' יצחק: אז ס'איז געווען עדי חתימה. כ'פארשטיי נישט, נאך א זאך איז דא זייער פאני: אויב אזוי, ביסטו דאך די ראנג עדים! סאו

אויב די עדי חתימה טוהן עפעס אדער טוהן עפעס נישט? אויב זיי טוהן גארנישט, איז וואס העלפט עס אז... אויב זיי טוהן גארנישט העלפט דאך גארנישט. אויב זיי טוהן עפעס, איז וויאזוי קען מען מאכן אנדערע עדים פאר די עדי מסירה? זיי זענען דאך נישט די וואס מאכן דאך דעם גט. סאו וואס איז פשט פון דער הלכה?

ר' יואל אשר: פארשטייסטו? כ'ווייס נישט, און עדי חתימה זאגט נאכנישט אז ס'איז אויך געווען עדי מסירה.

ר' יצחק: יא, סאו אויב נאר עדי חתימה אן עדי מסירה, זאגט דער רמב"ם אז ס'איז נישט גוט. סאו וואס העלפט די עדי חתימה בכלל? סאמהאו העלפט עס.

ר' יואל אשר: כ'ווייס נישט וויאזוי. אפשר, כ'ווייס נישט, עדי חתימה חתמ'ענען נאר אויף דער כתיבה לכאורה, יא?

ר' יצחק: ביסט גערעכט. עפעס. אזוי ווי אלעמאל זיי פסק'ענען, ניין...

ר' יואל אשר: אמאל זאג איך אז עפעס די עדי חתימה זענען אז ס'איז דא עדי מסירה, כאילו מ'חתמ'עט נאכדעם וואס אלעס איז שוין אויפגעסעטעלט.

ר' יצחק: האט שוין געהאלפן אביסל. ניין, מ'חתמ'עט פאר.

ר' יואל אשר: אלעמאל גיט מען א גט שוין גע'חתמ'עט. אודאי. יא.

ר' יצחק: אמת. סאו וואס איז דא די סטארי? איך פארשטיי נישט דא עפעס א בעיסיק זאך. קוק ווייטער, קוק. לאמיר גיין ווייטער, מיר גייען טרייען עס אויסצופיגורן אין אלע הלכות. מיר זענען נישט די ערשטע וואס פארשטייען עס נישט אזוי גוט. **"חתמו בו שנים"**...

ר' יואל אשר: יא? יא, ער טרייט עפעס צו זאגן פשט אזוי ווי איך האב געזאגט, אז צווישן ביידע צוזאמען קומט ארויס קלאר. עדי חתימה קענען זאגן: יא, איך בין געווען אין דעם בית דין און איך האב אלעס געזען. אבער ס'איז טאקע אזוי ווי דו זאגסט, איז שווער, ווייל ס'קען דאך יא זיין א מציאות וואו מ'שרייבט און שפעטער קומט מען זיך צוזאמען און מ'קומט צו דעם בית דינ'ס, יא. אקעי.

הלכות י"ז-י"ח: די השוואה צווישן א פסול אין עדי מסירה און א פסול אין עדי חתימה

הלכה י"ז: כשר'ע עדי חתימה אן כשר'ע עדי מסירה

ר' יואל אשר: "חתמו בו שנים". וואס טוט זיך אזא זאך? צוויי עדי חתימה האבן גע'חתמ'עט, **"ועבר"**, דער בעל האט עובר געווען, ער האט נישט געטוהן כדת וכדין פון ברענגען עדי מסירה, ער האט עובר געווען, **"ונתנו לה בינו לבינה"**, ער האט איר געגעבן אזוי אן עדים. **"או"**, אדער נישט ער האט עובר געווען, נאר ער האט געמיינט ער טוט גוט, ער האט געברענגט עדים, אבער ס'שטעלט זיך ארויס אז די עדי מסירה זענען **"פסולין"**, איז דעמאלטס **"הרי זה כשר"**, איז דער גט כשר.

פארוואס? **"הואיל והעדים שבו כשרים"**, די עדי חתימה זענען דאך כשר'ע עדים, **"והרי הגט יוצא מתחת ידה"**, דער גט קומט דאך, זי האלט דאך דעם גט. איז פשט: וויאזוי האסטו עס? מוז דאך זיין אז ער האט עס איר איבערגעגעבן. סאו די סטארי זאגט עדות אז כאילו די מציאות זאגט עדות אז ס'איז געווען עדים דא.

ר' יצחק: "והרי הגט יוצא"...

ר' יואל אשר: "ויש מן הגאונים שהורה שהוא פסול". "ויש מן הגאונים שהורה" אז אין אזא פאל איז עס יא פסול מדרבנן.

שמועס: וויאזוי העלפן עדי חתימה אן עדי מסירה?

ר' יצחק: זייער גוט, סאו דאס איז דער פראבלעם פון דער שיטת הרמב"ם דא. דער רמב"ם עפעס האלט אז די עדי חתימה אליינס העלפן יא, אפילו די עדי מסירה איז נישט גוט. פריער האט ער געזאגט אז מ'דארף האבן עדי מסירה. ס'איז א פלא.

ר' יואל אשר: ניין, דאס איז א דבר מוכיח, **"והרי הגט יוצא מתחת ידה"** איז א דבר מוכיח. אבער ס'איז נישט מוכיח אזוי ווי עדים, ס'איז מוכיח אז די סברא זאגט אזוי, אז זי האט עס נישט סתם צוגעכאפט.

ר' יצחק: ס'איז מוכיח אז וואס?

ר' יואל אשר: "והרי הגט יוצא מתחת ידה" איז א מוכיח אז דער מאן האט עס איר איבערגעגעבן.

ר' יצחק: סאו דארף מען נישט קיין עדים בכלל? פארוואס דארף מען סתם עדים?

ר' יואל אשר: פארוואס דארף מען ביי א חופה עדים? דער גט איז נישט קיין עדים, די הוכחה איז נישט אזוי שטארק ווי צוויי עדים.

ר' יצחק: אפילו לאמיר זאגן אז ס'איז א בחזקת, נאו פראבלעם, אבער וואס העלפט עס?

ר' יואל אשר: איך פארשטיי, אויב דאס איז א גוטע ראיה דארף מען נישט קיין עדים בכלל. פריער האבן מיר געלערנט ניין, ער זאגט טאקע אן הכנעה, נאר דאס איז אין א פאל וועו ס'איז דא עדי חתימה, און ס'איז אביסל, כ'ווייס נישט. יו מיסינג א בעיסיק אנדערסטענדינג אוו דער הלכה זיכער לויט דעם רמב"ם, רייט. ס'זעט עפעס אויס ווי עדי מסירה איז א לשון, עדי מסירה, אבער ס'מיינט נישט אז זיי זענען עדים וואס זיי האבן געזען ווי מ'גיט איבער.

ר' יצחק: אודאי איז עס.

ר' יואל אשר: מער א כללות'דיגע זאך, איך האב געזען אז ס'איז א כשר'ער גט.

ר' יצחק: ניין, וואס איז די שאלה? עדי מסירה מוזן זען, דאס איז דער טייטש, זען וויאזוי מ'גיט איבער.

ר' יואל אשר: יא, אבער דאס עיקר ווארט איז נישט דאס זען דאס איבערגעבן, נאר די גאנצע זאך. ס'איז דאך דא אזויפיל וועגן וויאזוי עס קען זיין נישט כשר. די עדים האבן געזען אז ס'איז א כשר'ער גט.

ר' יצחק: ניין, עדים זאגן נישט אז ס'איז כשר, עדים זאגן אז ס'איז געווען א גט. וואס עפעס? עדי חתימה איז די וואן וואס אונז פארשטייען נישט. אויב עדי מסירה איז אלעס, פארוואס דארף מען די עדי חתימה? וואס טוהן זיי?

און פארשטייסט דעם פראבלעם, עדי מסירה האבן געזען אז מ'גיט א גט, זיי האבן נישט געזען אז ס'איז כשר ביי דע וועי. דאס איז נישט זייער דזשאב צו טשעקן דעם גט צי ס'איז כשר. ס'קען זיין ס'איז שלא לשמה און קיינער ווייסט נישט, נאבאדי איז טשעקינג דעט.

ר' יואל אשר: ס'איז א דיפרענט פראבלעם. דער רמב"ם פסק'נט נישט אויף דעם.

ר' יצחק: ער זאגט... אבער פארקערט, קוק, דער רמב"ם זאגט אזוי, פיר אויס די נעקסטע זאך אבער קודם.

הלכה י"ח: פסול'ע עדי חתימה מיט כשר'ע עדי מסירה ("מזוייף מתוכו")

ר' יואל אשר: אויב די עדי חתימה זענען פסול: **"העידו מתוכו"**, פון דעם כתב האבן מעיד געווען **"פסולין"**, אדער אפילו נישט צוויי פסול'ע עדים, נאר **"אחד פסול ואחד כשר, ונתנו לה בפני שני עדים כשרים"**, ס'איז אבער געווען צוויי כשר'ע עדי מסירה, **"הרי זה פסול"**, איז עס יא פסול מדרבנן, **"שנמצא כמזוייף מתוכו"**, ווייל ס'איז אזוי ווי מזוייף מתוכו, ווען עפעס שטייט נישט ריכטיג אין דעם שטר. דא שטייט דאך אויך עפעס נישט ריכטיג, אז די צוויי עדים, זיי שרייבן אזוי ווי זיי וואלטן געווען כשר'ע עדים, און זיי זענען נישט כשר'ע עדים.

ר' יצחק: רייט, הגם אז מדאורייתא איז נישט קיין פראבלעם.

ר' יואל אשר: ווייל די עדי חתימה איז דאך א צוגעלייגטע זאך, אונז האבן דאך עדי מסירה, אבער ס'איז עפעס אריינגעשריבן ראנג ווערטער אין דעם גט. יעס. מ'דארף פארשטיין די גאנצע פיקטשער. אקעי, דער רמב"ם זאגט נישט...

ר' יצחק: זייער קלאר וויאזוי ער פסק'נט.

ר' יואל אשר: און ער זאגט, **"יש מן הגאונים"**...

ר' יצחק: לגבי די פריערדיגע זאך. אבער דער רמב"ם פסק'נט זיכער קלאר אז די עדי מסירה איז די עיקר זאך. און די עדי חתימה איז עפעס סאמטינג מדרבנן, און מ'פארשטייט נישט פונקטליך וויאזוי עס ארבעט. און...

ר' יואל אשר: שווער צו זאגן אז...

ר' יצחק: דאס איז די עיקר זאך. מצד שני פסק'נט ער פונקט פארקערט...

ר' יואל אשר: עדי מסירה פסולים איז כשר. און עדי חתימה פסולים...

ר' יצחק: איז יא א פראבלעם.

ר' יואל אשר: גוט, אבער במציאות קומט אויס א חומרא, א גרעסערע חומרא פאר די עדי חתימה ווי עדי מסירה.

ר' יצחק: יא, אמת. באט ער זאגט קלאר אז די עדי...

ר' יואל אשר: מסירה איז דער עיקר אפאר מאל.

ר' יצחק: איי דאנט נאו. נאכדעם זאגט ער ווייטער, הלכות עדים פון די עדי חתימה, רייט?

ר' יואל אשר: יא, יא. די עדים דארף מען סיינען גלייך...

הלכה י"ט: דער חילוק צווישן פסול'ע עדי מסירה און עדי חתימה

ר' יצחק: און מצד...

ר' יואל אשר: שני פאסט פונקט פארקערט.

ר' יצחק: עדי מסירה פסולין איז כשר,

ר' יואל אשר: און עדי חתימה פסולין גוט, אבער אין מציאות קומט אויס אז א חומרא, א גרעסערע חומרא פאר די עדי חתימה ווי עדי מסירה.

ר' יצחק: יא. אמת, פארט איז ער קלאר אז עדי מסירה...

ר' יואל אשר: איז דער עיקר אפאר מאל.

הלכה כ': הרחקת העדים מן הכתב

ר' יצחק: איי דאנט נאו. נאכדעם זאגט ער ווייטער הלכות עדים פון די עדי חתימה, רייט?

ר' יואל אשר: יא. די עדים דארפן סיינען גלייך אונטער דעם טעקסט אז זיי זאגן עדות אויף דער זאך. אבער **הרחיק את העדים מן הכתב מלא שתי שיטים**, אויב די עדים זענען ווייט פונעם כתב די סייז וואו מ'קען אריינשרייבן צוויי שורות, איז עס פסול, ווייל אונז האבן מורא אז אויב מ'טוט אזוי קען מען נאכדעם אריינלייגן אינעם כתב נישט-ריכטיגע זאכן. יא?

וואס איז שייך ביי גט? ווייס איך נישט, ווייל גט איז דאך נישט שייך. מ'קען דאך נישט צולייגן קיין תנאים אינעם גט. אבער אפשר איז דאס א דין אין חתימה. דאס הייסט נישט קיין גוטע חתימה.

ר' יצחק: *ס'איז נישט גע'חתמ'עט אויפ'ן גט כאילו. איז פסול.*

ר' יואל אשר: וכמה ירחיק את העדים מן הכתב? וויפיל מעג יא זיין די עדים אפגערוקט פונעם כתב? **פחות מכדי שתי שיטין כדי שיהיו נקראים עמו**, ס'זאל זיין אזוי ווי, ס'זאל ווערן געליינט ווי איין לאנגע זאך.

ר' יצחק: יעצט זאגט דער רמב"ם ווייטער, דער גאנצער חשש איז נאר א חשש אין הלכות עדי חתימה,

ר' יואל אשר: אונז האבן דאך געלערנט עדי חתימה איז נישט עיקר, ממילא זאגט דער רמב"ם: **במה דברים**

ר' יצחק: אמורים כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היו שם עדי מסירה, ממילא דעמאלטס דארף זיין די עדי חתימה כשר.

ר' יואל אשר: אבל אם מסרו לה בעדים, אף על פי שהן מרוחקין הרבה ואין נקראין עמו, אבער אויב איז געווען עדי מסירה, דעמאלטס אפילו אויב אינעם כתב די עדי חתימה האבן נישט גוט גע'חתמ'עט, ס'איז א הרחקה צווישן דעם...

ר' יצחק: כתב און דער חתימה,

ר' יואל אשר: ואף על פי שאין חותם עליו עד כלל, אדער אפילו ס'איז בכלל נישט דא קיין עד כלל, **הרי זה כשר שעיקר הגירושין בעדי מסירה.**

ר' יצחק: זעסטו נאכאמאל קלאר אז דער רמב"ם פסק'נט עדי...

ר' יואל אשר: מסירה איז דער עיקר, אבער אויך זאגט ער אונז עפעס אז די עדי חתימה,

ר' יצחק: עדי חתימה קענען מאכן מזויף מתוכו, און אויכעט מ'דארף זיי מאכן.

ר' יואל אשר: *אבער עדי חתימה זאגט אז די עדים... ווייס איך נישט, פארוואס זאגט אונז עדי חתימה אז ס'איז געווען עדי מסירה? ווייס איך נישט.*

ר' יצחק: איטס ווערי ווירד האו דיס איז סופאוזד טו העלפ.

הלכה כ"א: קריאת הגט דורך די עדי מסירה און חשש החלפה

ר' יצחק: יעצט גייען מיר לערנען נאך הלכות פון די עדים,

ר' יואל אשר: וויאזוי עס דארף ארבעטן. זאגט דער רמב"ם: **העדים שנותנין הגט בפניהם,** די עדי מסירה, די עדים וואס מ'גיט אין פראנט פון זיי דעם גט, **צריכין לקרותו,** זיי מוזן ליינען דעם גט, **ואחר כך יתננו לה,** נאכדעם וואס די עדי מסירה האבן עס געליינט, דעמאלטס קען ער איבערגעבן דעם גט. [[#2]] פארוואס? זאלן ווייסן אויף וואס זיי זאגן עדות, יא, זאלן ווייסן אז יא.

ואם נתנו לה בפניהם תחילה, אויב האט ער געגעבן דעם גט פאר זיין ווייב אין פראנט פון די עדים פאר זיי האבן עס געליינט, איז **חוזרין וקורין אותו אחר שנתן לה,** זאל מען דעמאלטס זאגן: קומט ליינטס יעצט, מאכט זיכער אז וואס כ'האב דא איבערגעגעבן איז געווען א גט.

וואס טוט זיך **קראוהו,** זיי האבן געליינט דעם שטר וועט ס'איז נאך געווען **ביד הבעל או ביד שלוחו,** און נאכדעם **והחזירוהו לו,** זיי האבן עס צוריקגעגעבן צום בעל, און נאכדעם **וחזר הוא והכניסו לתוך ידו ונתנו לה,**

ר' יצחק: דאס הייסט ס'איז געווען עפעס א צייט אינצווישן, אפשר האט ער עס אויפגעטוישט, כ'ווייס, גיי ווייס, ער האט עס געלייגט אין זיין טאש, **לתוך ידו** מיינט לכאורה אריין אין... רייט, ער האט עס צו זיך אריינגעלייגט.

ר' יואל אשר: רייט, ס'טייטש די עדים האבן נישט געזען דעם כתב א גאנצע צייט פונעם ליינען ביז'ן עס איבערגעבן, איז נאכאמאל **חוזרין וקוראין אותו,** ביי דער שעת המסירה זאלן זיי נאכאמאל איבערגיין און עס קוקן, ווייל א חלק פון עדי מסירה איז מאכן זיכער אז זיי...

ר' יצחק: האבן געזען וואס מ'גיט איבער, נישט שייך קיין טוישן דעם שטר. מאכן זיכער אז מען... ווייסט נישט צי ער גיט דעם שטר, אפשר גיט ער אן אנדערן שטר.

לא קראוהו, טאמער אין דער קעיס דעמאלטס ווען ס'איז געווען פארדעם, רייט? מ'האט געדארפט איבערליינען, האבן זיי עס נישט איבערגעליינט,

ר' יואל אשר: אה, דאס איז א לכתחילה דארף מען אזוי טוהן, ס'טייטש א דין דרבנן? אויב **לא קראוהו,** זיי האבן עס נישט געליינט, **אלא נטלתו,** זי האט גענומען דעם גט נאכדעם וואס זי האט עס באקומען **וזרקתו לים או לאש.**

ר' יצחק: דא ביזדערווייל רעדט ער אין דער קעיס ווען מ'דארף עס איבערליינען, זיי האבן שוין געקוקט איינמאל, אבער זיי האבן נישט נאכאמאל געקוקט,

ר' יואל אשר: און זי האט עס אוועקגעווארפן. אה יא, און זי האט עס אוועקגעווארפן, ס'טייטש איינמאל האבן זיי עס געליינט. די שאלה איז יעצט צי דער מאן האט טאקע איבערגעגעבן דעם זעלבן שטר, אדער האט ער עס געטוישט. איז **הרי זו מגורשת,** פארוואס? **הואיל וקראוהו תחילה,**

ר' יצחק: היות זיי האבן עס געליינט פארדעם,

ר' יואל אשר: אין חוששין לו שהחליפו, דער חשש אז ער האט עס געטוישט איז א שוואכער חשש.

כ'מיין א גאנצע צייט אין דער גמרא איז דא דער געדאנק אז אפשר זאל מען חושש זיין אז דער מאן וויל צופיקסן זיין ווייב, אז ער וויל איר געבן עפעס זי זאל מיינען אז זי האט גע'גט, און זי וועט גיין חתונה האבן ווי אן אשת איש, און ער וועט זאגן: הא הא, מ'האט דיר געכאפט, יעצט זענען דיינע קינדער ממזרים. דאס איז געווען דער חשש פארוואס מ'מוז עס ליינען און מאכן זיכער אז דער מאן מאכט נישט קיין טראבל. אבער דאס איז א חשש לכתחילה. אבער אויב האבן מיר שוין איינמאל געליינט, דער חשש אויף טוישן איז א שוואכער חשש.

שקלא וטריא: פארוואס איז דער בעל נישט נאמן צו זאגן "שטר אחר היה"?

ר' יואל אשר: [[#3]] **ולא עוד, אלא אפילו אמר הבעל,** אפילו אויב דער בעל זאגט **שטר אחר היה,** דער בעל זאגט: זאלסט וויסן אז ביי דער מסירת הגט האב איך ענק אפגעפאפט, איך האב אריינגערוקט אן אנדערן שטר בשעת מסירה, **ולא היה הגט שקראתם. אינו נאמן,** איז ער נישט נאמן, ער איז נישט נאמן נאכדעם,

ר' יצחק: יא?

ר' יואל אשר: ער קומט שפעטער, ער זאגט, יא? **והרי זו מגורשת,** זי איז יא מגורשת, דער מאן האט נישט די נאמנות, ווייל מ'זאגט אז ס'איז נישט מסתבר'דיג אז ער טוישט. *אבער דער "אמר הבעל" מיין איך איז, ער זאגט עס שפעטער. די שאלה איז ווי אסאך שפעטער, דאס ווייס איך נישט. ער וויל איר צופיקסן, ער וויל איר יעצט מערער זיין. **אינו נאמן,** אבער איך גלייב נישט אז אין שעת מעשה זאגט ער אזוי, ווייס איך נישט צי מ'קען.*

ר' יצחק: *ס'שטייט נישט. ס'האט פארברענט, נאכדעם וואס ס'האט פארברענט. ס'שטייט נישט קיין... וואיי יו אר מעיקינג אפ

ניו זמנים וואס ס'שטייט נישט? ס'שטייט: ער זאגט. ער האט נישט קיין נאמנות, דאס איז דאס ווארט. אונז טראסטן, אונז זענען נישט חושש אויף דעם "החליפו". לכתחילה יא,*

ר' יואל אשר: *אבער בדיעבד נישט. איך זאג אז הוחזקה מיינט צו זאגן אז מ'איז שוין געווען אין בית דין, מ'האט געזען ווי זי באקומט א גט, און ס'האט זיך געענדיגט. די סטארי איז געענדיגט. אויב בשעת מעשה זאגט ער: אה, איך האב איר געגעבן יעצט אן אנדערן גט, ווייס איך נישט צי ס'איז נוגע די הלכה.*

ר' יצחק: פארוואס? איך פארשטיי נישט.

ר' יואל אשר: *ווייל **אינו נאמן** איז פשט, ווייל זי האט שוין א חזקה אז זי איז מגורשת.*

ר' יצחק: וואו שטייט חזקה, שטייט דא חזקה?

ר' יואל אשר: קענסט מיר זאגן פארוואס זי איז מגורשת?

ר' יצחק: *יא, ווייל מ'האט געקוקט דעם שטר פריער. דער חשש החלפה איז נאר א חשש לכתחילה,*

ר' יואל אשר: נישט בדיעבד. אבער אויך וועז ער זאגט?

ר' יצחק: יא, ער מעג זאגן, גאט זאל זיין. ס'איז גלייך זאגן. אקעי.

ר' יואל אשר: *וויס איך נישט. איך זע מפרשים לערנען אן אזוי ווי זי הייסט שוין א מגורשת, ווייל ס'איז געווען עדים, מ'האט געזען ווי זי באקומט א שטר. יעצט קומט ער,*

ר' יצחק: ער וויל מערער זיין אויף א מגורשת.

וועז די עדים האבן בכלל נישט געליינט דעם גט

ר' יואל אשר: יו אר עדינג לייק א תורה, איך ווייס נישט. אקעי. **הרי שלא קראו הגט בתחילה.**

ר' יצחק: [[#4]] ביז יעצט האט מען געלערנט וועז זיי האבן יא איינמאל געליינט, איז א שאלה צי זיי האבן עס איבערגעליינט,

ר' יואל אשר: אבער אויב מ'האט לכתחילה נישט געליינט, אויב מ'האט בכלל נישט געליינט – טייטש, פריער איז געווען א שאלה צי מ'האט געמאכט עפעס א טויש צווישן דעם ליינען און דעם געבן. אבער אויב מ'האט בכלל נישט געליינט, און מ'גיט נאר עפעס וואס זעט אויס ווי א גט, א צעטל, און **וזרקתו לאור או לים, אף על פי שהבעל אומר גט כשר היה**, אפילו דער מאן זאגט ס'איז געווען א גט כשר, **הרי זו ספק מגורשת**, איז נאך אלץ א ספק, אונז ווייסן נישט, ווייל היות די עדים האבן עס נישט געליינט, דארף מען חושש זיין. פארקערט,

ר' יצחק: אפילו וועז ער זאגט יא, נישט וועז ער דינגט זיך און ער זאגט אז ס'איז בכלל געווען עפעס א דזשאוק.

ר' יואל אשר: אזוי בלייבט זי ספק מגורשת, און ער דארף איר געבן א פרישן כשר'ן גט. אוהו.

הלכה כ"ב: זרק לה הגט לבין החביות ומצאו מזוזה

ר' יואל אשר: יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער, נאך דינים אין דער נתינה, אז ס'דארף זיין איבערגעגעבן. **זרק לה הגט לחצירה**, ס'איז דינים ווייטער אין ספיקות,

ר' יצחק: אפשר... איי דאנט נאו וועיר, הממ. די הלכות האבן נישט צו טוהן מיט נתינה, כ'ווייס נישט, האסט א נייע סארט פראבלעם, איך ווייס נישט וויאזוי, וועלכע קאטעגאריע וואס דו ווילסט עס לייגן. דאך,

ר' יואל אשר: ווייל ס'איז א דין אין דער נתינה, ניין?

ר' יצחק: *ביז יעצט האבן מיר געלערנט אז מ'דארף עדים, ס'איז א דין אין די עדים. אלע תנאים זאלסט גיין א פירוט איבער די עדים. די עדים דארפן זען, און ס'איז אלעס הלכות עדים, די שאלה איז צי די עדים... די עדים דארפן זען, אלעס, די אלע הלכות זענען אזוי קלאר. די אלע הלכות, האלאו? די אלע הלכות זענען א המשך פון הלכות עדים, וואס די עדים דארפן זען. די עדים דארפן זען אז ס'איז א גט, און די אלע חששות וואס זיי האבן עס נישט געזען אדער ס'איז געטוישט. אזא הלכה וועט אויכעט זיין ס'איז א שאלה כאילו די עדים האבן נישט געזען. כ'ווייס נישט פארוואס די הלכה כ"ב באלאנגט צו דער נושא פון עדים, אבער אזוי זעט אויס. פארשטייסט וואס איך זאג? ווייל דו זעסט דאך ווייטער, מ'רעדט דאך ווייטער וועגן עדים. ס'מוז זיין אז ס'איז וועגן עדים.* דאס הייסט, ער זאגט אז... לאמיר עס לערנען, וועסט נישט פארשטיין, לאמיר עס לערנען.

ר' יואל אשר: זרק לה הגט לחצירה, מ'האט פריער געלערנט אז מ'קען עס אויך לייגן אין דעם חצר פון דער פרוי, דאס הייסט אז ער האט עס אריינגעווארפן אין דעם חצר, אבער ער האט עס אריינגעווארפן **לבין החביות**, ס'איז נעלם געווארן צווישן באקסעס דארטן **בפני עדים**. אוהו. **וביקשו**, מ'איז געגאנגען זוכן, **ומצאו מזוזה או שטר אחר**. מ'האט געטראפן עפעס, אבער מ'טרעפט אז מ'זוכט, און וואס טרעפט מען? מ'טרעפט נישט דעם גט. מ'טרעפט עפעס אנדערש, מ'טרעפט א מזוזה אדער אן אנדערן שטר. איז יעצט די שאלה, אפשר איז דער גט נעלם און דאס איז אן אנדערער שטר? ממילא איז דער גט ווייטער א כשר'ער גט, אדער ניין, מ'זאגט אז דאס איז עס? אוהו. זאגט דער רמב"ם: **אין חוששין לה שזה הנמצא הוא שזרק.**

ר' יצחק: פארקערט! **אין חוששין** אז ס'איז געווען א גט, רייט? נאכאמאל.

ר' יואל אשר: ניין, **אין חוששין לה**, אונז זענען נישט חושש אז **זה הנמצא הוא שזרק**, נאר פארקערט, מ'זאגט אז דאס וואס ער האט געגעבן איז געווען א גוטער גט.

ר' יצחק: פארוואס זאגסטו אזוי? פארקערט! **שזה הנמצא הוא שזרק**, טייטשט אז צוערשט האט ער געווארפן א מזוזה. זיי האבן קיינער נישט געקוקט דערויף. דא רעדט מען אז מ'האט נישט געקוקט, אזוי זעט אויס.

ר' יואל אשר: טייטש איז אז די ווייב, **אין חוששין לה,**

ר' יצחק: אין חוששין, מ'איז נישט חושש אז ס'איז א גט. רייט. פארוואס? **שזה הנמצא הוא שזרק**. ווייל אויב מ'טרעפט איינס, פאלט אים נישט איין אז מ'טרעפט א צווייטן, און זיי שטעלן זיך

פאר, ער האט געזאגט, ער האט געוויזן... *דא רעדט מען ווייטער, דאס איז א המשך פאר דעם **לא קראוהו**. מ'דארף ליינען צוזאמען מיט דעם פריערדיגן. מ'האט נישט געליינט דעם גט פריער. אויב מ'האט געליינט פריער, גייט מען אזוי ווי די הלכה פון פריער. מ'האט נישט געליינט. ער ווארפט, ער זאגט דא איז א גט, מ'מאכט עס אויף, מ'גייט, און מ'זעט אז ס'איז א מזוזה. א מזוזה מיט א גט איז אייניג ס'זעט אויס. ביידע זענען א קורצע פעיפער.*

ר' יואל אשר: א שטיקל קלף,

ר' יצחק: יא. היינטיגע מזוזות זענען נאך קלענער פון די נארמאלע גיטין, ענייועיז, זאגט מען, ער האט דאס געווארפן, מסתמא איז דאס זעלבע. ממילא איז נישטא קיין גט. **אין חוששין**, מ'טראכט נישט אז אפשר איז יא געווען א גט און ס'איז פארלוירן געווארן און מ'האט געטראפן אן אנדערע מזוזה. געשען א מעשה, ער ווארפט דא עפעס, מ'זעט אז ס'איז א מזוזה, מסתמא איז די זעלבע זאך.

ר' יואל אשר: *דאס איז קאנעקטעד מיט דער סוגיא אין פסחים, יא?* לאמיר זען דאס נעקסטע שטיקל: **נמצאו שם שתים שלש מזוזות או שטרות**. מ'טרעפט מערערע מזוזות אדער שטרות, איז א צייכן אז דא עפעס גייען נאך שטרות, דעמאלטס איז יא **חוששין שמא גט שזרק**, איי, מ'טרעפט עס נישט? אפשר איז **גררוהו עכברים**, ס'איז דאך אין דעם חצר צווישן די חביות, האט מען מורא, אפשר איז עס נעלם געווארן, **והרי זו ספק מגורשת**,

ר' יצחק: דעמאלטס וועט עס זיין ספק מגורשת.

הלכה כ"ג: די ידיעה פון עדי חתימה אין ליינען און חתמ'ענען

ר' יואל אשר: [[#5]] ווערי גוד. זאגט דער רמב"ם ווייטער, די נעקסטע הלכה איז...

ר' יצחק: איז דאס נאך הלכות עדים. דאס הייסט, ביז יעצט האבן מיר געלערנט וואס די עדים דארפן זען, יעצט גייען מיר זען וויאזוי די עדים דארפן זיין, וויאזוי זיי דארפן חתמ'ענען.

ר' יואל אשר: ווי קעיפעבל זיי דארפן זיין, עפעס אזוי, יא. זאגט דער רמב"ם: **העדים שחותמין על הגט**, די עדים וואס זענען די עדי חתימה אויפ'ן גט, **צריכין להיותן יודעין לקרות ולחתום**.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער, די נעקסטע הלכה, דאס איז נאך הלכות עדים.

ר' יצחק: דאס הייסט, ביז יעצט האבן מיר געלערנט אז די עדים דארפן זען, יעצט קען מען לערנען וויאזוי די עדים דארפן זיין, וויאזוי דארף מען חתמ'ענען, ווי קעיפאבעל זיי דארפן זיין, עפעס אזוי.

ר' יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם: **העדים שחותמין על הגט**, די עדים וואס זענען די עדי חתימה אויפ'ן גט, **צריכין להיותן יודעין לקרות ולחתום.** נישט די עדי מסירה, די עדי חתימה דארפן וויסן וויאזוי צו ליינען און צו חתמ'ענען.

אם אינן יודעין לקרות, אויב זיי קענען נישט אליין ליינען, **קורין לפניהן,** ליינט מען זיי פאר, **והן חותמין,** און זיי חתמ'ענען. יא. בעיסיקלי, וואס ער וויל דא זאגן איז, אסאך מאל איז געגוג אז די חתימה איז א סימן לגבי אנדערע הלכות, אבער ביי א גט וויל מען אז זיי זאלן חתמ'ענען זייער נאמען, **ולחתום** מיינט חתמ'ענען זייער נאמען.

ביאור אין "קורין לפניהן והוא שיכירו לשון הגט"

ר' יצחק: ס'האט פונקט צו טוהן אבער מיט דעם אז זיי דארפן פארשטיין דעם גט. די עדים וואס זענען דא מעיד אויף וואס גייט פאר, זיי דארפן פארשטיין, דארפן קענען ליינען דעם גט, וויסן וואס דא שטייט, מיט דעם וואס ער זאגט דא.

ר' יואל אשר: ער קען נישט ליינען אבער ער פארשטייט, עט ליסט זאלן זיי פארשטיין וואס מ'רעדט. **והוא שיכירו לשון הגט,** זיי דארפן אבער וויסן אז דער לשון איז א לשון הגט, אויב זיי וויסן סתם נישט וואס מ'רעדט, העלפט נישט **קורין לפניהן. לשון הגט** מיינט פארשטיין די שפראך פונעם גט.

ר' יצחק: באלד וועט מען זען אין וועלכער שפראך מ'דארף שרייבן דעם גט, אבער ער דארף פארשטיין. מ'ליינט זיי פאר דעם גט, הריני מגרשך, וואטעוועור ס'שטייט אינעם גט, און ער פארשטייט וואס מ'רעדט צו אים. רייט. *ס'שטייט נישט אז מ'טייטשט אים איבער צי ס'העלפט. פארשטייסט וואס איך זאג?*

ר' יואל אשר: *אה, **קורין לפניהן,** מ'ליינט פאר וואס ס'שטייט, נישט מ'זאגט אים דאס איז א גט.*

ר' יצחק: *יא. אזוי טייטשט עס. אזוי איז דער טייטש.*

ר' יואל אשר: *א תוכן, זאגן דעם תוכן הדברים וועט נישט העלפן זעט אויס.*

ר' יצחק: אזוי שטייט דא, איך קען נאכנישט זאגן.

די קולא פון חתמ'ענען "על הרושם" משום עיגון

ר' יואל אשר: נאכדעם, **ואם אינן יודעין לחתום,** אויב זיי קענען נישט חתמ'ענען, איז ווייטער נישט געגוג אז מען לאזט זיי סתם מאכן א קאטשקע, נאר **רושמין להן הנייר ברוך,** מ'צייכנט זיי אן מיט נאסקייט, מיט אביסל שפייעכץ, **וכיוצא בו מדבר שאין רישומו מתקיים.** אונז ווילן נישט אז דער סופר זאל מאכן פעיק חתימות, אבער דער חותם קען אזוי ווי זיי מאכן א שרטוט אזוי, ער קען זיי אוטליינען בערך וויאזוי זיי זאלן חתמ'ענען, **והן כותבין על הרושם,** זיי מעגן אזוי ווי ניצן א סטענסיל, יא.

ר' יצחק: א רולער, אזא סארט טרעיסן.

ר' יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם: **ואין עושין כן בשאר שטרות.** דאס אז מ'קען אים מאכן א רשימה און אויף דעם זאלן זיי חתמ'ענען, טוט מען נישט בשאר שטרות. למשל איך ווייס, ביי א שטר חוב אדער סתם וואס.

ר' יצחק: פארוואס? ווייל דעמאלטס איז עס סיריעס.

ר' יואל אשר: פארוואס? **קל הוא שהקלו בגיטי נשים כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות.** דאס איז א ספעשל קולא, אז אפילו

וועז איינער האט געמאכט א גט און ס'איז געווען פונקט עדים וואס זענען עמי הארצים, זאל זיין אן אופן אז זיי זאלן קענען מאכן א גט, **כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות.**

ר' יצחק: אין אנדערע ווערטער איז פשוט אז וועז פרעגט מען די שאלה בכלל? מ'איז אין עפעס א שטעטל וואס דארטן איז נישטא קיינער וואס קען מאכן קוים, און ס'איז דא א פאר עמי הארצים, וואס זאל מען טוהן? דאס ווייב, די פרוי זאל בלייבן נישט מגורשת?

ר' יואל אשר: דאס איז דאך איינס. ס'שטימט. דאס איז **כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות,** זי זאל נישט בלייבן סטאק מיט דעם מאן. זאגט ער מער: **הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם כמו שביארנו.** ווייל דער עיקר איז דאך די עדי מסירה.

ר' יצחק: עניוועיז, ממילא האבן די חכמים געקענט...

ר' יואל אשר: מקיל זיין אז אפילו אויב ס'איז נישט אזא גוטע חתימה, ס'איז א חתימה וואס אויף דעם מ'שרייבט על הרוק, העלפט עס.

הלכה כ"ד: תקנות חכמים ביי עדי חתימה — מפרשין שמותיהן און זה בפני זה

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער: **אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם,**

ר' יצחק: הגם אזוי ווי מ'האט געלערנט דער עיקר...

ר' יואל אשר: דער עיקר מדאורייתא'דיגע עדים איז די עדי מסירה, און די עדי חתימה איז נאר מדברי חכמים אז מ'זאל עס קענען נאכגיין. **התקינו,** האבן די חכמים אבער יא מתקן געווען, **שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגט.** זיי זאלן ארויסשרייבן זייער נאמען אינעם גט.

ר' יצחק: *טייטש, ס'איז נישט גענוג אז ער זאל שרייבן "עד". ס'איז דא אמאל, ס'איז דא א זאך מען שרייבט "אני עד" אן זיין נאמען. איך ווייס נישט פון ווען דו האסט געזומען די איידיע פון א סימן, איך האב נאכנישט געזען גארנישט וועגן א סימן אין דער גאנצער הלכה. ס'שטייט נישט דא אז א סימן איז גוט אדער נישט. כ'ווייס נישט.*

ר' יואל אשר: מפרשין מיינט צו שרייבן...

ר' יצחק: *לאפוקי ער זאל שרייבן "אני העד", עפעס אזוי. ער זאל שרייבן "אני יעקב בן שמעון העד".*

ר' יואל אשר: וכן התקינו בעדי הגט, זיי האבן אויך מתקן געווען אין עדי הגט: **שאין חותמין אלא זה בפני זה.** אז די צוויי עדים זאלן זען אז ס'איז דא נאך אן עד, זיי זאלן זען ווי דער צווייטער חתמ'עט. **ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה גט פסול.** וואס איז די תקנה? זאלסט נישט מיינען אז ער איז אן עד אחד?

ר' יצחק: א גזירה משום "כולכם". ס'איז דא א פראבלעם אז ס'קען זיין אז דער בעל דארף דוקא אנדערע עדים...

ר' יואל אשר: ער וועט שטעלן אסאך עדים און אזוי זאל דער גט זיין פסול.

ר' יצחק: און ס'איז נישטא די אנדערע עדים, עפעס אזוי. זיי ווייסן קלאר אז די אלע עדים וואס מען דארף זענען דא. אזוי שטייט.

הלכה כ"ה: תקנת זמן ומקום בגט

ר' יואל אשר: וכן תיקנו חכמים שיכתוב זמן בגט,

ר' יצחק: אז אינעם גט זאל זיין די צייט.

ר' יואל אשר: און ס'זאל זיין דער **ומקום כתיבתו,** די שטאט, דער פלאץ וואו מ'שרייבט דעם כתב. **כשאר השטרות,** אזוי ווי אנדערע שטרות וואס מ'דארף שרייבן זמן און מקום.

ר' יצחק: יא, אבער לאמיר פארשטיין, א נארמאלער שטר מאכט סענס,

ר' יואל אשר: ווייל מ'דארף וויסן וועז דער חוב איז, וועז ס'ווערט משועבד, זאכן ווערן משועבד אויפ'ן חוב.

ר' יצחק: אבער וואס עפעס א גט? וואס איז די נפקא מינה? ס'איז יא נוגע.

ר' יואל אשר: פארוואס? **שמא תהיה אשתו קרובתו,** אונז האבן מורא אז דאס ווייב וועט זיין אויך זיין קרובה, אלזא ער איז געווען איינער וואס האט נושא געווען א בת אחיו צי וואס, **ותזנה כשהיא תחתיו,** זי וועט מזנה זיין, וועז? נאך פאר'ן גט. וואס טוט ער טוהן? מזנה זיין וועז זי איז א געהעריגע אשת איש, אבער ער וויל דאך איר אפראטעווען פון... רייט,

ר' יצחק: *דעם עונש פון אן אשת איש. חוץ פון מצד דעם וואס זי איז זיין ווייב איז נישט געגוג, ווייל ער איז צעקריגט מיט איר.*

ר' יואל אשר: רייט, אבער אירע אזני'ס ווערט מ'נישט. יא. **ויכתוב לה גט אחר הזנות ויתן לה,** ער וועט שרייבן...

ר' יצחק: ער וועט שרייבן למפרע א גט.

ר' יואל אשר: ער וועט מאכן א פרי-דעיטעד גט. **ואם לא יהיה בו זמן יכולה לומר קודם הזנות נתגרשתי.** אויב עס וועט נישט זיין קיין זמן אינעם גט, וועט זי ברענגען דעם גט וואס ער האט געשריבן נאכדעם, און זאגן דער שטר איז עלטער ווי די מעשה הזנות. רייט. **לפיכך תיקנו חכמים זמן בגיטים.**

ר' יצחק: וועגן דעם מענטש וואס גייט אונז אויסנארן, גיי פארשטיי.

ר' יואל אשר: איי דאנט נאו. **גיטים.** זעסט, דער רמב"ם מאכט א גראדע ם' ביי גיטים?

ר' יצחק: אויף לשון הקודש גייט עס מיט א גראדער ם', דאס איז דאך מחלוקת לשון הקודש און אראמיש, די ם'ס און די ן'ס.

הלכות פון א גט אן א זמן אדער מיט א שינוי אין זמן ומקום

ר' יואל אשר: גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, איז וואס דארף זיין זמן? וואס טוט זיך אז ס'איז דא עדים און ס'איז נישטא קיין זמן? **או שהיה מוקדם או מאוחר,** אדער ס'איז געשריבן א זמן

אבער ס'איז נישט א גוטער זמן, ס'איז מוקדם אדער מאוחר. **או,** ס'איז דא אן אנדער פראבלעם, וועו די כתיבה און די חתימה איז נישט געווען די זעלבע צייט, **שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו,** שוין דעם נעקסטן טאג, דארף עס שוין שטיין אן אנדער יום, די עדים חתמ'ענען נישט אויפ'ן ריכטיגן יום. **אף על פי שעוסקין באותו ענין,** הגם ס'איז נישט דורכגעגאנגען עקסטרע, מ'זיצט נאך אינעם אפיס פונעם בית דין פון בייטאג ביז ביינאכט. יא, דאס איז וואס ער מיינט?

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: יא. אדער אן אנדער זאך, וועו ס'פעלט אינעם מקום, **כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד,** ער האט אריינגעשריבן אינעם גט...

ר' יצחק: *נישט אז ס'איז געווען א שקר, ער האט געמאכט א טעות. ס'איז נישט קיין חילוק לכאורה.*

ר' יואל אשר: איז זאגט דער רמב"ם, **כל אלו פסולין,** די אלע זאכן איז פסול מדרבנן, **עד שיחתמו בו,** די חתימה וועט זיין **בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו.** שוין.

הלכה כ"ו: אומגעפערע צייטן (חודש, יאר, שבוע) און "היום גירשתיה"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, וואס טוט זיך אזא זאך? **חתך ממנו הזמן,** ער האט אראפגעשניטן דעם חלק פונעם גט וואו ס'שטייט דער זמן, האט ער אראפגעשניטן,

ר' יצחק: און ער האט געגעבן דעם גט אן דעם.

ר' יואל אשר: אוי. **או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחודש פלוני.** ס'איז נאר געשטאנען אן אפראקסימעיט צייט. די ערשטע וואך פון דעם און דעם חודש.

ר' יצחק: אינטערעסאנט.

ר' יואל אשר: אדער ס'שטייט נאר דער חודש אדער נאר דאס יאר, און ס'שטייט נישט דער חודש. אדער עס שטייט נאר אין דער און דער וואך, איז אויך כשר.

ר' יצחק: הייסט א וואך איז אפשר פרשת חיי שרה? זאל דאך אויך זיין גוט, פרשת תולדות. אינטערעסאנט. וואס מיינט די וואך? וויאזוי שרייבט מען א וואך? אינעם רמב"ם שטייט דא די...

ר' יואל אשר: זיבעטע וואך פונעם יאר, איך ווייס נישט.

ר' יצחק: אקעי. *אה, **שבוע,** ניין, זיי האבן געטייטשט ראנג. **שבוע** מיינט וועלכע יאר, וועלכע שמיטה. יא.*

ר' יואל אשר: שבוע טייטשט וועלכע שמיטה. יא. אפילו, מיינט צו זאגן.

ר' יצחק: *נאך **שנה** שטייט עס. יא, רייט. **בשנה** אדער **בשבוע.** אפילו א שבוע.* איז כשר. פארוואס? עפעס א זמן שטייט דארט. עפעס א זמן שטייט. ערגעצוואו האט מען גערעטעוועט עפעס א בת אחותו, יא.

שקלא וטריא: וויאזוי העלפט א זמן פון א "שבוע" קעגן דעם חשש פון בת אחותו?

ר' יואל אשר: ס'קען נאך אלץ מאכן מכשולות.

ר' יצחק: *אבער יא. סאו דאס איז א, דעמט דע טריק פאר דער בת אחותו, קען ער דאס טוהן, ער קען שרייבן... כ'טרייי צו טראכטן וואס קען ער שרייבן? ער גייט זיך נישט קענען עקטשולי סאלוון, לכאורה. ווייל טאמער שרייבט ער, הממ? ס'קען העלפן די חיפוי על בת אחותו יעצט? מאך א חשבון...*

ר' יואל אשר: *איך ווייס נישט. וועלכע יאר אין א שמיטה, ס'איז דאך צו א ברייטע זאך. געוואנדן וועלכע שמיטה, ס'איז דאך די בעסטע מחפה על בת אחותו.*

ר' יצחק: *אבער אפשר דער בית דין גייט חושש זיין אז ס'איז געווען שוין דער גט אין די...*

ר' יואל אשר: *אנהויב פונעם יאר. ניין,*

ר' יצחק: *אפשר גייען זיי מחמיר זיין אז ס'איז געווען דער אנהויב פונעם יאר. פארקערט, אז ס'איז געווען ביי די ענד. אויב מ'שרייבט אזא גט, וועו גייט... ניין, נאכאמאל. דו זאגסט אז ס'איז געווען אין א שמיטה, סאו דאס פערטע יאר פון שמיטה האט זי מזנה געווען, און ער שרייבט אז אין דער שמיטה גיב איך דיר א גט, רייט? סאו ער וויל מ'זאל מיינען אז ס'איז געווען דער אנהויב פון שמיטה. אבער וועו זאגט? דער בית דין גייט זען אז ס'איז אין שמיטה,*

ר' יואל אשר: *אפשר איז עס געווען סוף שמיטה,*

ר' יצחק: *ס'איז דאך נישט קיין... וויאזוי גייט מען פסק'ענען מיט דעם? איך ווייס נישט.*

ר' יואל אשר: *וואס איז ערגער וועו ס'שטייט גארנישט, וואס איז בעסער ווי וועו עס שטייט גארנישט קיין זמן? מ'איז יוצא געווען טעקניקלי דאס ווארט זמן, אבער דאס הייסט נישט קיין זמן.*

ר' יצחק: ס'איז עפעס א זמן.

ר' יואל אשר: *ס'איז אין ה' אלפים. ס'איז א מאדנע זאך.*

ר' יצחק: וואס העלפט מיר דאס? איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: איך ווייס טאקע נישט. אזוינע וועלכע שמיטה איז יא... איך דארף נישט קיין צעטל. קענסט מיר זאגן עני צעטל, איך וועל דיר זאגן וועלכע שמיטה דאס איז. אקעי.

ר' יצחק: איך הער, איי דאנט נאו. ס'איז נישט קלאר צו מיר טאקע. וויאזוי ארבעט עס?

ר' יואל אשר: *אפשר ווייל מ'האט געפאלגט טעכניש דעם, ס'טייטשט אזוי. באמת, די גזירה פון בת אחותו איז אפשר נישט אזוי גרויס, ווייל היות ס'איז דאך אויך דא עדי מסירה, קען דער בית דין רופן די עדי מסירה און געוואויר ווערן. אבער די חכמים'ס גזירה איז געווען אז ס'זאל זיין א זמן. דא האבן זיי געטוהן א פארמאלע, פארמאלי האבן זיי געטוהן די ריכטיגע זאך,*

ר' יצחק: *געשריבן א זמן, האט אויך אויפגעטוהן, אויב די זנות איז געווען אין דער פריערדיגער שמיטה, האט ער שוין געסאלווד

דעם פראבלעם. ער זאגט, דער מהר"ם שיף איז דא, ער ברענגט פון איינעם דא פון דער זייט, אז געוועלך נעמט צייט ביז די וועלט דיסקאווערט די זנות, ס'איז דאך נישט קיין משמעות אז ס'איז געווען היינט-נעכטן. סאו, מסתמא איז עס געווען לעצטע יאר, סאו, ויבאלד ער שרייבט א יאר האט ער שוין... אמאל נעמט עס א שמיטה, גיי ווייס. אקעי.*

"היום גירשתיה"

ר' יואל אשר: וכן אם כתוב בו היום גירשתיה, יא. וועלכער "היום" אבער? **היום גירשתיה...**

ר' יצחק: ער שרייבט "היום", היינט, דאס האט נישט קיין נאמען? "היום". "היום", וועלכער איז דער "היום"? איז כשר. פארוואס?

ר' יואל אשר: שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט, דער טאג וואס די עדי מסירה, כאילו...

ר' יצחק: נישט עדי מסירה.

ר' יואל אשר: יצא בו מיינט מען אז ס'איז ארויסגעקומען למעשה.

ר' יצחק: אקעי. **"וכן אם כתוב בו",**

ר' יואל אשר: "וכן אם כתוב בו היום גירשתיה",

ר' יצחק: יא, וועלכער "היום" אבער?

ר' יואל אשר: "היום גירשתיה".

ר' יצחק: שרייבט "היום", אה, דאס האט נישט קיין נאמען? "היום". "היום", וועלכער איז דער "היום"? איז **"כשר"**, פארוואס?

ר' יואל אשר: "שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט", דער טאג וואס די עדי מסירה כאילו, נישט די עדי מסירה,

ר' יצחק: "יצא" מיינט טייטש וואס?

ר' יואל אשר: "יצא בו" מיינט מען אז מ'איז געקומען צום בית דין. "יצא בו", זייער פאני אבער אז איך ווייס נישט אז ס'קומט "יצא מבית דין".

ר' יצחק: וואס? אבער מ'זעט דאך ס'איז שוין אלט, כ'מיין וואס, כ'האב נישט קלאר. "היום", א גט וואס שטייט דא **"גירשתיה היום, יומא דנפק ביה".** איך פארשטיי נישט, דאס איז נאך עפעס איינע פון די זאכן וואס איך פארשטיי נישט.

שקלא וטריא: וויאזוי קען דער זמן "היום" העלפן אין בית דין?

ר' יואל אשר: [[#2]] יא, מ'לייגט דא עפעס צו אז אלעס דארף דורכגיין א בית דין, מ'האט נאכנישט געהאט אזא דין אז ניין,

ר' יצחק: ס'דארף נישט, שטייט נישט אז ס'דארף דורכגיין א בית דין, אבער זי קומט יעצט אין דעם בית דין, זי גייט זאגן, דו כאפסט? א בת אחותו, אויב ס'איז "היום" איז שוין צו שפעט, עפעס אזוי. דו ברענגסט דעם גט אין בית דין ווייל מ'זאל זאגן אז ס'איז נישט געווען קיין זנות. און "היינט" מיינט דאך כאילו היינט, יעצט אינדערפרי. איי דאונט אנדערסטענד דעט. יעדעס "היינט", היינט איז א זייער... ס'איז א גרויסער עקספירעישאן דעיט, "היינט" איז אלעמאל מארגן נישט היינט.

ר' יואל אשר: כ'כאפ נישט, כ'פארשטיי דאס וועט נישט העלפן פאר דער בת אחותו, ווייל די בת אחותו איז אייביג פאר "היום".

ר' יצחק: איי דאונט אנדערסטענד דעט, דעט'ס סאו ווירד. דו ברענגסט נאך א צעטל וואס שטייט "היום", גלייך פאר דער שקיעה ווערט עס עקספייערד.

ר' יואל אשר: פארוואס זאל מען נישט זאגן אז "היום" הייסט בכלל נישט געשריבן א זמן?

ר' יצחק: ס'איז נישט, כ'כאפ נישט.

ר' יואל אשר: "היום" — קולא דשמואל.

ר' יצחק: יא, עפעס אזוי. כ'פארשטיי נישט דאס. אקעי, דאס איז דען א תקנה פון זמן. אבער ס'זעט אויס אזוי ווי דו זאגסט פריער, עס מאכט מער סענס צו זאגן, די תקנה פון זמן איז א מינימאלע תקנה. שוין עפעס אויפגעטוהן. אוודאי דער נארמאלער סדר איז אז מ'שרייבט יא דעם דיטעילד זמן. מ'רעדט דאך יעצט... [[#3]] **"וכן תיקנו",** חוץ פון דעם,

---

הלכה כ"ז: מנין השנים בגיטין משום שלום מלכות

ר' יואל אשר: "וכן תיקנו חכמים שיהיו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן". אז מ'זאל ציילן די יארן, וויאזוי זאל מען ציילן די יארן? לויט די יארן פון דער מלכות פון יענער צייט. אמאליגע מלכים איז געווען דא א ראש השנה למלכים, מ'האט געציילט יא, אזויפיל און אזויפיל יארן פון, כ'ווייס, פון פרעזידענט טראמפ. אהה. **"משום שלום מלכות".** משום שלום מלכות האט מען מסתמא... ס'איז נישט קיין דין אין גיטין, ס'איז א דין אין פאליטיק. אין די שלש שבועות פון "שלא ימרדו באומות", פון זיך לעקן צום גלות ווען אידן זענען אין גלות, משום שלום מלכות שרייבט מען.

ר' יצחק: אפילו אין דעם הייליגן גט שרייבט מען, יא, דו כאפסט. יא.

ר' יואל אשר: מ'דארף טראכטן וואס איז טייטש אז אויב איינער האט געשריבן 2026 למשל אין דעם גט, קען עס אויך זיין שלום מלכות ווייל אזוי רעכנט מען אין דעם לאנד, וואס? יא.

ר' יצחק: קען זיין. דאס איז די מלכות הנוצרים.

ר' יואל אשר: מלכות א וועלט, א היינטיגע וועלט, יא. **"כתב למלכות"**... וועלט מיינט די קריסטן. זאגט דער רמב"ם: **"כתב למלכות שאינה מלכות אותה המדינה",** יענער איז א פאטריאט פון א געוויסן לאנד, האט ער געשריבן אזויפיל און אזויפיל,

ר' יצחק: יארן נישט פון טראמפ,

ר' יואל אשר: נאר ער שרייבט פון מאקראן, **"או לבנין הבית או לחורבן הבית",** ער שרייבט אזויפיל און אזויפיל יאר לבנין הבית המקדש אדער לחורבן הבית המקדש, איז אזוי: **"אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו",** אויב דאס איז א מין וועג פון ציילן יארן,

"הרי זה כשר, ואם אין דרכן למנות בו", אויב סתם באשאפן עפעס,

ר' יצחק: קיינער ווייסט נישט וואס דו מיינסט,

ר' יואל אשר: איז **"הרי זה פסול"**. זאגט דער רמב"ם: דאס איז די הלכה, וואס איז די לכתחילה, וויאזוי זאל מען ציילן, א מנהג? זאגט דער רמב"ם: **"וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין"** צו ציילן אין גיטין אדער צו ציילן **"ליצירה"**,

ר' יצחק: ציילן די יארן לבריאת העולם לויט,

ר' יואל אשר: וואס איז אנגענומען ביי אידן וואס יענע יאר איז שנת היצירה, **"או למלכות אלכסנדרוס מקרון"**, זעסט?

מנין שטרות און אלכסנדר מוקדון (מקרון)

ר' יצחק: מוקדון. יא, איך ווייס נישט פארוואס ס'שטייט "מקרון".

ר' יואל אשר: כ'האב פריער געזאגט מאקראן.

ר' יצחק: אלכסנדרוס מוקדון. "מקרון" שטייט.

ר' יואל אשר: "שהוא מנין שטרות", דער מנין שטרות בימי חז"ל, כ'ווייס נישט צי נאך אין די צייטן פונעם רמב"ם, אבער דער מנין שטרות אין די צייטן פון חז"ל, יא אוודאי.

ר' יצחק: אויך אין די צייטן פונעם רמב"ם. איך הער עס נאך, וואס?

ר' יואל אשר: נאך אנגעגאנגען אין די צייטן פונעם רמב"ם?

ר' יצחק: יא, מוזט נאר אז ס'גייט נאך אלץ אן.

ר' יואל אשר: מנין שטרות איז למנין מלכות אלכסנדר מוקדון?

ר' יצחק: יא, מנין, די יאר וועסטו קוקן אין דעם לוח דא ביי דער טיר.

ר' יואל אשר: אלכסנדר מוקדון איז די זעלבע ווי די נוצרי'שע יאר?

ר' יצחק: ניין, נאו שייכות. אלכסנדר מוקדון איז ליטעראלי אלכסנדר מוקדון. רייט, די יאר איז שנת ב' אלפים און של"ח לשטרות, און אזוי פלעגט מען שרייבן אין אלע אידן ביז נישט אזוי... כ'ווייס נישט וועט מ'האט געטוישט צו שרייבן צו מלכות יצירה, דער רמב"ם זאגט שוין אז ס'איז געווען צוויי מנהגים, אבער בזמן הרמב"ם און בזמן הגאונים זיכער פלעגט מען שרייבן בזמן ס'הייסט מנין שטרות. מנין שטרות הייבט זיך אן אין מלכות אלכסנדר מוקדון, דאס הייסט ווייל לכאורה האט זיך אנגעהויבן דער מנהג פון די אידן וואס זענען געווען אין יוון, דאס הייסט זיי האבן גע'משל'ט אויף ארץ ישראל, האט מען אנגעהויבן צו שרייבן פאר דעם שלום מלכות, און ס'איז שוין געבליבן דער סדר, הגם אז מוקדון מיט יוון איז שוין אלעס עבר ובטל מן העולם, אבער מ'שרייבט נאך אלץ, די אידישע שטרות גייען נאך אלץ מיט אלכסנדר מוקדון.

יא, ער זאגט אז עס שטייט "מקרון". עקטשולי יא? אדער פלעגט מען אים רופן זעט אויס "מקרון" מלשון קרנים? איך האב געמיינט מוקדון ווייל ער האט געהייסן פון מוקדון, פון מקדוניה.

ר' יואל אשר: צוליב דעם האבן זיי געשריבן דעם גט על קרן?

ר' יצחק: ענ'יוועיז, דאס איז געווען דער מנין שטרות, היינט איז נישט דער מנהג מער. אפשר איז דא תימנים וואס ניצן נאך דעם מנין שטרות, אבער רוב אידן ניצן עס מער נישט.

ר' יואל אשר: ניין, איך מיין עכט, ס'איז נישט קיין דזשאוק, דאס קרן וואקסט אויס ווי באמת, יא יא, איך זאג אויך.

ר' יצחק: איך חזר איבער מיט דער קרן,

ר' יואל אשר: עפעס איז דא עפעס אן אבסעשן דער קרן.

ר' יצחק: א קרן איז אריין...

ר' יואל אשר: א סימן אויף א גרויסער מלכות, אזוי ווי **"וירם קרן משיחו"**.

ר' יצחק: איך זאג וועגן דעם,

ר' יואל אשר: קען זיין מ'האט פונדעסטוועגן געמאכט,

ר' יצחק: שטרות פאר קרן אויך. יא.

ר' יואל אשר: גיי ווייס.

כשרות הגט וועו מען ציילט לויט דער היינטיגער מלכות

ר' יצחק: [[#4]] זאגט דער רמב"ם: **"ואם כתב לשם"**... תימנים פירן זיך נאך דאס צו טוהן? אזוי? צו שרייבן נאך מנין השטרות פון דעם? היינט איז דאך נישט נוגע, אלע שטרות שרייבט מען דאך אין בית דין וואטעוועור, באט זיי פלעגן זיך פירן,

ר' יואל אשר: ביז לעצטנס צו,

ר' יצחק: שרייבן דעם מנין השטרות.

ר' יואל אשר: "ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות", סתם ער שרייבט,

ר' יצחק: אזוי ווי דו זאגסט די דריטע יאר פון טראמפ, **"הרי זה כשר"**.

ר' יואל אשר: אבער דאס האט ער דאך שוין געזאגט פריער.

ר' יצחק: ניין, ווייל ער זאגט אז אפילו היינט וואס דער מנהג איז נישט צו מאכן דאס מלכות, מ'מאכט אנדערש ווי דעם מנהג. אונז זענען מיר געקומען מכבד זיין אלכסנדר, דו כאפסט? די אידן... דער אלכסנדר דארף מכיר טובה זיין פאר די אידן, אז די איינציגע וואס געדענקען נאך, זיי געדענקען נאך וואס איז פון דעם. זיי האבן געמאכט פאפולער, יא. יא, איז **"הרי זה כשר"**.

גיימיר לערנען נאך א הלכה וואס קומט ארויס פון דער נושא פון א פרט אין נושא פון זמן, רייט? וועו מ'שרייבט דעם זמן אויב ס'איז געווען שפעטער.

הלכה כ"ח: וועו די כתיבה האט זיך פארשלעפט שרייבט מען זמן ומקום הכתיבה

ר' יואל אשר: יא, זאגט דער רמב"ם: **"האומר לשנים"**, א מענטש זאגט פאר צוויי עדים, **"כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי"**, דו טוסט אלעס, מאכסט די כתיבה, די חתימה און די מסירה.

"ונתאחר הדבר ימים או שנים", א שנה. ס'האט זיך פארשלעפט. או ימים או שנה? אקעי, ס'האט זיך פארשלעפט. שנה.

ר' יצחק: אדער אזוי פונקטליך. גאנצע טעג אדער גאנצע יארן. ס'האט זיך פארשלעפט. יא, ווייל "ימים" איז שוין צווויי.

ר' יואל אשר: יא.

ר' יצחק: ס'האט זיך פארשלעפט.

ר' יואל אשר: אדער אזא פאל, **"או שנמצא הגט בטל"**. מ'האט געמאכט א גט, אבער ס'איז נישט קיין גוטער גט. **"והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים"**, נאך א פאר יארן נאכדעם וואס מ'האט געגעבן א נישט גוטן גט, און מ'איז ענדליך... מ'האט אפירגענומען דעם גט, מ'האט געטראפן אז ס'איז נישט כשר, מ'איז געהייסן שרייבן א נייעם,

ר' יצחק: און דער בעל רשות איז נאך בתוקף,

ר' יואל אשר: ס'ארבעט נאך. רייט, די עדים ארבעטן נאך, אפערעיטן נאך ברשותו. **"הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה"**, דארפן זיי שרייבן נישט דעם זמן וועו מבחינת דעם מאן איז שוין גרייט פאר א גט, ווייל ס'וועט נישט זיין קיין ריכטיגע ווערטער אויף דעם גט.

ר' יצחק: ווייל דער גט ווערט דאך יעצט פארטיג.

ר' יואל אשר: דארפן זיי גיין שרייבן דעם זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, **"לא הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו, ולא אותו המקום"**,

ר' יצחק: נישט דעם מקום אדער דעם זמן וועו דער בעל...

שקלא וטריא: וואס איז די הוה אמינא צו שרייבן דעם זמן האמירה?

ר' יואל אשר: פארשטייט זיך, ס'איז פשוט. וואס איז דער לשון הגט? דער לשון הגט איז אז "בפנינו" האט דער און דער מאן געזאגט כך וכך. יא? סאו וואלט איינער געקענט טראכטן אז מ'זאל שרייבן דעם זמן און דעם מקום וועו דער בעל האט עס געזאגט.

ר' יצחק: ס'איז א חילוק, אבער דער גט ווערט דאך נישט דעמאלטס.

ר' יואל אשר: דער גט ווערט... אויף דעם זאגט ער. איך מיין, די מסקנא איז טאקע אזוי, אבער וועגן דעם וואלט,

ר' יצחק: געקענט זיין עני אנדערע הוה אמינא.

ר' יואל אשר: שטייט "בפנינו" אין דעם גט? איך געדענק נישט וואס ס'שטייט. אזוי ווי אין א כתובה,

ר' יצחק: שרייבט מען דעם וועג. וויאזוי... ניין, כ'בין נישט זיכער. כ'וועל באלד קוקן דעם נוסח הגט. אקעי. **"כיצד"**,

ר' יואל אשר: און דער רמב"ם גיבט א דוגמא: **"היו בירושלים כשאמר להם"**, ער איז געווען אין ירושלים וועו ער האט זיי געזאגט, שרייבט'ס א גט, **"והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן"**,

ר' יצחק: זיי האבן זיך פארשלעפט ביז ניסן,

ר' יואל אשר: **"והרי הן בלוד"**, יעצט זענען זיי שוין אין לוד. איז **"כותבין זמן הגט מניסן ובלוד"**, שרייבט מען ניסן אין לוד. **"ששם נכתב הגט כשאר שטרות"**, מ'גייט נישט נאך דער צייט אדער דעם פלאץ וועו דער מאן האט געזאגט זיינע זאכן,

ר' יצחק: מ'גייט נאר נאך וועו מ'עקטשולי שרייבט עס און חתמ'עט... **"כשאר שטרות"**, כ'מיין, ס'איז לכאורה פשוט די הלכה, כ'ווייס נישט פארוואס ער דארף עס זאגן. אקעי, אייל פיינד אויט.

אקעי, עד כאן הלכות גירושין פרק א', גירושין, נישט גיטין. פרק א'.